

Inovace sociálních služeb zaměřených na podporu rodičovských dovedností

Závěrečná evaluační zpráva - kvantitativní evaluace dopadu

tým Schola Empirica

Jaromír Mazák, Jan Netík, Aleš Vomáčka, Marek Havrda, Egle Havrdová

kontakt: Jaromír Mazák, mazak@scholaempirica.org

16. červen 2020

Abstrakt. Tato závěrečná evaluační zpráva nabízí detailní pohled na sebraná *kvantitativní* data o intervenčních a kontrolních rodinách. Zpráva zachycuje výsledky všech tří vln kvantitativního měření založeného především na standardizovaných nástrojích SDQ (*Strengths and Difficulties Questionnaire*), který dotazováním rodičů měří chování dětí, a PARYC (*Parenting Young Children*), který formou self-reportu měří rodičovské kompetence. Hlavní interpretační perspektivou je srovnání vývoje mezi intervenční a kontrolní skupinou. Největším omezením pro výsledky a jejich interpretaci je malá velikost vzorku a velká míra přerušení spolupráce rodin jak z intervenčních, tak z kontrolních rodin (tzv. experimentální úmrtnost). U rodičovských kompetencí měřených nástrojem PARYC došlo u intervenčních rodin k relativně většímu pozitivnímu posunu ve srovnání s rodinami kontrolními. To je v souladu s kvalitativním výzkumem, ze kterého také vyplývá pozitivní posun v tom, jak rodiče v návaznosti na účast v projektu o výchově přemýšlí. Chování dětí měřené nástrojem SDQ nevykázalo, že by se děti z intervenční skupiny zlepšovaly rychleji oproti skupině kontrolní. Posílení rodičovských kompetencí je teoretickým předpokladem pro budoucí zlepšování chování dětí a pro posilování jejich socio-emočních dovedností, které se možná realizuje až s větším odstupem. Pro časový posun svědčí také to, že mezi druhou a třetí vlnou přece jen dochází i u SDQ k určitému rychlejšímu zlepšování dětí v intervenční skupině, i když rozdíl oproti kontrolní skupině je tak malý, že interpretace musí být velmi opatrná. Pro detailní kvalitativní analýzu založenou na průběžně vedené dokumentaci v jednotlivých rodinách (tzv. kazuistiky) viz projektový dokument *Analýza cílového stavu účastníků z cílové skupiny*. Pro stručnou syntézu všech výsledků projektu viz dokument *Shrnutí inovačního nástroje*, který obsahuje principy inovačního nástroje, zkušenosti s jeho implementací v rámci projektu a nejdůležitější výsledky jak z kvantitativní, tak z kvalitativní části evaluace.

Financování

Projekt „inovace sociálních služeb zaměřených na podporu rodičovských dovedností“, cz.03.3.x/0.0/0.0/15_024/0007240, je podpořen v rámci operačního programu zaměstnanost z evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Manažerské shrnutí

Těžištěm kvantitativní evaluace představené v této zprávě je srovnání mezi intervenční a kontrolní skupinou. Design výzkumu je kvazi-experimentální: kontrolní skupina nebyla vybrána náhodně, ale byla konstruována jako tzv. „convenience sample“. Logika analýzy je taková, že porovnáváme rodiny podpořené sociální inovací a rodiny, kde probíhala běžná, nezměněná sociální práce, realizovaná pracovníky, kteří z projektu nedostali žádnou podporu. Navzdory tomu, že kontrolní a intervenční skupina nebyly vybrány náhodným rozřazením rodin, jsou obě skupiny ve sledovaných znacích poměrně dobře vyvážené a je možné je použít pro kontrafaktuální analýzu.

Výzkumný nástroj použitý v této evaluaci vznikl ve spolupráci s výzkumným konsorciem vedeným profesorkou Lucie Cluver z Oxfordské univerzity a profesorkou Cathy Ward z Univerzity v Kapském městě, které realizuje mezinárodní iniciativu Parenting for Lifelong Health (PLH). Jde o mezinárodní „pooling“ studii, na které se podílí také Světová zdravotnická organizace a UNICEF a do které Schola Empirica tímto výzkumem také přispívá.

Metodologicky zajímavé je použití přístupu „*teorie odpovědi na položku*“ (IRT), což je moderní psychometrické paradigma, kterým je dnes v sociálních vědách postupně nahrazováno tradiční škálování založené na součtových nebo průměrových skófech, jenž stojí na nerealistických a obtížně kontrolovatelných předpokladech. Pro data získaná nástrojem SDQ používáme pro statistické modely právě tuto techniku. To nám umožňuje skutečnost, že máme z jiných projektů velké množství dat z nástroje SDQ (data od celkem 2 045 dětí), na kterých jsme mohli model IRT kalibrovat.

Z metodologického hlediska je důležitým omezením pro výsledky a jejich interpretaci malá velikost vzorku. Především počet rodin, které se zúčastnily všech tří vln šetření, je relativně nízký. Zatímco jednou máme změřeno 52 intervenčních rodin a 49 rodin kontrolních, dvou vln měření se účastnilo 39 intervenčních a 32 kontrolních rodin a tří vln 26 intervenčních a 21 kontrolních rodin. Rozdíly v počtu rodin změřených jednou, dvakrát a třikrát nejsou dány jen odpadáváním rodin, i když i to byl významný faktor, ale také postupným nástupem rodin do projektu. Tento postupný nástup souvisel především s kapacitou sociálních a terénních pracovníků a s tím, že bylo potřeba vyhledat rodiny s dítětem ve vhodném věku. U rodin nastoupivších později se pak v některých případech stihly jen dvě vlny měření.

Hlavní zjištění této zprávy jsou následující:

U rodičovských kompetencí měřených nástrojem PARYC došlo u intervenčních rodin k relativně většímu pozitivnímu posunu ve srovnání s rodinami kontrolními. To je v souladu s kvalitativním výzkumem, ze kterého také vyplývá pozitivní posun v tom, jak rodiče v návaznosti na účast v projektu o výchově přemýšlí. Chování dětí měřené nástrojem SDQ nevykázalo, že by se děti z intervenční skupiny zlepšovaly rychleji oproti skupině kontrolní. Opatrným závěrem evaluace je, že zatímco na měřitelný posun v chování dětí je projekt příliš krátký nebo tento posun nebyl z jiných důvodů naměřen, evaluace naznačuje, že se podařilo dosáhnout zlepšení rodičovských kompetencí, což je důležitý mezikrok. Pokud by se podařilo zajistit v budoucnu pro podobný projekt větší vzorek rodin i jejich ochotu účastnit se většího počtu vln měření, bylo by vhodné rodiče a zejména děti sledovat v delším období, a to i dále za časový rámec projektu.

Hlavní doporučení jsou následující:

Doporučujeme zaměřit se u krátkodobých projektů (do jednoho roku práce s rodinou) v evaluaci především na rodičovské kompetence, k jejichž změně mohou i krátkodobé projekty přispět. Především je vhodné identifikovat pro účely evaluace takové rodičovské kompetence, u nichž existuje evidence o tom, že posun v těchto kompetencích vede v delším čase k posílení socio-emočních kompetencí dětí a ke zlepšení jejich chování. Nástroj PARYC použitý v této evaluaci se ukazuje jako vnitřně konzistentní a má navíc tři sub-škály

(rodičovské kompetence podpory pozitivního chování, nastavování hranic a proaktivní rodičovství), což umožňuje i dílčí analýzy (McEachern et al., 2012). Kromě toho nám byl PARYC jako vhodný nástroj doporučen výzkumným konsorciem PHL při Univerzitě v Oxfordu. Po naší zkušenosti můžeme nástroj též doporučit. V naší evaluaci jsme použili první dvě ze tří subškál (tj. podpora pozitivního chování a nastavování hranic), aby byl dotazník pro vyplňující rodiče svojí délkou zvladatelný.

Chování dětí doporučujeme evaluovat především v projektech dlouhodobějších (delší než jeden rok) nebo v projektech s většími vzorky, které umožňují zachytit i drobnější změny. To, že se pozitivní změna v chování dětí začíná výrazněji projevovat až při dlouhodobější intervenci naznačují také předběžné analýzy našich dat z jiných projektů, kde také používáme k měření chování dětí nástroj SDQ (Schola Empirica, chystáme k publikaci).

Úvod

Struktura evaluační zprávy

V této úvodní kapitole nejprve krátce shrneme samotnou sociální inovaci, která je předmětem evaluace. V následující kapitole představíme design naší dopadové evaluace založené na kvantitativním kvazi-experimentálním přístupu. V další kapitole se zaměříme na popis výzkumného vzorku. Navazují dvě klíčové kapitoly této zprávy: výsledky evaluace podle nástroje SDQ a výsledky evaluace podle nástroje PARYC. V kratších kapitolách pak ještě shrneme výstupy z měření nevhodného trestání a celkových problémů v rodině. Dokument zhruba v polovině zakončuje kapitola věnovaná závěrům. Druhá polovina dokumentu je věnována technickým přílohám.

Představení evaluované sociální inovace

Sociální inovace, která bylo pilotována v podpořeném projektu a k níž se vztahuje tato evaluační zpráva, byla realizována s myšlenkou přispět k efektivnějšímu poskytování existujících sociálních služeb pro sociálně znevýhodněné rodiny s dětmi. Hlavním obsahem projektu byla implementace inovativního přístupu k pěstování rodičovských dovedností rodičů v těchto rodinách.

V sociálně znevýhodněných rodinách často probíhá sociální nebo terénní práce zaměřující se na různé problémy rodiny, jako jsou například problémy s bydlením, dluhy, financemi, jednání s úřady atp., ale pozornost věnovaná rodičovským kompetencím a posilování vztahu mezi rodiči a dětmi zpravidla zcela chybí. Přitom nedostatečný rozvoj dětí ze sociálně znevýhodněných rodin v útlém věku následně negativně ovlivňuje sociální začleňování v období dospívání i dospělosti. Inovace realizovaná tímto projektem spočívá ve výcviku sociálních a terénních pracovníků v moderních metodách posilování rodičovských dovedností svých klientů a v pomoci pracovníkům implementovat tyto metody v rámci svého stávajícího působení v rodinách. Ve zkratce lze říct, že sociální a terénní pracovníci na začátku projektu nabídli rodinám, ve kterých působili, rozšíření vzájemné spolupráce o řešení problémů s chováním dítěte. Pokud byla spolupráce odsouhlasena, de facto se pak pracovníci v rámci spolupráce soustředili na rozvoj rodičovských kompetencí u samotných rodičů. V průběhu projektu vznikla metodologická příručka inspirovaná zahraničními programy Incredible years a FIND a také českým programem Dobrý začátek, který je z Incredible years přímo odvozen.

Snaha implementovat intervenci do probíhajících sociálních prací v rodinách byla inspirována evidencí o tom, že relativně malá míra intervence, která nasměruje rodiče k většímu oceňování dítěte a hře s dítětem, může vést ke zlepšování vztahu mezi dětmi a rodiči a k podpoře žádoucího a k omezení nežádoucího chování u dětí (Wyatt & Hawkins, 1987; Cameron & Pierce, 1994; Deci, Koestner, & Ryan, 2001; DuPaul & Ervin, 1996; Marten & Meller, 1990; nověji také Cluver et al., 2016; L. D. Cluver et al., 2017; Lachman et al., 2016; Lachman et al., 2018). Model práce v rodinách na pozadí běžné intervence také odrážel naši snahu pracovat s rodiči sociálně a ekonomicky často silně znevýhodněnými. O těch jsme se na základě našich zkušeností z předchozích projektů i na základě indicií od sociálních a terénních pracovníků domnívali, že by mohlo být náročné je motivovat k přítomnosti v dedikovaném programu rodičovských kompetencí, na který by museli osobně docházet.

Formu inovace lze tedy popsat jako změnu struktury poskytované sociální služby rodině tak, aby se spolupráce sociálních/terénních pracovníků s rodinou zaměřovala také na vztah mezi rodičem a dítětem a na rozvoj rodičovských dovedností.

Cíle inovace

Sociální inovace sledovala jednak cíle ve vztahu ke spolupracujícím sociálním a terénním pracovníkům (první cílová skupina) a jejich působení v rodinách a jednak cíle na úrovni rodin s malými dětmi, které jsou sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené (druhá cílová skupina).

Ve vztahu k cílové skupině sociálních a terénních pracovníků bylo cílem inovace posílení kompetencí sociálních a terénních pracovníků zapojených do projektu. Pracovníci v sociálních službách v problematice rodičovských kompetencí obvykle nemají nezbytné odborné znalosti, a tak se rozhodují většinou intuitivně, čímž se mohou dokonce dopouštět podpory nefunkčních modelů výchovy. Správnost předpokladů o nedostatečných znalostech a dovednostech některých sociálních a terénních pracovníků pro aktivní podporu rodičovských kompetencí v rodinách ověřily fokusní skupiny provedené se sociálními a terénními pracovníky na začátku projektu. Zhodnocení dosažení tohoto cíle bylo provedeno kvalitativně a je předmětem jiného výstupního dokumentu tohoto projektu („Analýza cílového stavu sociálních a terénních pracovníků projektu“).

U cílové skupiny sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených rodin s malými dětmi jsme sledovali především dva cíle: (a) zlepšení rodičovských kompetencí rodičů a (b) snížení míry problémového chování dětí. Tyto cíle jsme v evaluaci sledovali kvantitativně a zhodnocení jejich naplnění je předmětem tohoto dokumentu.

Design evaluace

Rámcově byla evaluace projektu popsána již v projektové žádosti, kde figuruje jako klíčová aktivita č. 3. Následně vznikl v prvních měsících projektu evaluační plán, který byl konzultován s poskytovatelem podpory a také s partnery z výzkumného konsorcia PLH při Univerzitě v Oxfordu, které realizuje projekt "The Science of Scale for Violence Prevention: A New Agenda for Family Strengthening in Low- and Middle-Income Countries". Kromě toho jsme design evaluace diskutovali s vědeckou radou projektu. V této kapitole nejprve představíme hlavní parametry designu evaluace a poté klíčové nástroje (SDQ a PARYC) v míře, která je potřebná pro správné čtení výsledků. Krátce uvedeme také přístup *teorie odpovědi na položku* (Item response theory, IRT), který pro velkou část klíčových analýz používáme. Detailněji pak k IRT přímo na začátku samotné analýzy.

Kvaziexperimentální design

Cílem evaluačního designu bylo se co nejvíce přiblížit klasickému experimentálnímu designu s možností porovnat intervenční a kontrolní skupinu. Pro přímočaré použití jednoduchého experimentálního designu (*randomized controlled trial*), který jsme původně zamýšleli použít, se v praxi objevily překážky, které popisujeme v následujícím odstavci:

Účastníky výzkumu se stali v první řadě sociální a terénní pracovníci, kteří se byli ochotni zapojit do projektu. S těmi byla navázána formální spolupráce. Jako intervenční rodiny pak mohly být zapojeny jen ty rodiny, ve kterých tito pracovníci působili a které měly děti vhodného věku. Vzhledem k malému počtu zapojených pracovníků (cca 10) nemělo velký smysl přistupovat k randomizaci na úrovni pracovníků (ta by navíc předpokládala ochotu všech pracovníků ve spolupracujících organizacích se zapojit). K randomizaci na úrovni rodin pouze podpořených pracovníků jsme pak odmítli přistoupit z toho důvodu, že by předpokládala, že pracovník bude v jedné skupině rodin používat nové metody práce, zatímco ve druhé skupině nikoliv. To jsme nepovažovali za realistický předpoklad.

Z tohoto důvodu došlo k úpravě původního plánu, kde jsme s randomizací počítali. Tato úprava byla předjímán už v Evaluačním plánu schváleném na začátku projektu. Namísto randomizace rodin byli do projektu zapojeni ti sociální a terénní pracovníci ve spolupracujících organizacích, kteří byli motivováni výcvikem projít a na projektu se podílet. Jako intervenční pak byly vybrány ty rodiny, se kterými tito pracovníci spolupracují. Pro dvě ze tří zapojených organizací pak platí, že kontrolní rodiny jsou rodiny, se kterými pracovali kolegové podpořených sociálních a terénních pracovníků, kteří ale sami v projektu zapojeni nejsou (neprocházeli v rámci projektu výcvikem ani supervizemi na podporu jejich schopnosti podporovat v klientských rodinách rodičovské kompetence). Rodiny v kontrolní skupině jsou z povahy věci rodiny podobné těm intervenčním, protože jde o klienty stejných organizací. Ve třetí organizaci (ÚMO Neštěmice) došlo vzhledem k malému počtu pracovníků (jen dva terénní pracovníci) k tomu, že proškoleni byli oba pracovníci a jako kontrolní rodiny byly zařazeny rodiny ze stejné lokality, ve kterých v té době neprobíhala žádná sociální práce. Tím došlo k určité odchylce od logiky evaluace v jedné části kontrolního vzorku. Z tohoto důvodu je také součástí příloh pro vybrané nejdůležitější modely ještě varianta modelu, které zohledňuje i organizaci, ze které data pocházejí (Příloha 3).

Průběh evaluace

Dopadová evaluace od začátku předpokládala tři měření stejným dotazníkem, a to (1) na začátku projektu (cca při první nebo druhé návštěvě, kdy prakticky ještě nedošlo k žádné intervenci nebo byl rodič seznámen s jejím programem jen okrajově), (2) poté po asi třech až čtyřech měsících, resp. po alespoň 10 až 12 návštěvách, což v některých rodinách, kde setkání často odpadala, mohlo trvat i déle a (3) nakonec po asi 8 až 9 měsících od začátku projektu a zároveň alespoň 20 až 24 návštěvách. Evaluační dotazník s rodiči vyplňoval stejný sociální nebo terénní pracovník, který zároveň realizoval intervenci. Tento krok jsme na začátku hodně zvažovali a nakonec jsme k němu přistoupili v reakci na doporučení

sociálních a terénních pracovníků, kteří nevěřili, že by rodiny pravdivě odpovídali někomu cizímu. Na druhou stranu námi realizovaná varianta má zase tu nevýhodu, že rodiče mohli mít silnější tendenci se stylizovat, protože do značné míry věděli, o co se v rámci spolupráce sociální a terénní pracovníci snaží (tzv. zkreslení *“demand characteristics”*). Lze nicméně předpokládat, že se tyto potenciální nedostatky projeví u obou skupin podobně, a v (kvazi)experimentálním designu tak nepředstavují problém.

Velikost vzorku a odpadávání rodin mezi vlnami

Během realizace projektu jsme zaznamenali poměrně velkou míru “odpadávání” rodin – jednou máme změřeno 52 intervenčních rodin a 49 rodin kontrolních, dvou vln měření se účastnilo 39 intervenčních a 32 kontrolních rodin a tří vln 26 intervenčních a 21 kontrolních rodin. Nejde přitom jen o úbytek ve smyslu experimentální „úmrtnosti“. Sociální pracovníci byli v projektu zatíženi nerovnoměrně a někteří tak začínali s rodinami pracovat postupně. Později nastoupivší rodiny pak sice v některých případech stihly absolvovat celý program nebo alespoň překročili bagatelní míru podpory, takže mohli být vykázáni v rámci indikátorů podpořených osob, ale zároveň s nimi byly realizovány jen dvě vlny evaluačního dotazování, protože mezi vlnami muselo vždy uběhnout určité minimální množství času (viz výše).

Nástroje evaluace

Výzkumný nástroj použitý v této evaluaci vznikl ve spolupráci s výzkumným konsorciem vedeným profesorkou Lucie Cluver z Oxfordské univerzity a profesorkou Cathy Ward z Univerzity v Kapském městě, které realizuje mezinárodní iniciativu Parenting for Lifelong Health (PLH). Jde o mezinárodní „pooling“ studii, na které se podílí také Světová zdravotnická organizace a UNICEF a do které Schola Empirica tímto výzkumem také přispívá.

Schola Empirica je v rámci spolupráci primárně v kontaktu s Inge Wessels (Dpt. of Social Policy and Interventions, University of Oxford), se kterou jsme koordinovali evaluační aktivity. Na základě naší spolupráce a naší minulé zkušenosti s evaluací jsme pro dopadovou evaluaci vybrali následující nástroje (souhrnný dotazník, ke kterému se vztahují reference na konkrétní položky níže, je součástí příloh této zprávy):

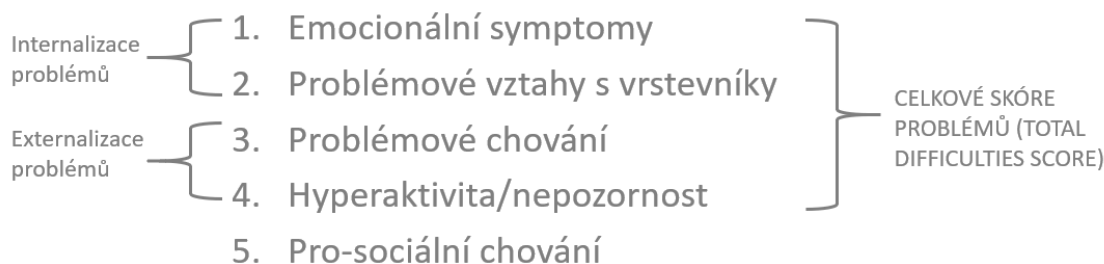
- Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), který ve Schole Empirice používáme dlouhodobě také v jiných projektech. Jde o dotazník, pomocí kterého vychovatel, v našem případě rodič, hodnotí chování dítěte. Položky 28 až 52 v dotazníku v příloze.
- Dotazník Parenting Young Children (PARYC), který měří chování v rodičovské roli a odpovědi o sobě poskytuje sám rodič (self-report). Použili jsme dvě ze tří sub-škál tohoto dotazníku. Ty jsou měřené položkami 14 až 27 v dotazníku v příloze.
- Kromě těchto dvou kompletních nástrojů používáme také několik položek na zmapování problémů v rodině (položky 60 až 65), používání fyzických trestů (položky 53 až 59) a deskriptivní popis domácnosti (položky 1 až 13).

Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)

SDQ je nepřiliš dlouhý screeningový dotazník o 3–16letých dětech či dospívajících. Existuje v několika verzích, nicméně jeho jádrem je modul o 25 položkách, které měří pět dimenzí chování (viz také následující obrázek). První čtyři dimenze (emocionální symptomy, problémové vztahy s vrstevníky, problémové chování a hyperaktivita) jsou formulovány jako negativní, což v praxi znamená, že čím nižší je u nich hodnota, tím lépe. Poslední dimenze

(prosociální chování) je jediná konstruovaná jako pozitivní, takže naopak chceme vidět hodnoty co nejvyšší a v čase rostoucí.¹

Emoce: bolesti hlavy, ustaranost, smutek, nervózní, lekavý

Chování: výbuchy vzteku, neposlušnost, pere se, lže, je zlomyslný

Hyperaktivita: neklidný, neposedný, nesoustředěný, nepřemýšlí dopředu, nedává pozor

Problémy se vztahy k vrstevníkům: samotář, nemá kamarády, není populární, šikanovaný, lépe vychází s dospělými

Pro-sociální: Bere ohled na ostatní, dělí se, má starost, laskavý k mladším, pomáhá

Obrázek 1: Struktura dotazníku SDQ

Dotazník Parenting Young Children (PARYC)

Původní dotazník PARYC obsahuje 21 položek, které měří výkon rodičovské role ve třech dimenzích (každou měří 7 položek): podpora pozitivního chování, vymezování hranic a proaktivní rodičovství. Na základě doporučení výzkumného konsorcia PLH jsme použili položky pro první dvě jmenované dimenze (tedy celkem 14 položek, viz položky 14 až 27 v příloženém dotazníku).

Teorie odpovědi na položku

Teorie odpovědi na položku (item response theory, IRT) je moderní psychometrické paradigma, kterým je dnes v sociálních vědách postupně nahrazováno tradiční škálování založené na součtových nebo průměrových skórech, které stojí na nerealistických a obtížně kontrolovatelných předpokladech. Detailněji o tom pojednáváme níže před samotnou analýzou. Důležité je na tomto místě poznamenat, že pro data získaná nástrojem SDQ používáme pro statistické modely právě tuto techniku. To nám umožňuje skutečnost, že máme z jiných projektů velké množství dat z nástroje SDQ (data od celkem 2 045 dětí), na kterých jsme mohli model IRT kalibrovat. Pro data PARYC takovou možnost nemáme, takže i pro statistické modely používáme prosté součtové skóry.

¹ Více o dotazníku je možné najít zde <https://www.sdqinfo.com/>, případně zde <https://youthinmind.com/products-and-services/sdq/>.

Popis výzkumného souboru

Data od rodin v datovém souboru jsou získávána od 3 organizací, které zároveň v intervenčních rodinách provádějí intervenci. Zpravidla sledujeme jedno dítě v jedné rodině, ve výjimečných případech i dětí více (jedná se o jednu rodinu, kde jsou měřeny tři děti, a jednu, kde jsou měřeny dvě děti).

- celkový počet intervenujících pracovníků: 9
- počet dětí z intervenčních rodin, o kterých máme vyplněný alespoň jeden dotazník: 52
- počet dětí z kontrolních rodin, o kterých máme vyplněný alespoň jeden dotazník: 49
- data byla sbírána od 2018-09-25 do 2020-04-19

Následující tabulka ukazuje přehled všech rodin v datovém souboru.

Tab. 1: Přehled rodin

Organizace	Vlna	Skupina	Počet dětí
Neštěmice	1	Kontrolní	21
Neštěmice	1	Intervenční	15
Neštěmice	2	Kontrolní	12
Neštěmice	2	Intervenční	15
Neštěmice	3	Kontrolní	5
Neštěmice	3	Intervenční	13
Romano Jasnica	1	Kontrolní	11
Romano Jasnica	1	Intervenční	21
Romano Jasnica	2	Kontrolní	11
Romano Jasnica	2	Intervenční	16
Romano Jasnica	3	Kontrolní	7
Romano Jasnica	3	Intervenční	8
Vsetín	1	Kontrolní	17
Vsetín	1	Intervenční	16
Vsetín	2	Kontrolní	9
Vsetín	2	Intervenční	8
Vsetín	3	Kontrolní	9
Vsetín	3	Intervenční	5

Průměrný věk dětí v souboru je 5,9 let (v kontrolní skupině 5,8 a v intervenční 6,1). Chlapci tvoří 58 % vzorku, v intervenční skupině je to poté 52 % a v kontrolní 64 %. Nadpoloviční většina dětí chodí do škol(k)y (72,4 %) a většina netrpí žádnou dlouhodobou nemocí nebo postižením (96,2 %).

Vyplňující pečující osoba je téměř vždy matka (konkrétně v 97 % případů, o zbývajících 3 % udaje nemáme). Pečující osoba je v 84 % případů bez zaměstnání a v 16 % je zaměstnaná na částečný nebo plný úvazek. V 40 % rodin je kromě vyplňujícího rodiče i jiný pracující dospělý. Celkově je tedy vidět, že jde o rodiny s nízkou mírou zaměstnanosti. Průměrný počet dospělých v domácnosti kromě vyplňujícího rodiče je 0,7 a zkoumané děti mají v průměru 1,8 sourozenců. Vcelku jde tedy o rodiny s nadprůměrným počtem dětí.

Detailnější informace je možné vidět v následujících tabulkách. Nejprve jde o dvě tabulky popisující rodiny všech dětí, potom následují dvě analogické tabulky pro podsoubor intervenčních rodin a nakonec dvě pro podsoubor kontrolních rodin.²

Tab. 2: Deskriptivní proměnné - všechny děti

Proměnná	Průměr	Median	Min	Max	SD	Var. koef	n	NA
Věk rodiče	35,23	35	20	53	7,22	0,21	216	3
Věk dítěte	5,93	5	2	13	2,28	0,38	214	5
Počet dalších dospělých	0,67	1	0	3	0,73	1,08	206	13
Počet dalších dětí pod 18 let	1,80	2	0	6	1,57	0,87	211	8

Tab. 3: Deskriptivní proměnné - všechny děti

Proměnná	Podíl	Unalike	n	NA
Rodiče - muži	0 %	0,00	215	4
Děti - chlapci	58 %	0,49	216	3
Chodí do škol(k)y	72 %	0,40	163	56
Je dítě zdravé	96 %	0,07	211	8
Je rodič ekonomicky aktivní	16 %	0,28	215	4
Je v rodině další zaměstnaný	40 %	0,48	209	10
Došli během 4 týdnů peníze	68 %	0,45	214	5

Tab. 4: Deskriptivní proměnné - intervenční skupina

Proměnná	Průměr	Median	Min	Max	SD	Var. koef	n	NA
Věk rodiče	35,44	36	20	53	7,52	0,21	116	1
Věk dítěte	6,06	5	2	13	2,51	0,41	115	2
Počet dalších dospělých	0,74	1	0	2	0,73	0,99	110	7
Počet dalších dětí pod 18 let	1,88	2	0	6	1,67	0,89	114	3

Tab. 5: Deskriptivní proměnné - intervenční skupina

Proměnná	Podíl	Unalike	n	NA
Rodiče - muži	0 %	0,00	115	2
Děti - chlapci	52 %	0,50	115	2
Chodí do škol(k)y	67 %	0,44	88	29
Je dítě zdravé	97 %	0,05	116	1
Je rodič ekonomicky aktivní	15 %	0,26	116	1
Je v rodině další zaměstnaný	44 %	0,49	113	4
Došli během 4 týdnů peníze	67 %	0,44	115	2

² Unalike koeficient vyjadřuje míru heterogenity vzorku. Jedná se o pravděpodobnost, že dva náhodně vybraní jedinci budou patřit do rozdílných podskupin, např. unalike koeficient pro pohlaví dítěte vyjadřuje pravděpodobnost, že dvě náhodně vybrané děti budou opačného pohlaví.

Tab. 6: Deskriptivní proměnné - kontrolní skupina

Proměnná	Průměr	Median	Min	Max	SD	Var. koef	n	NA
Věk rodiče	34,99	35	22	50	6,89	0,20	100	2
Věk dítěte	5,78	5	3	10	1,98	0,34	99	3
Počet dalších dospělých	0,60	0	0	3	0,73	1,21	96	6
Počet dalších dětí pod 18 let	1,70	1	0	5	1,45	0,85	97	5

Tab. 7: Deskriptivní proměnné - kontrolní skupina

Proměnná	Podíl	Unalike	n	NA
Rodiče - muži	0 %	0,00	100	2
Děti - chlapci	64 %	0,46	101	1
Chodí do škol(k)y	79 %	0,34	75	27
Je dítě zdravé	95 %	0,10	95	7
Je rodič ekonomicky aktivní	17 %	0,29	99	3
Je v rodině další zaměstnaný	34 %	0,45	96	6
Došli během 4 týdnů peníze	69 %	0,45	99	3

Tuto sekce lze uzavřít s tím, že navzdory skutečnosti, že kontrolní a intervenční skupina nebyly vybrány náhodným rozřazením rodin, jsou obě skupiny ve sledovaných znacích poměrně dobře vyvážené. Výjimku tvoří o něco vyšší podíl chlapců v kontrolní skupině (64 % oproti 52 % ve skupině intervenční) a s tím potenciálně související o něco horší stav na začátku u kontrolní skupiny ve dvou dimenzích chování dětí, a to u prosociálního chování a do menší míry u problémových vztahů s vrstevníky. Celková vyváženost obou skupin je ale poměrně dobrá a nebrání kontrafaktuální analýze.

Výsledky měření pomocí nástroje SDQ

Na základě nástroje SDQ se tradičně počítají prosté součtové skóry, které měří jednotlivé dimenze chování. Při malém vzorku, kdy jsou navíc data ještě výrazně zešíkmená a neodpovídají normálnímu rozdělení, jako je tomu v případě našich dat (viz Graf 1) nejsou ale prosté součtové skóry pro statistické analýzy příliš vhodné. U tzv. modelů se smíšenými efekty, které využíváme v analýze i my, protože máme vždy několik měření pro jedno dítě, navíc může docházet k tomu, že modely nekonvergují (nedochází k odhadu smysluplných parametrů). To se dělo i v případě našich modelů. Proto jsme museli hledat alternativní řešení.

Využili jsme skutečnosti, že s metodou SDQ máme dlouhodobé zkušenosti a používáme ji i v jiných projektech. Mohli jsme proto využít data od celkem 2 045 dětí z jiných projektů k natrénování pomocného modelu s využitím tzv. *teorie odpovědi na položku* (item response theory, IRT). Jde o moderní psychometrické paradigma, které předpokládá existenci latentního rysu, jenž se projevuje ve způsobu, jakým dotazovaná osoba na položky odpovídá. Ústřední je tedy vztah nepozorovatelného měřeného konstruktů a pozorovatelné odpovědi na jednotlivé položky a tento vztah je matematicky modelován (oproti tzv. klasické testové teorii, CTT, která nepředpokládá prakticky žádný model, resp. implicitně předpokládá model velmi naivní). IRT se vyznačuje následujícími vlastnostmi: 1) nezískává hrubé skóry prostým součtem/zprůměrováním skóru jednotlivých položek (jejichž sčítání např. pro jejich ordinální povahu mnohdy postrádá logiku), 2) nepředpokládá stejnou chybu měření napříč možnými hodnotami, 3) teoreticky nezávisí na kalibračním vzorku a konečně 4) *předpokládá normální rozložení* konstruktů v populaci. Pro podrobnější informace viz např. nedávnou práci Kellera a Langmeyerové (2019), kteří stejnou metodou právě inventář SDQ analyzovali. V následujících analýzách budeme tedy z větší části využívat odhadnuté latentní skóry získané IRT modelem kalibrovaným na zmiňovaném vzorku z *jiného* projektu.

Latentní skóry vzešlé z IRT jsme přitom přeškálovali z původních standardizovaných skóru (theta/z-skóry) na standardizovanou škálu 0–10, protože právě to je rozpětí, které v základním nastavení využívá SDQ. Upozorňujeme, že hodnoty v rámci této škály ale neodpovídají těm získaným na podkladě CTT (v případě CTT mají různé škály různý průměr, při použití IRT je průměr normativního souboru, na kterém jsme model kalibrovali, vždy v polovině teoretické škály, v našem případě tedy na hodnotě 5,5). To ale neznamená, že také soubor dětí v této evaluaci má tuto průměrnou hodnotu. Vzhledem k tomu, že jde o skupinu dětí z rodin s velkým sociálně-ekonomickým znevýhodněním, není překvapivé, že průměry v našem souboru jsou zpravidla “horší” než v souboru normativním. Relativní rozdíly v rámci dimenzí jsou nicméně stejné, příp. lépe odpovídající realitě zásluhou kvalitnějšího psychometrického modelu. Tedy zlepšení o 1 bod na škále při využití IRT latentních skóru je srovnatelné se zlepšením o 1 bod při využití hrubých CTT skóru.

Tato kapitola má proto následující strukturu:

- Nejprve ukážeme výchozí stav sledovaných dětí perspektivou srovnávající intervenční a kontrolní skupinu. Pro ilustraci používáme jak prosté součtové skóry (Graf 1, koresponduje s průběžnou evaluační zprávou), tak skóry získané pomocí IRT a převedené na škálu od 0 do 10 (Graf 2).
- Poté se zaměříme na vývoj v čase. Nejprve porovnáme vývoj prostých součtových skóru, aby byla zachována vazba na průběžnou evaluační zprávu (Grafy 3 a 4). Následně provádíme odhad latentních skóru pomocí IRT a zobrazujeme rozdělení těchto skóru v jednotlivých vlnách (Grafy 5 až 8).
- Konečně v závěrečné části kapitoly aplikujeme na data tzv. model se smíšenými efekty (mixed-effects model), který je klíčový pro naše závěry. Hlavní nezávislou proměnnou, jejíž efekt v modelech zkoumáme, je samozřejmě členství ve skupině (intervenční, nebo kontrolní). Kromě toho jsou kontrolovány vlivy věku dítěte (věk při prvním měření) a pohlaví dítěte. Výsledky modelů prezentujeme v “těle” zprávy pomocí vizualizace tzv. marginální efektů, tj. efektů očištěných o vliv kontrolovaných proměnných (Grafy 9 až

20). Detaily modelů, ze kterých tyto grafy vychází, jsou pak k nalezení v přílohové části zprávy.

V celé kapitole prezentujeme jak výsledky pro podsoubor těch, kdo se účastnili všech tří vln měření (hlavní evaluační perspektiva), tak pro srovnání také výsledky pro všechna pozorování (tam je ale potřeba vzít v potaz, že v každé vlně představují prezentovaná čísla stav pro jiný podsoubor dětí, jde tedy spíše jen o doplňkovou perspektivu). Kromě toho ještě ve většině případů výsledky explicitně členíme zvlášť pro chlapce a dívky; v tomto souboru však mezi pohlavími téměř žádné rozdíly nejsou, což je netypický nálezn.

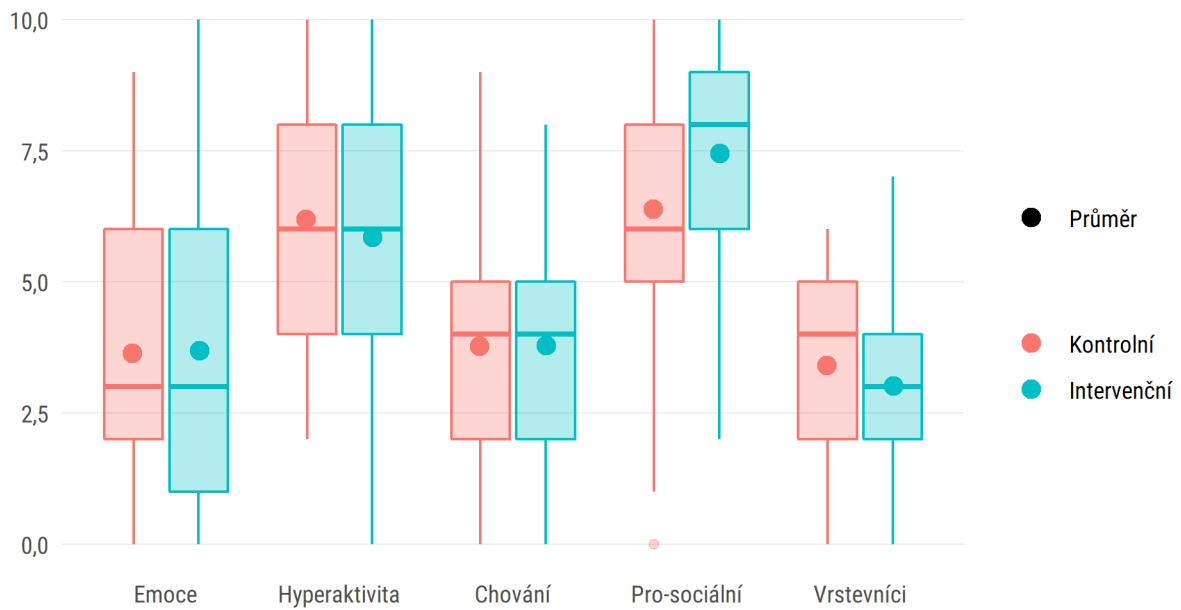
Výchozí stav (baseline)

V této části vizualizujeme stav na začátku projektu. Jak je vidět z následujících dvou grafů, převážně byly intervenční i kontrolní skupina na začátku projektu v hodnotách naměřených nástrojem SDQ dost podobné. Určitou výjimku tvořila kategorie pro-sociálního chování, kde byl výchozí stav intervenční skupiny výrazně lepší (vyšší hodnota), což může souviset s vyšším počtem dívek v této skupině (z jiných projektů víme, že dívky mají tendenci mít v průměru vyšší hodnoty pro-sociálního chování). Také vztahy k vrstevníkům byly na začátku projektu v intervenční skupině mírně lepší (nižší průměrné hodnoty).

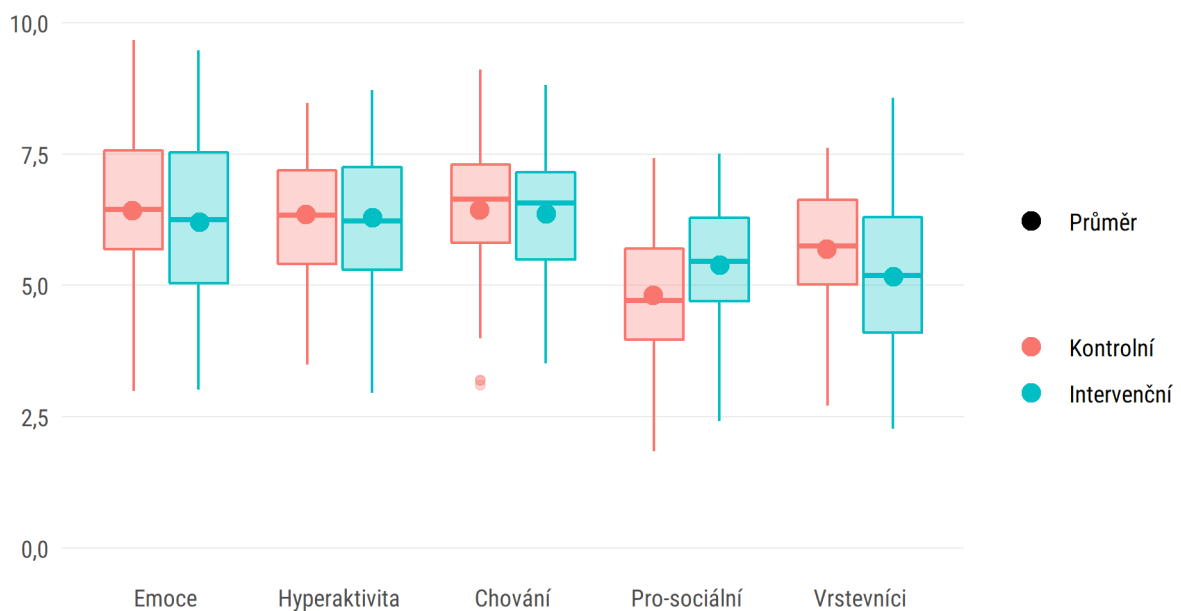
Graf 1: SDQ – výchozí stav

Latentní skóry jednotlivých dimenzí odhadnuty prostým součtovým skórem

Graf 2: SDQ – výchozí stav

Latentní skóry jednotlivých dimenzí odhadnuty IRT modelem

SDQ: Vývoj v čase

V této části kapitoly o výsledcích měření pomocí SDQ srovnáváme vývoj v čase u intervenční a kontrolní skupiny. Na tomto místě používáme prosté součtové skóry z důvodu srovnatelnosti s průběžnou evaluační zprávou.

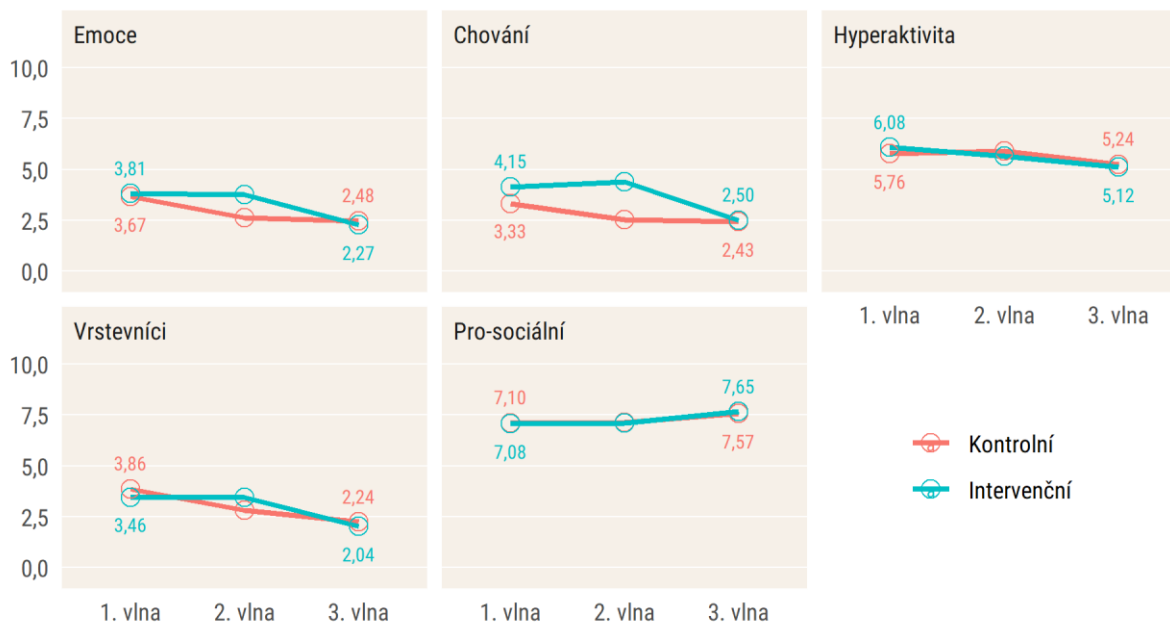
Pokud se zaměříme jen na děti, pro které jsou k dispozici všechny tři vlny měření, pozitivně definované dimenze pro-sociálního chování (u které chceme ideálně pozorovat růst hodnot v čase) vyrostla od počátku projektu v obou skupinách přibližně stejně (Graf 3).

Při pohledu na zbývající čtyři sledované dimenze chování, které jsou definované jako negativní, takže pokles hodnot značí zlepšení, došlo k o něco většímu poklesu v intervenční skupině u dimenze emocionálních symptomů (emoce), problémové chování (chování) a také u hyperaktivity. Naopak u dimenze problémových vztahů s vrstevníky došlo k většímu poklesu ve skupině kontrolní (Graf 3). Rozdíly mezi začátkem a koncem měření jsou ale poměrně malé. Relativně největší rozdíl je u dimenze problémového chování, které pokleslo v intervenční skupině o 1,65 bodu (z 4,15 na 2,50) a v kontrolní skupině o 0,9 bodu (z 3,33 na 2,43). (Pokud se podíváme na průměrné hodnoty pro všechny děti, tedy nejen pro ty, pro která máme data ve všech třech vlnách, rozdíly mezi oběma skupinami se zmenšují.)

Při pozorném čtení si ale lze všimnout, že mezi druhou a třetí vlnou je posun u intervenční skupiny u několika dimenzí přece jen viditelně větší. V tom lze vidět náznak toho, že projekt mohl přispět u intervenční skupiny k výraznějšímu zlepšení některých projevů problémového chování než u skupiny kontrolní, nicméně nástup těchto změn byl postupný a projevil se především až ve druhé polovině projektu.

Graf 3: SDQ – Vývoj v čase

účastníci všech tří vln

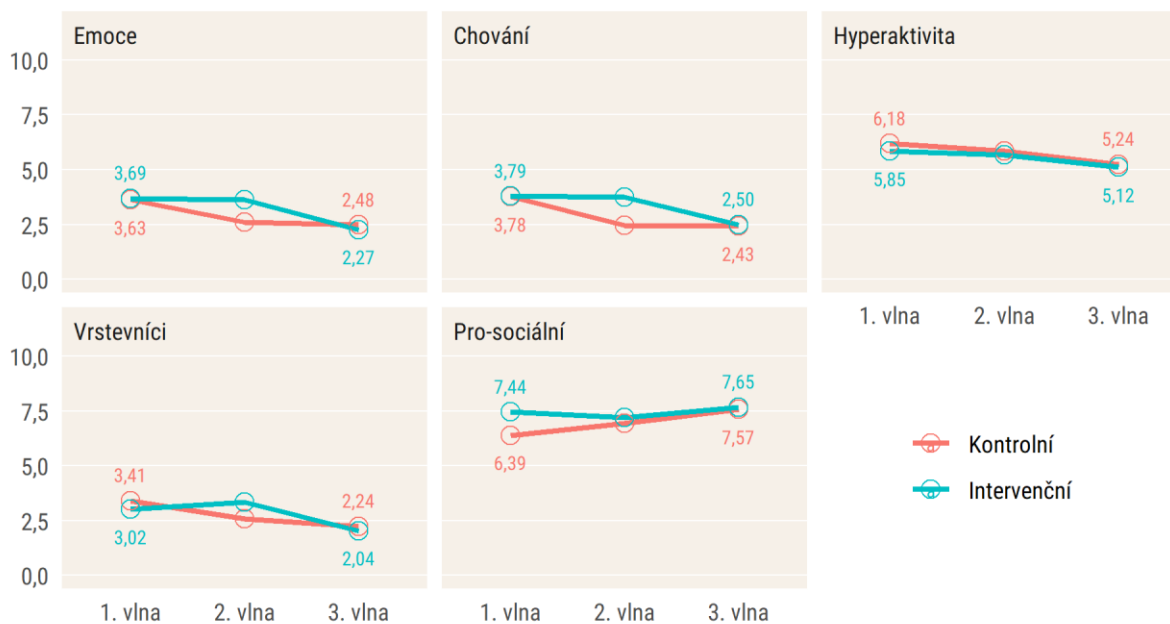
Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	21	21	21
Intervenční	26	26	26

Graf 4: SDQ – Vývoj v čase

všechna dostupná data

Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	49	32	21
Intervenční	52	39	26

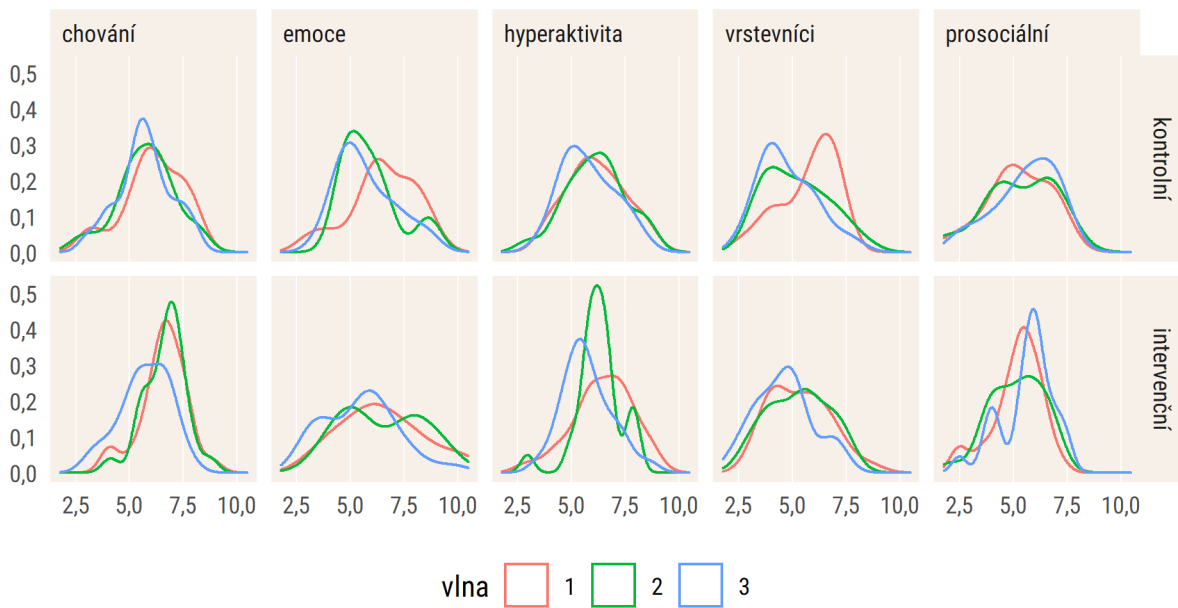
SDQ: Odhady latentních skóre pomocí IRT

Na následujících grafech je možné pozorovat distribuce jednotlivých dimenzí SDQ rozdělené dle skupiny (intervenční vs. kontrolní) a dle pohlaví dětí. Jednotlivé barevné linky v grafech ukazují rozložení skóre v jednotlivých vlnách studie. Tento pohled je velmi detailní z hlediska distribuce jednotlivých skóre, ale není příliš vhodný pro srovnávání intervenční a kontrolní skupiny. Grafy 5 až 8 jsou v tomto smyslu deskriptivní a neslouží k vyvozování analytických závěrů.

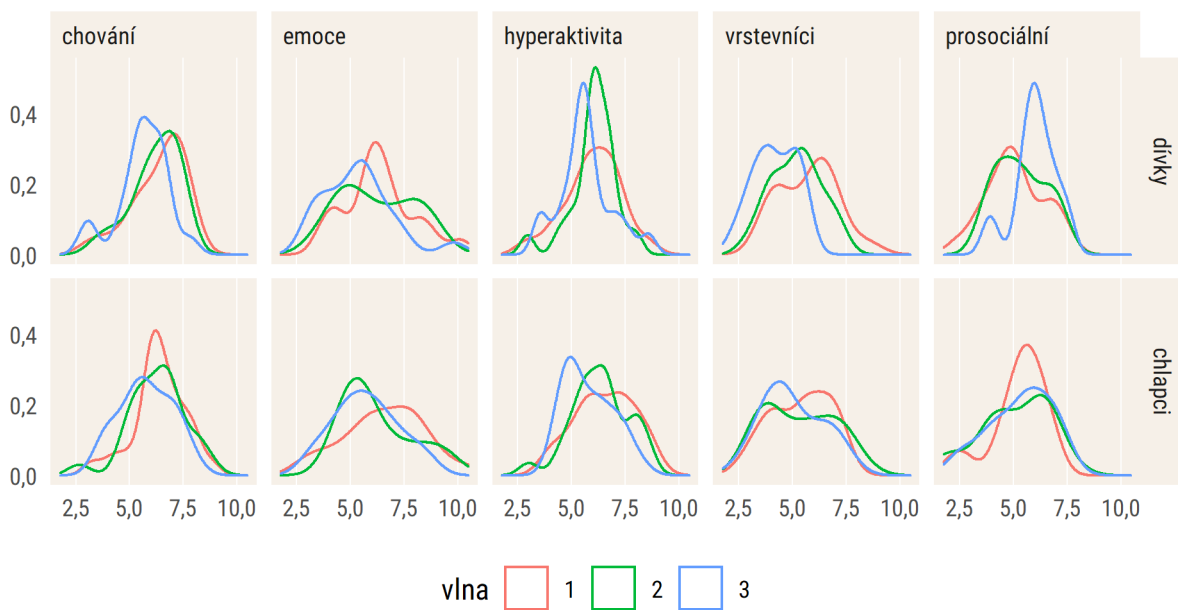
Graf 5: Odhady latentních skóreů

Dle dimenzí SDQ, studijní skupiny a vln (účastníci všech tří vln)

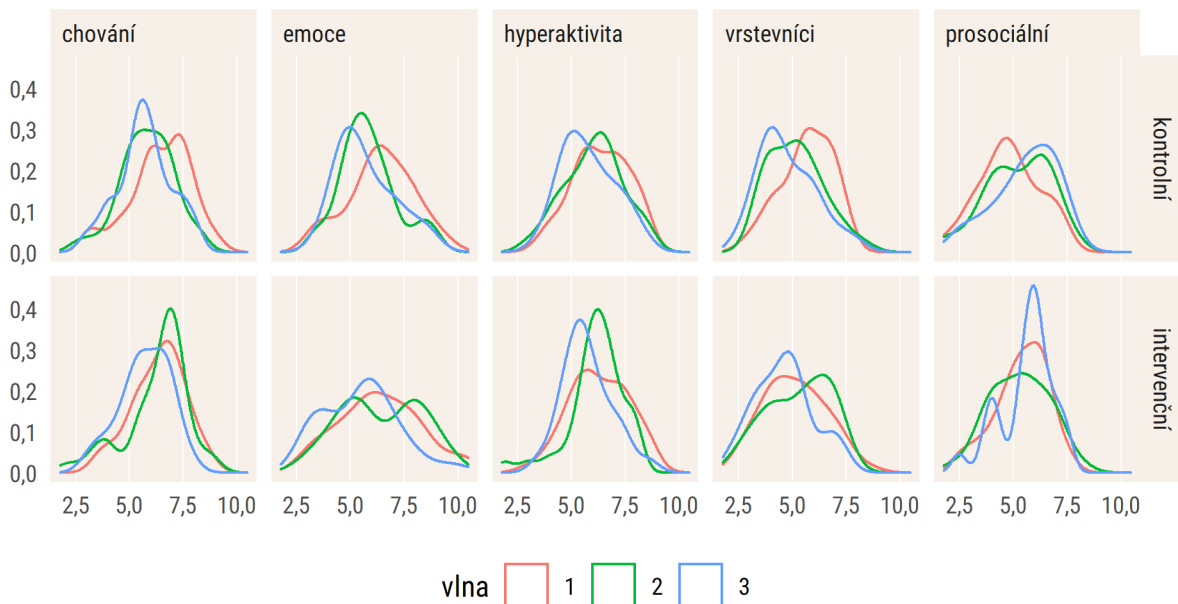
Graf 6: Odhady latentních skóreů

Dle dimenzí SDQ, pohlaví dětí a vln (účastníci všech tří vln)

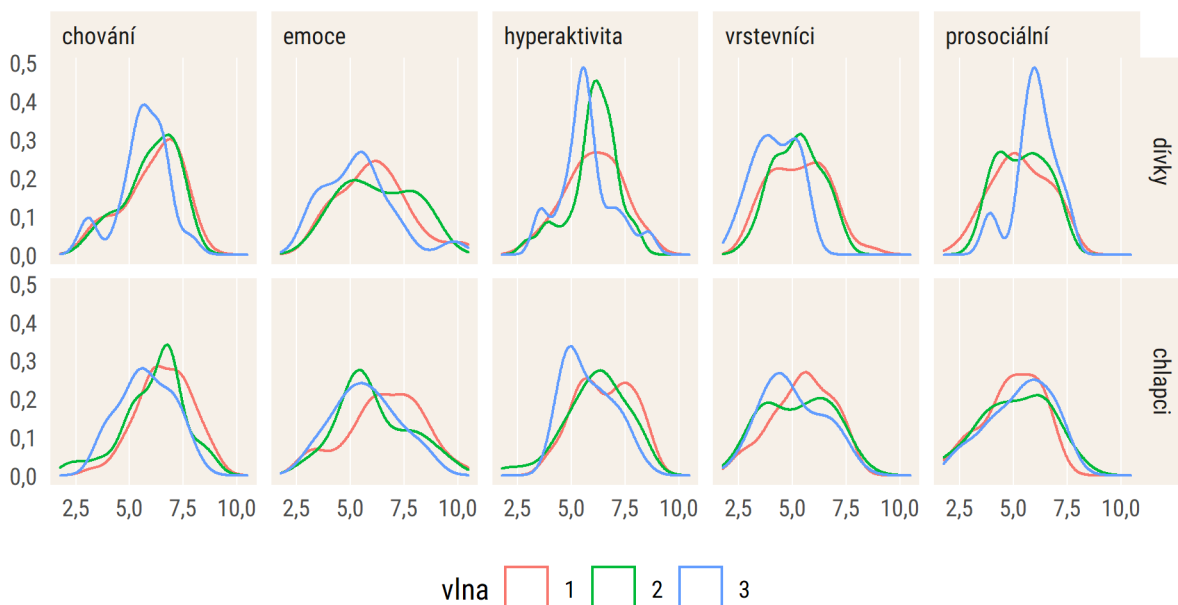
Graf 7: Odhady latentních skórá

Dle dimenzí SDQ, studijní skupiny a vln (všechna dostupná data)

Graf 8: Odhady latentních skórá

Dle dimenzí SDQ, pohlaví dětí a vln (všechna dostupná data)

Analýza vývoje SDQ v čase pomocí modelu se smíšenými efekty

K analýze případných změn v průběhu sledování využíváme tzv. *model se smíšenými efekty* (mixed-effects model), který rozlišuje jak fixní neboli pevné efekty (známe z klasických modelů jako je ANOVA, OLS apod.), tak i tzv. náhodné efekty. Ve zkratce jde o takové efekty, jejichž úroveň považujeme za náhodný výběr z (teoreticky nekonečně) velké populace úrovní. Na rozdíl od fixních efektů proto u náhodných efektů modelujeme také jejich chybovou složku. U náhodných efektů je podstatné, že v žádném případě nejsou ve studii zahrnuty všechny (na rozdíl třeba od pohlaví, kde standardně rozlišujeme jen chlapce a dívky). V naší analýze považujeme za náhodné samotné děti (v příloze je vidět, jak se

jejich absolutní členy modelu liší). Model nám tedy umožňuje uvažovat individuální rozdíly a zahrnout variabilitu sledovaných dětí a oddělit ji od efektu intervence. Další výhodou užitého modelu je možnost stanovit, že jednotlivá měření dětí jsou na sobě závislá a tuto závislost opět vzít v potaz. Pozorování jsou do určité míry samozřejmě závislá také např. v rámci organizací nebo jednotlivých pracovníků – vzhledem k velikosti vzorku se však při kontrole těchto závislostí (hierarchických vztahů) model stával nestabilním.

Hlavním studovaným efektem byla *interakce studijní skupiny a vlny měření* – tzn. otázkou bylo, zdali se mění sledovaná charakteristika (závisle proměnná) v čase jinak u kontrolní a intervenční skupiny. Model vždy obsahuje kontrolní proměnné “věk při prvním měření” a “pohlaví dítěte”, které explicitně modelují jejich případnou asociaci se sledovanou charakteristikou. Pro detailní pohled odkazujeme čtenáře do přílohy, kde jsou modely a jejich koeficienty podrobněji popsány v tabulkách.

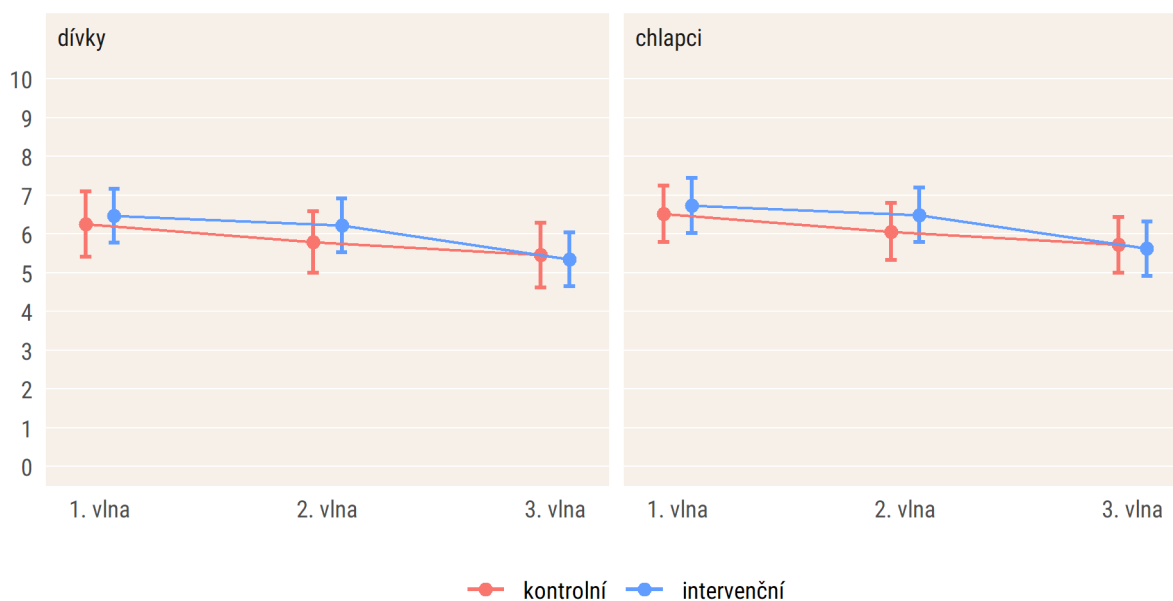
V následujících grafech ukazujeme tzv. marginální efekty, tj. „očištěné“ změny jednotlivých dimenzí SDQ v čase, vždy dělené podle studijní skupiny (intervenční vs. kontrolní) a pohlaví. Efekt pohlaví je modelován jako prostý aditivní, nikoliv jako interakce, což znamená, že podle pohlaví se v grafech prezentovaných níže liší jen průměrné skóre (pozice na vertikální ose), nikoliv sklon křivky. Odlišný sklon křivky je modelován pouze pro zařazení k intervenční, resp. kontrolní skupině. Pohlaví dětí nemá na sledované charakteristiky významný vliv – efekty pohlaví jsou malé, jak je vidět i z grafů, a nejsou statisticky významné. To je v rozporu s naší předchozí zkušeností z jiných projektů, kde bylo naměřené chování dívek výrazně méně problémové než chování chlapců. Vysvětlujeme si to tím, že u speciálně vybrané skupiny dětí z rodin, které mají většinou silný sociální hendikep, nehraje na rozdíl od běžné populace pohlaví dítěte příliš velkou roli. Stejně jako výše, grafy vždy nejprve uvádíme pro rodiny, které se účastnily všech tří vln šetření (tzn. kompletní měření; ta představují hlavní evaluační perspektivu), následované pro ilustraci výsledky pro rodiny, které se zúčastnily alespoň jednoho měření (všechna dostupná data). Počty pozorování uvádíme u prvních grafů daného nástroje v přehledných tabulkách. Na konci sekce pro zajímavost přikládáme pohled na tzv. celkové skóre problémů, které vzniká součtem prvních čtyř dimenzí SDQ (Grafy č. 19 a 20). Podle autorů nástroje SDQ je toto celkové skóre problémů validní konstruovat.

Grafy marginálních efektů jsou hlavním podkladem pro evaluační závěry pro nástroj SDQ, především Grafy 9 až 13, které ukazují výsledky pro kompletní pozorování. Interpretačně jsou podobné jako grafy prostých součtových skóre (viz Grafy 3 a 4 výše). Také vidíme, že u všech čtyř negativních dimenzí chování dochází v čase ke snižování skóre, které znamená zlepšení chování. Též platí, že toto zlepšování je při porovnání stavu na začátku a na konci přibližně stejně rychlé, byť pro dimenze „emoce“, „chování“ a „hyperaktivita“ je pozitivní posun u intervenční skupiny přece jen trochu větší, nicméně rozdíly nejsou statisticky významné. Tendence intervenční skupiny zlepšovat se přece jen o maličko rychleji, než se to děje ve skupině kontrolní, je přitom opět vidět především mezi druhou a třetí vlnou, tedy až po nějaké době realizace projektu. Efekt pohlaví je přitom poměrně malý, při rychlém pohledu u většiny dimenzí v grafech prakticky nezachytitelný.

Graf 9: SDQ – vývoj v čase

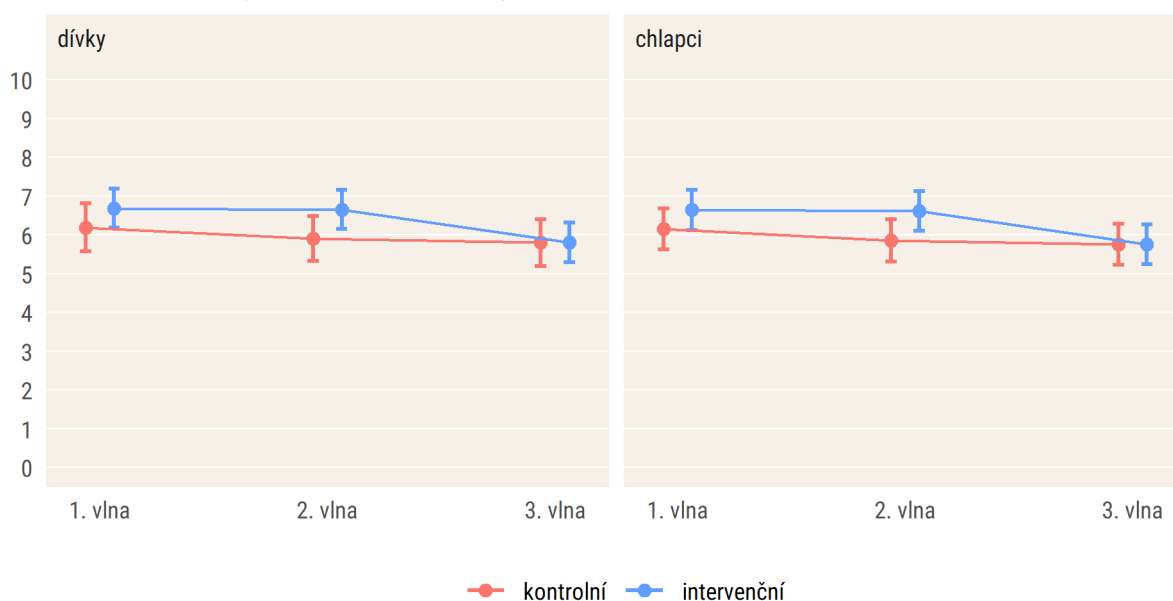
Dimenze – emoce (účastníci všech tří vln)

Poznámka: Vychýlení bodových odhadů pro intervenční a kontrolní skupinu v horizontálním směru je zavedeno pro jednodušší čtení grafu (minimalizace překryvů) a nenese věcný význam.

Graf 10: SDQ – vývoj v čase

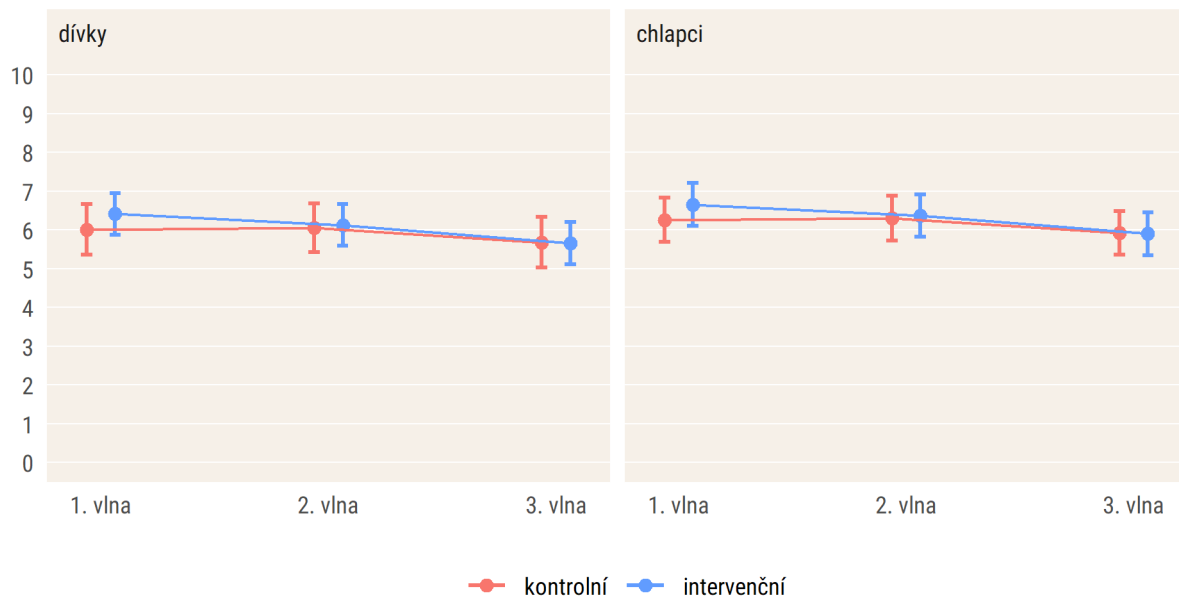
Dimenze – chování (účastníci všech tří vln)

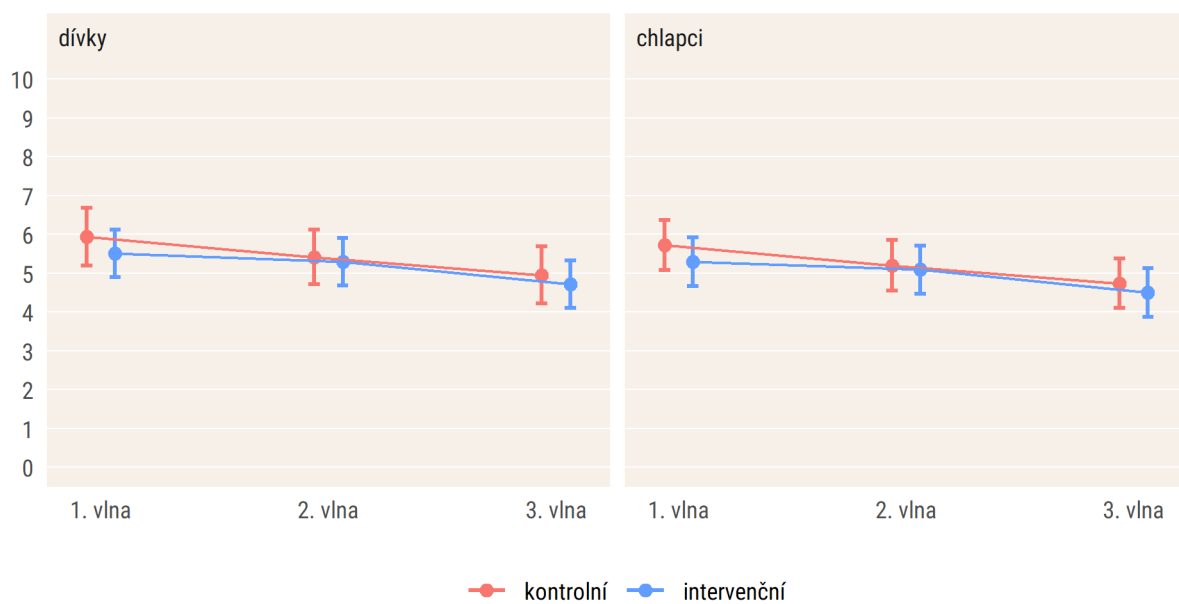
Graf 11: SDQ – vývoj v čase

Dimenze – hyperaktivita (účastníci všech tří vln)

Graf 12: SDQ – vývoj v čase

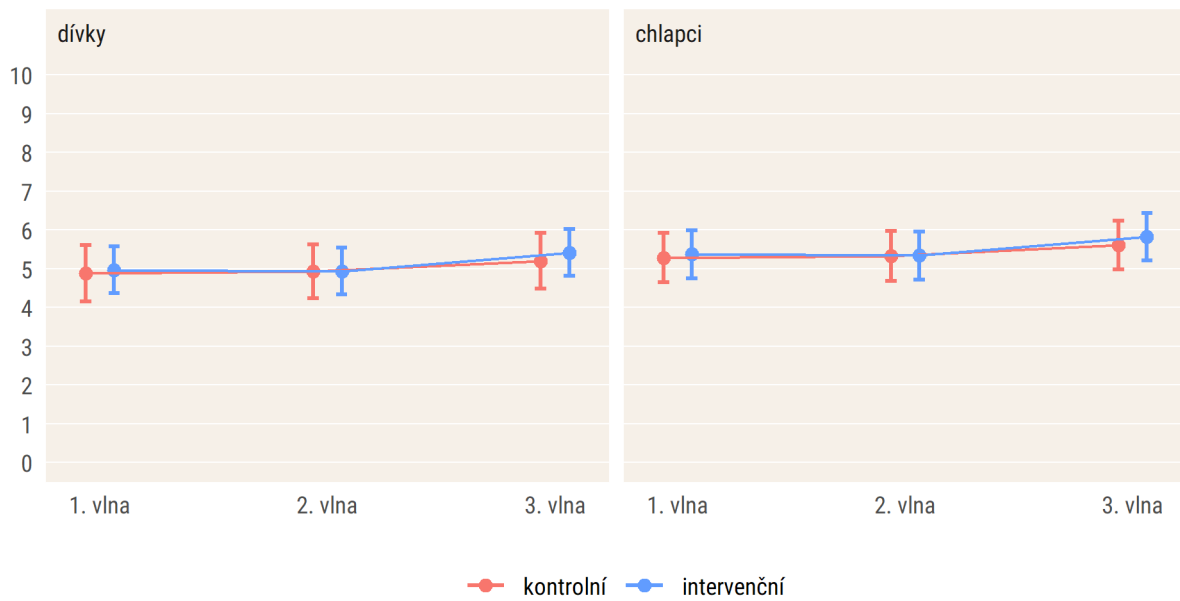
Dimenze – vrstevníci (účastníci všech tří vln)

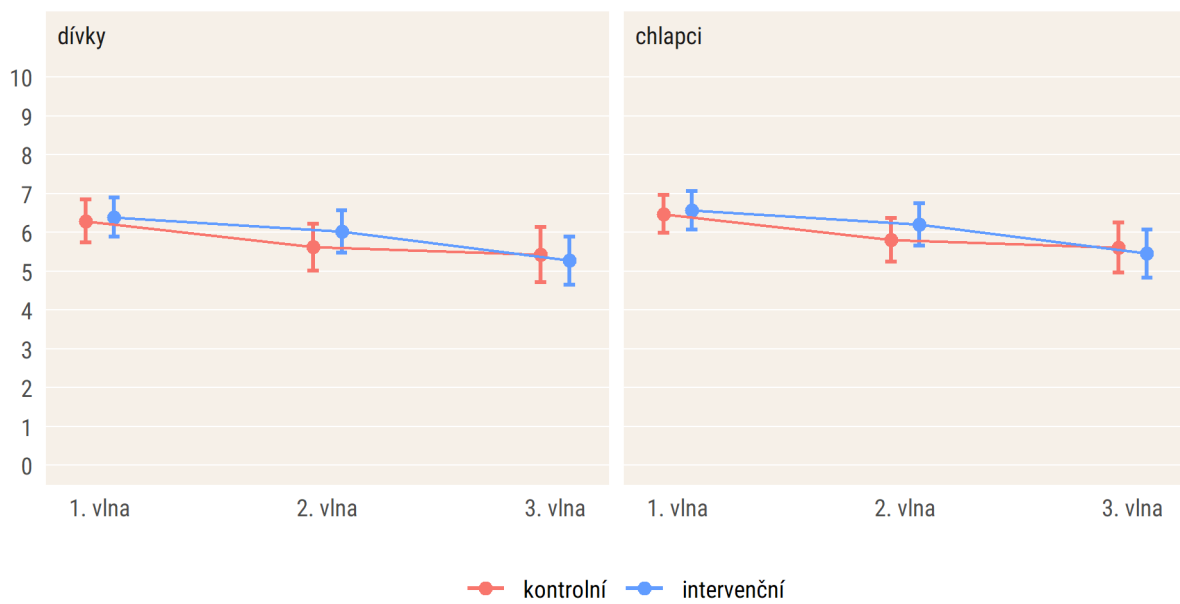
Graf 13: SDQ – vývoj v čase

Dimenze – prosociální (účastníci všech tří vln)

Graf 14: SDQ – vývoj v čase

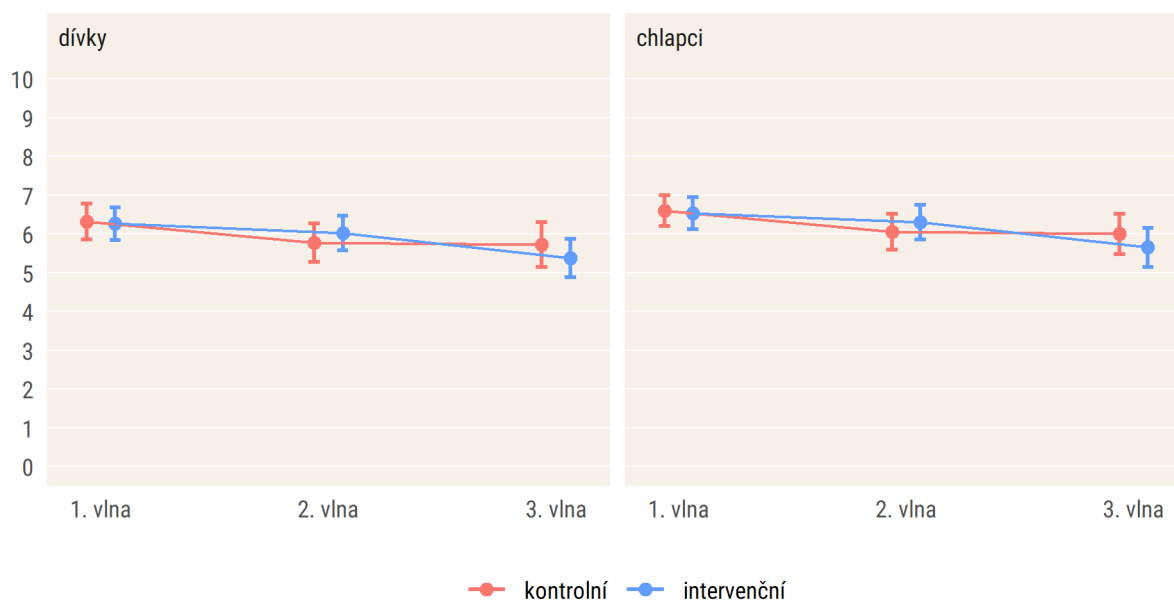
Dimenze – emoce (všechna dostupná data)

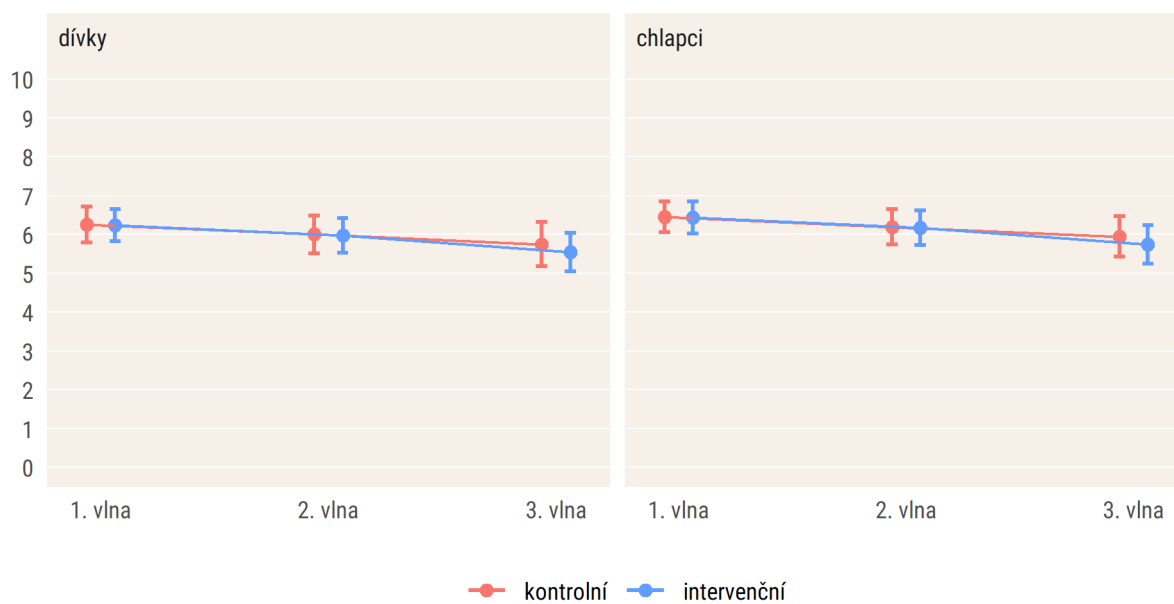
Graf 15: SDQ – vývoj v čase

Dimenze – chování (všechna dostupná data)

Graf 16: SDQ – vývoj v čase

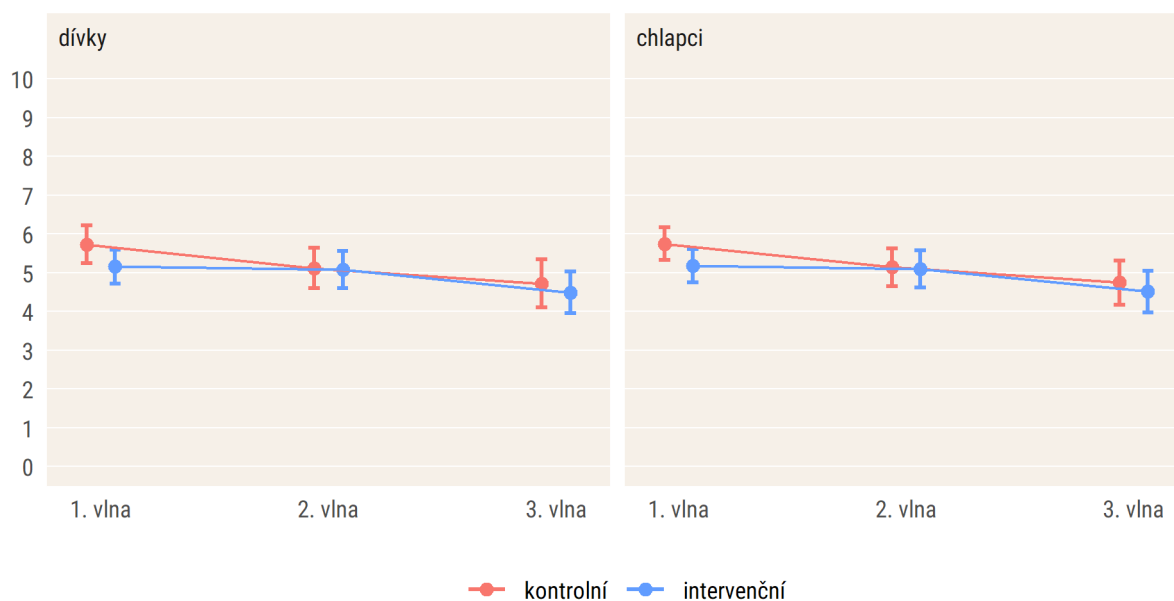
Dimenze – hyperaktivita (všechna dostupná data)

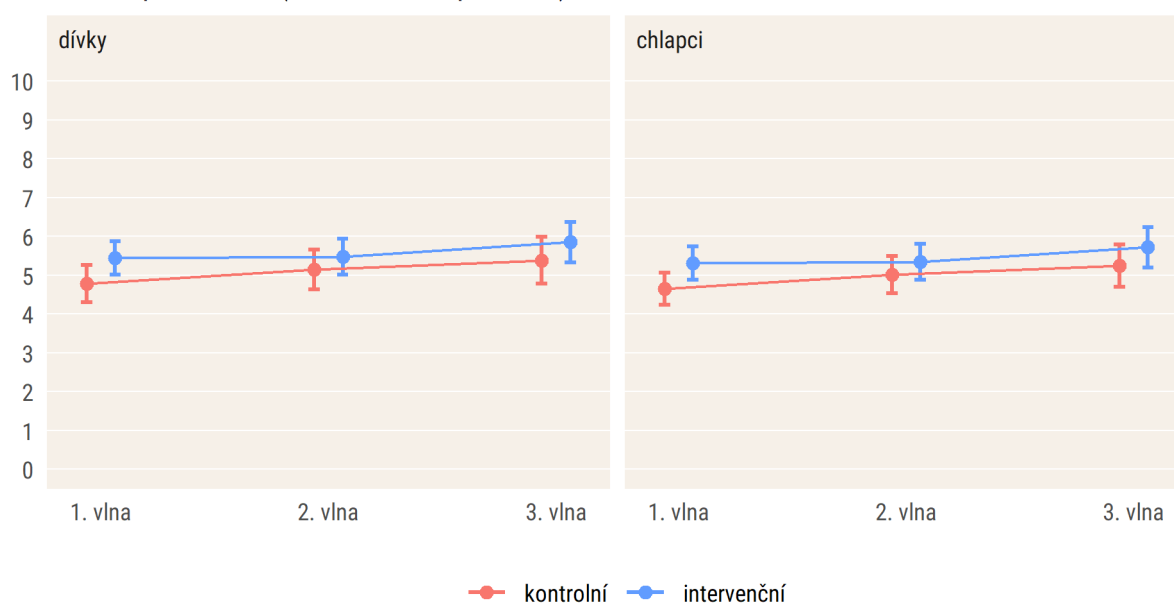
Graf 17: SDQ – vývoj v čase

Dimenze – vrstevníci (všechna dostupná data)

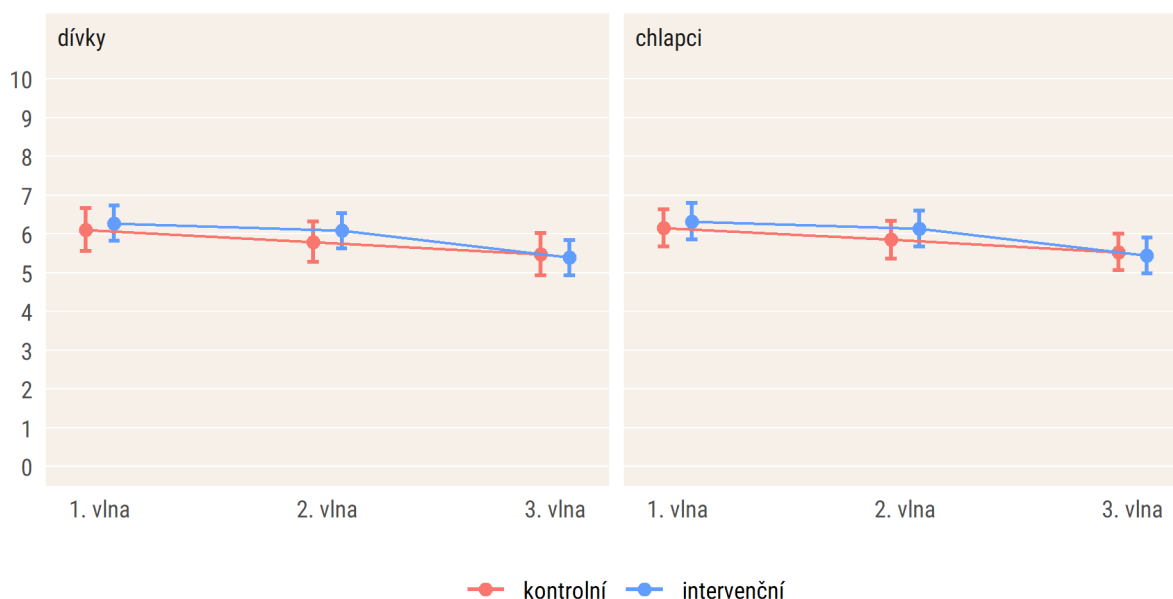
Graf 18: SDQ – vývoj v čase

Dimenze – prosociální (všechna dostupná data)

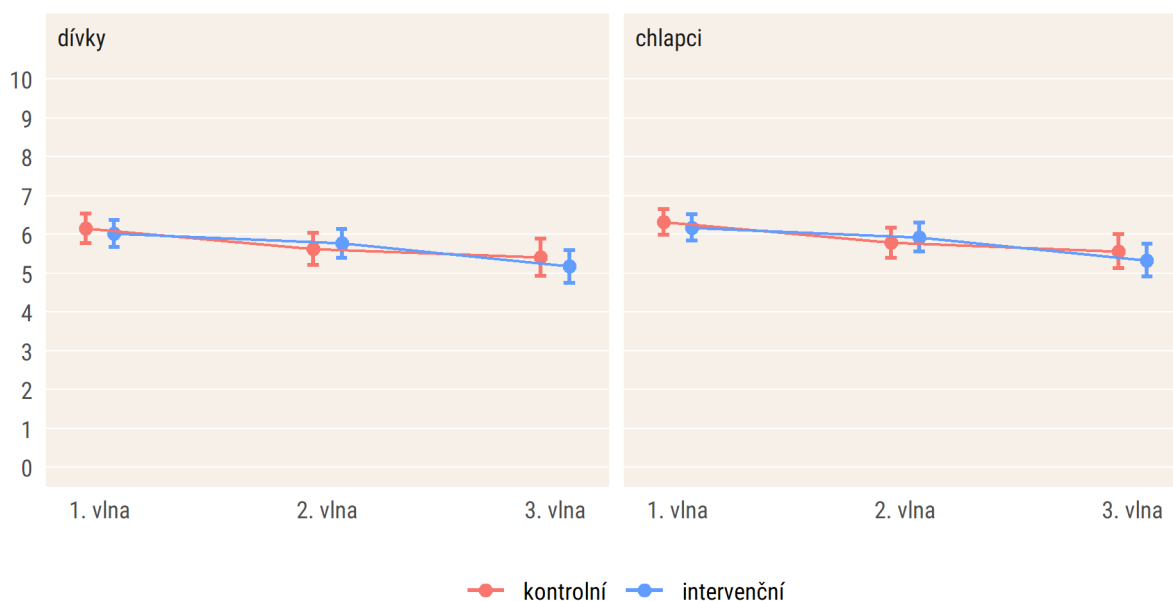
Graf 19: SDQ – vývoj v čase

Celkové skóre problémů (účastníci všech tří vln)

Graf 20: SDQ – vývoj v čase

Celkové skóre problémů (všechna dostupná data)

Analýza vývoje SDQ v čase: závěry

Z grafické prezentace výše je patrné, že časový vývoj se v jednotlivých dimenzích SDQ mezi kontrolní a intervenční skupinou příliš nelišil. Přestože velikost pozitivních posunů byla v intervenční skupině zpravidla o trochu větší (především mezi druhou a třetí vlnou je vidět u intervenční skupiny strmější sklon křivky), tyto rozdíly jsou většinou poměrně malé a vzhledem k velikosti vzorku není překvapivé, že nejsou statisticky významné. Nepodařilo se tedy získat příliš silnou indikaci pozitivního dopadu projektu na chování dětí, spíše jen náznak, že postupem času k němu možná začalo docházet.

Graficky naznačené závěry lze podpořit i výsledky inferenční statistiky – klíčová sledovaná interakce mezi příslušností ke skupině a vlnou měření nebyla statisticky signifikantní v žádné ze sledovaných dimenzí. (To šlo ale očekávat i vzhledem k malé velikosti vzorku.) Namísto toho se v některých dimenzích ukazoval významný pozitivní efekt změny v čase pro obě sledované skupiny (emoce – oba modely, chování – jen model pro všechna data, hyperaktivita – jen model pro všechna data, vrstevníci – oba modely, prosociální – jen model pro všechna data). Efekt věku byl statisticky významný u dimenze „emoce“ (starší děti měly horší skóre). Stran pohlaví se významný efekt neukázal v žádné z dimenzí. Důležitý je prostý efekt studijní skupiny, který byl naopak signifikantní u dimenzí „vrstevníci“ a „prosociální“ – nutno dodat, že pouze u modelů s využitím všech dostupných dat (může to být dáno větší pravděpodobností získání signifikantního výsledku při větším vzorku). Tento efekt znamená, že neohledně na průběh sledovaných křivek neměly tyto křivky stejnou průměrnou hladinu, tedy jinými slovy že se intervenční a kontrolní skupina lišily. Tato „celková“ odlišnost skupin během celého sledování může být způsobena nenáhodným rozdělením do skupin nebo malou velikostí vzorku.

Vzhledem k relativně malému vzorku a s tím spojené horší schopnosti detekovat efekty jako statisticky významné doporučujeme sledovat spíše velikosti efektů u našeho konkrétního vzorku. Z tohoto pohledu interakce (viz tabulková část Přílohy SDQ) obecně poukazuje na (relativně ke kontrolní skupině) mírné zhoršení ve 2. vlně, a naopak zlepšení ve 3. vlně, které více než vykompenzovalo zhoršení z 2. vlny. **Ve výsledku tak intervenční skupina za celou dobu sledování udělala relativně větší pozitivní pokrok než skupina kontrolní.** Výjimku tvoří dimenze „hyperaktivita“, kde docházelo v obou vlnách pouze ke zlepšování intervenční skupiny relativně ke skupině kontrolní, a „vrstevníci“, kde došlo nejprve ke zhoršení, které se ve 3. vlně zmírnilo, ale ne zcela vykompenzovalo. Celkově je tedy naznačen trend, kdy intervenční skupina se za celou dobu měření zlepšila více než skupina kontrolní, rozdíl mezi nimi je ale věcně malý a statisticky nesignifikantní.

Výsledky měření pomocí nástroje PARYC

Z nástroje PARYC jsme využili 2 ze 3 subškál, a sice subškálu podpory pozitivního chování a subškálu vymezování hranic. Každá z nich byla měřena sedmi položkami, jejichž seznamy jsou zde:

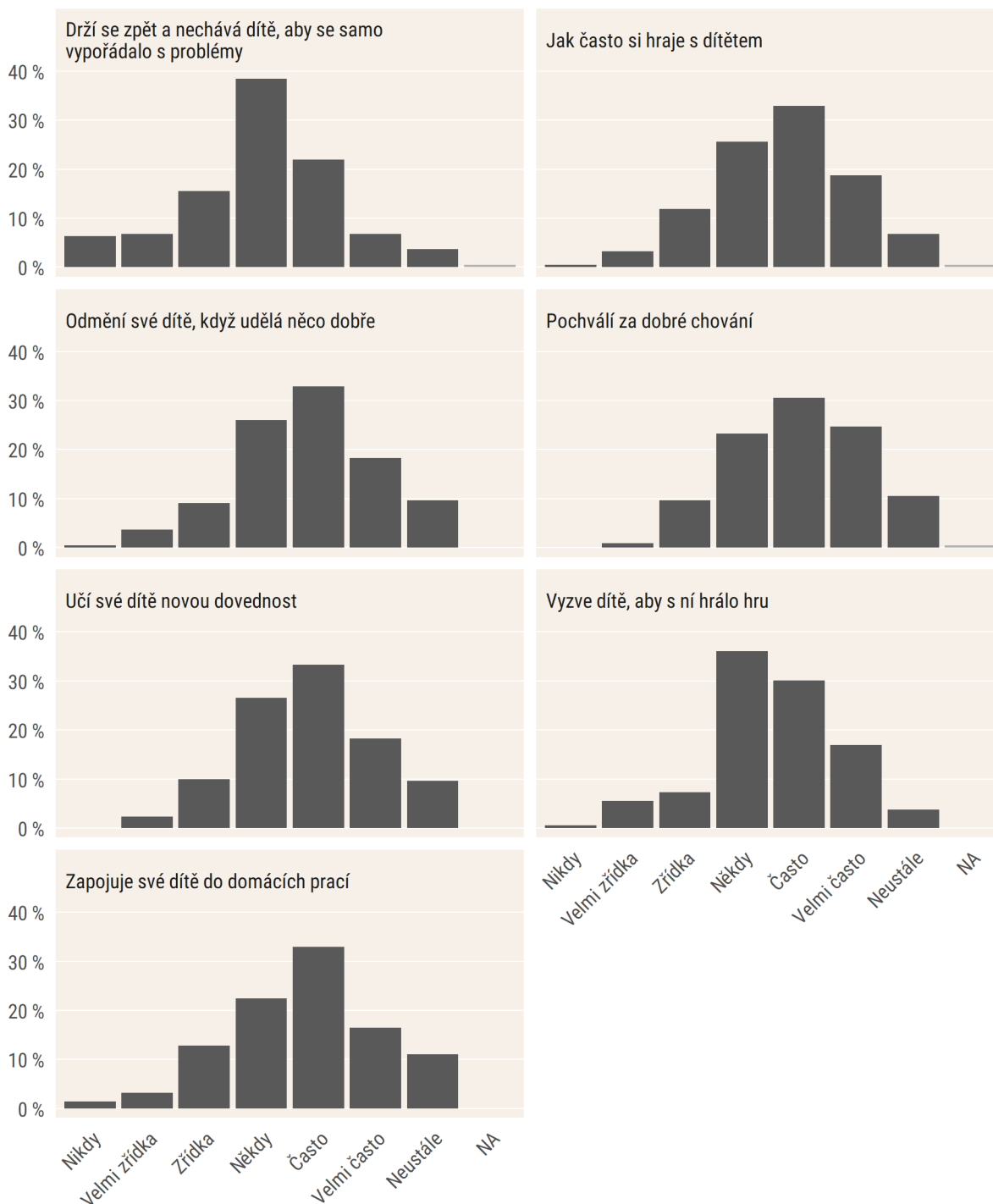
Podpora pozitivního chování	Vymezování hranic
1) Jak často si hraje s dítětem	1) Při jednání s dítětem se drží pravidel a nemění je
2) Drží se zpět a nechává dítě, aby se samo vypořádalo s problémy	2) Mluví s dítětem klidně, i když se zlobí
3) Vyzve dítě, aby s ní hrálo hru	3) Jasným způsobem vysvětluje, co po něm chce
4) Pochválí za dobré chování	4) Spíše říká, co po dítěti chce, než co dítě dělat nemá
5) Zapojuje své dítě do domácích prací	5) Říká dítěti, jaké chování od něj očekává
6) Odmění své dítě, když udělá něco dobře	6) Nastavuje pravidla, která je schopná skutečně vymáhat
7) Učí své dítě novou dovednost	7) Zvládá zajistit, že dítě dodržuje nastavená pravidla

Výchozí stav: Podpora pozitivního chování

V této části kapitoly o výsledcích získaných pomocí nástroje PARYC se zaměřujeme na stav intervenční a kontrolní skupiny na začátku projektu. Z dotazovaných aktivit se nejčastěji objevila aktivita Pochválí za dobré chování a aktivita Učí své dítě novou dovednost, které alespoň někdy nebo častěji dělá 89,1 %, respektive 87,7 % rodičů zapojených do projektu. Naopak mezi nejméně běžné interakce rodičů s dítětem patří Drží se zpět a nechává dítě, aby se samo vypořádalo s problémy (70,8 %) a Zapojuje své dítě do domácích prací (82,7 %). Procenta v závorkách jsou opět součty kategorií někdy, často, velmi často a neustále.

Graf 21: Podpora pozitivního chování – výchozí stav

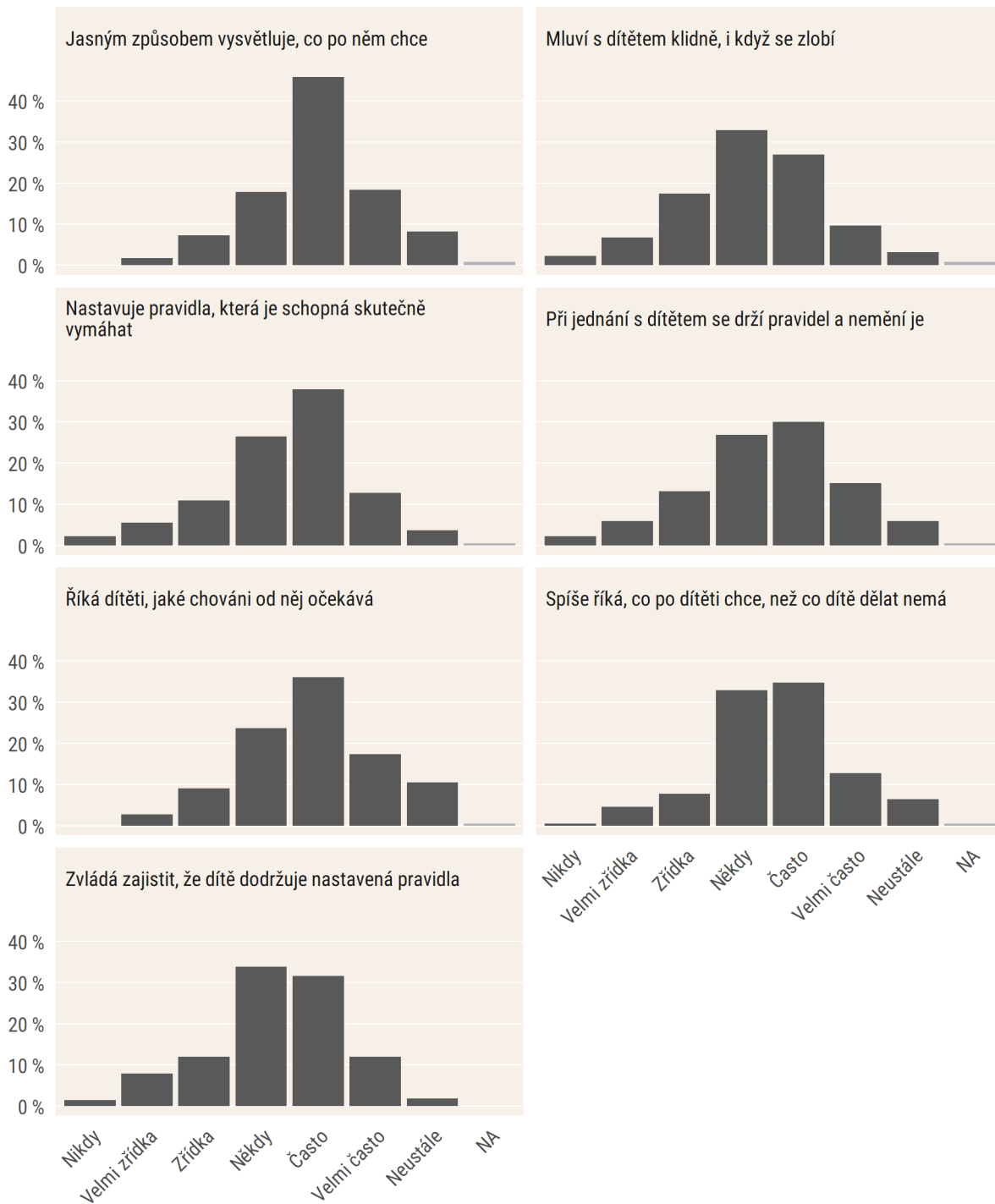

Výchozí stav: Vymezování hranic

Nejčastěji reportovanými aktivitami byly "Jasným způsobem vysvětluje, co po dítěti chce", "Spíše říká, co po dítěti chce, než co nemá dělat" a Říká dítěti, co od něj očekává". Tyto aktivity dělá alespoň někdy nebo častěji dělá 83 % rodičů. Naopak nejméně běžnou aktivitou je "Mluví s dítětem klidně, i když se zlobí", kterou alespoň někdy nebo častěji vykonává podle svých slov 60 % rodičů.

Graf 22: Vymezování hranic – výchozí stav

Výchozí stav: Srovnání intervenční a kontrolní skupiny

Zatím jsme se zabývali výchozím vztahem nehledě na příslušnost ke skupině. Z hlediska posouzení vyváženosti vzorku je však důležité právě toto srovnání. Kromě dvou indexů rodičovských kompetencí představených výše přitom používáme ještě Celkové rodičovské skóre, které je průměrem obou dílčích indexů. Následující grafy slouží k porovnání distribucí jak celkového rodičovského indexu, tak jeho dvou dílčích dimenzí.

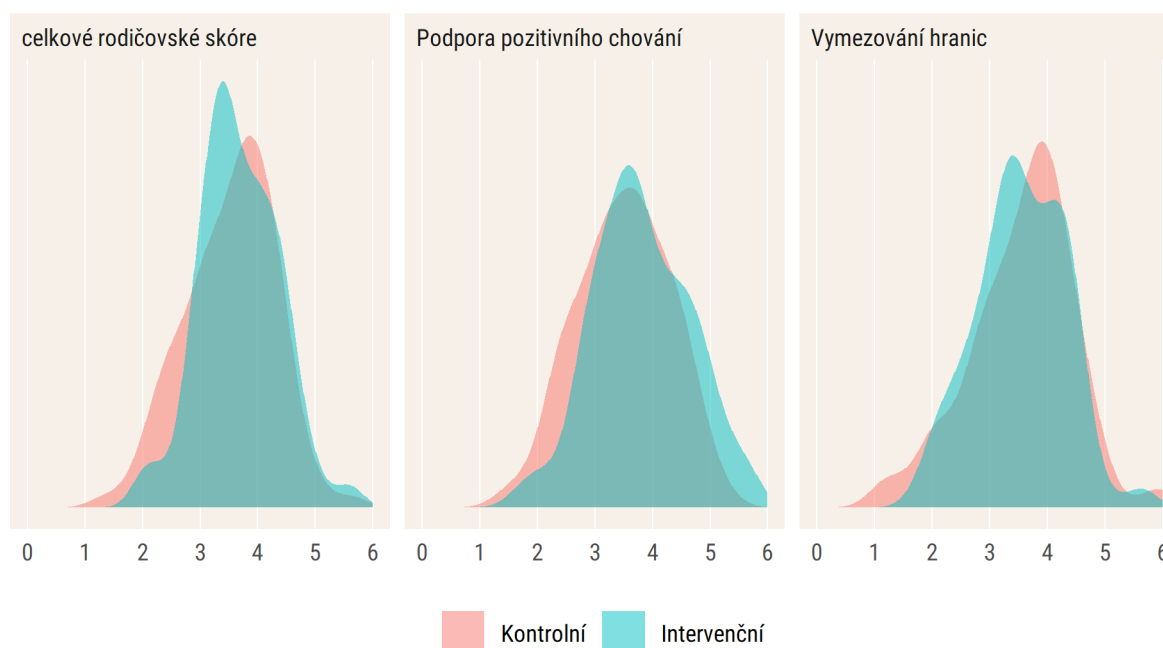
Průměrné skóre dimenze podpory pozitivního chování u rodičů zapojených do projektu je 3,81 v intervenční skupině a 3,5 ve skupině kontrolní. Rozptyl intervenční skupiny v této dimenzi je 0,7, zatímco rozptyl kontrolní skupiny 0,65.

V dimenzi vymezování hranic je průměrné skóre intervenční skupiny 3,54 a kontrolní skupiny 3,56. Rozptyl intervenční skupiny v této dimenzi je 0,6, zatímco rozptyl kontrolní skupiny 0,81.

Nakonec, průměrná hodnota celkového rodičovského skóre intervenční skupiny je 3,68, zatímco průměr kontrolní skupiny je 3,53. Rozptyl intervenční skupiny 0,47 a rozptyl celkového rodičovského skóre kontrolní skupiny je 0,6.

Jak při numerickém, tak při vizuálním (Graf 23) posouzení se zdá, že intervenční a kontrolní skupina jsou dostatečně podobné, především s přihlédnutím k velikosti vzorku.

Graf 23: PARYC – srovnání kontrolní a intervenční skupiny

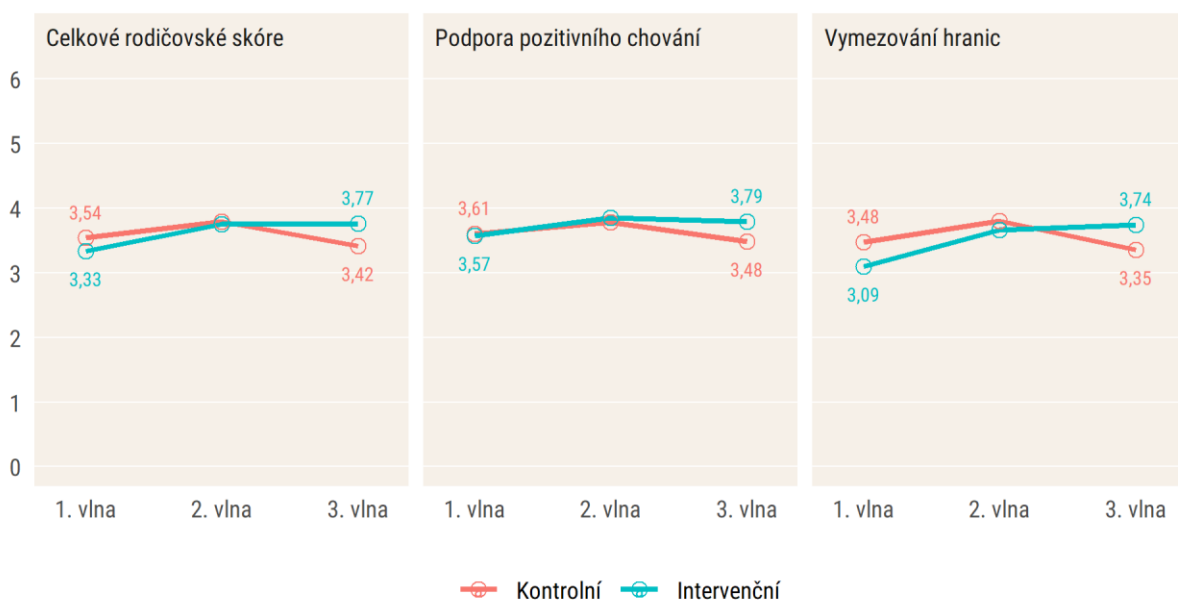
PARYC: Vývoj v čase

V této části kapitoly o výsledcích získaných měřicím nástrojem PARYC se zaměřujeme na porovnání vývoje v čase mezi intervenční a kontrolní skupinou, přičemž čísla v grafech představují prosté součtové skóre srovnatelné s průběžnou evaluační zprávou. U skóre vnímaných rodičovských dovedností vidíme, že u intervenční skupiny dochází k relativnímu zlepšení ve srovnání s kontrolní skupinou. To platí pro obě dimenze rodičovských dovedností, a tedy přirozeně i pro souhrnný skóre. To je důležité zjištění. Znamená to, že i pokud se v rámci časově omezeného projektu nepodařilo pomocí nástroje SDQ jasně doložit rozdíl mezi intervenční a kontrolní skupinou v proměně chování dětí (výraznější zlepšení v intervenční skupině bylo jen naznačeno), u samotných rodičů došlo k na první pohled viditelnému zlepšení rodičovských kompetencí v intervenční skupině, které není doprovázeno podobným zlepšením ve skupině kontrolní.

Z dostupných dat není možné vyvozovat závěry o tom, proč došlo k určitému zlepšení u kontrolní skupiny mezi prvním a druhým měřením, které se ale neudrželo do vlny třetí. Po třech vlnách lze však konstatovat, že skóre PARYC u kontrolní skupiny zůstává relativně stabilní, zatímco u intervenční skupiny vykazuje v obou sledovaných dimenzích pozitivní trend.

Graf 24: PARYC – srovnání v čase

účastníci všech tří vln

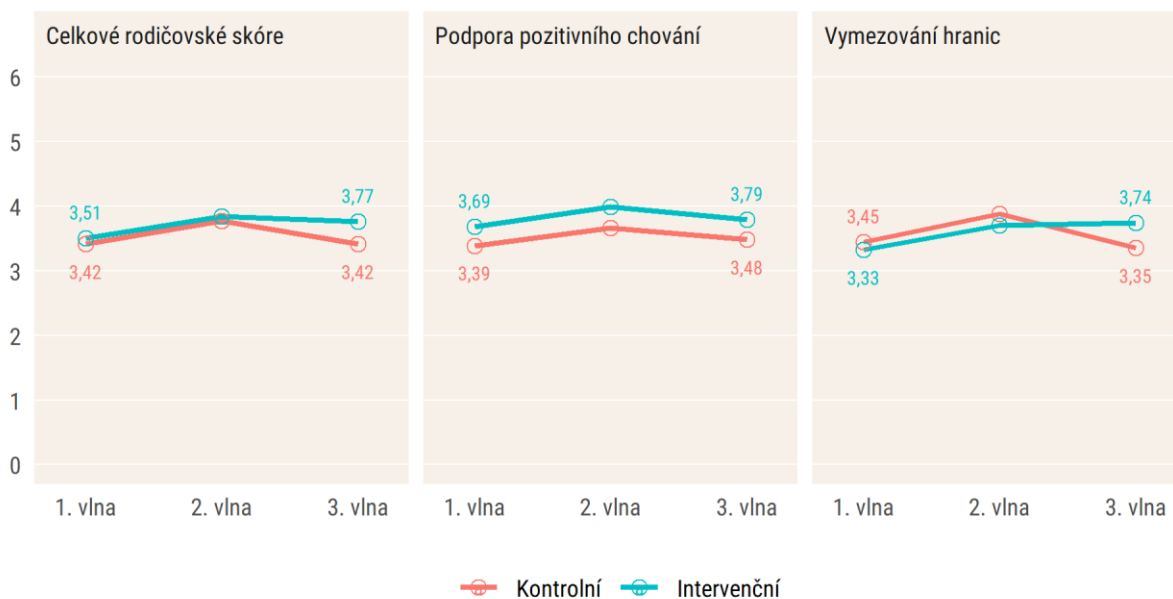

Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	21	21	21
Intervenční	26	26	26

Graf 25: PARYC – srovnání v čase

všechna dostupná data

Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	49	32	21
Intervenční	52	39	26

Analýza vývoje PARYC v čase pomocí modelu se smíšenými efekty

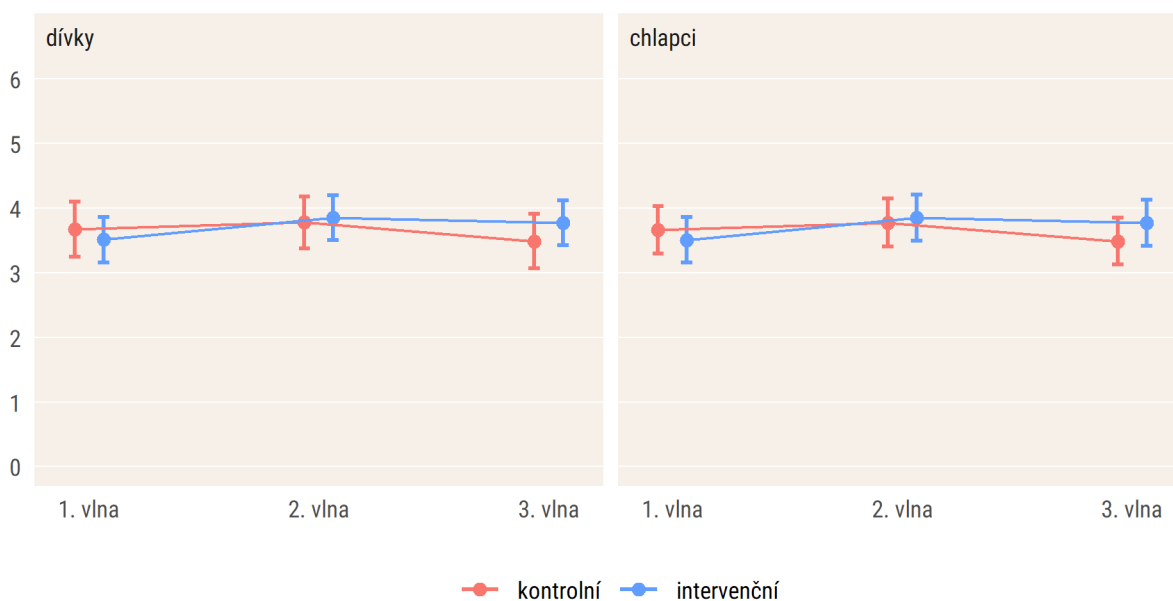
Při analýze změn zachycených nástrojem PARYC jsme aplikovali totožný model jako v případě SDQ. Jde tedy o model se smíšenými efekty, kde hlavním sledovaným efektem byla interakce studijní skupiny (intervenční, nebo kontrolní) s vlnou měření. Pro další specifikace modelu odkazujeme na začátek podkapitoly “Analýza vývoje SDQ v čase pomocí modelu se smíšenými efekty” výše.

Z modelu aplikovaného postupně na kompletní měření i na všechna pozorování je vidět stejný trend, který jsme už popsali výše pro jednoduché součtové skóre. Zatímco rodiče v kontrolní skupině začínali na vyšších hodnotách rodičovských kompetencí, v průběhu dvou vln následných měření došlo postupně k tomu, že je rodiče v intervenční skupině “předběhli”. To lze interpretovat jako určitou indikaci toho, že projekt měl pozitivní dopad na výkon rodičovské role.

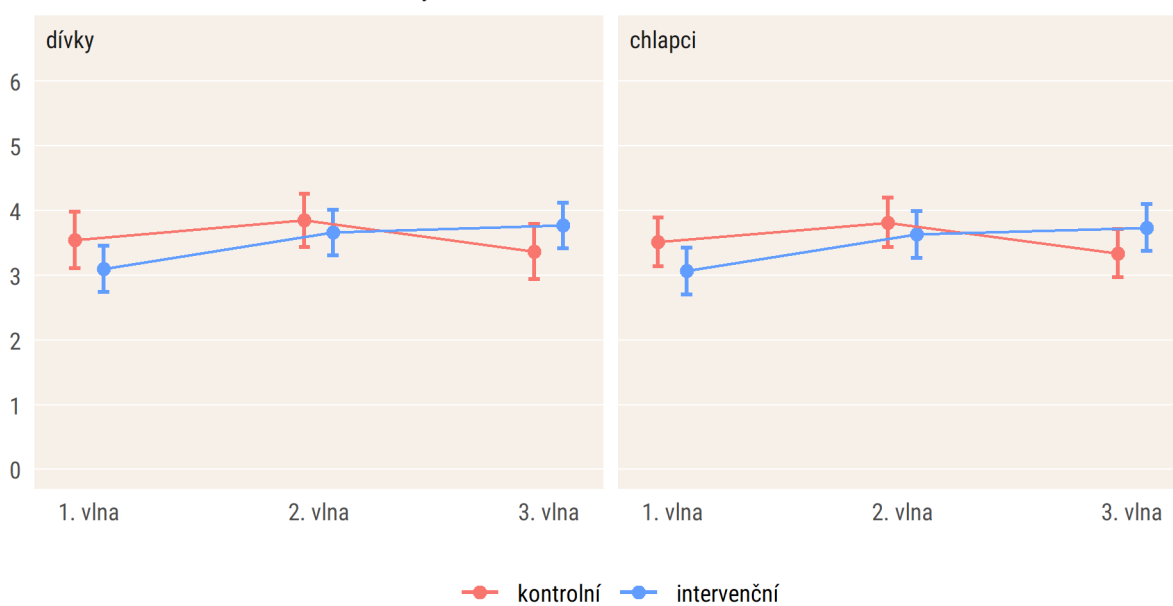
Graf 26: PARYC – vývoj v čase

Účastníci všech tří vln, dimenze – podpora pozitivního chování

Graf 27: PARYC – vývoj v čase

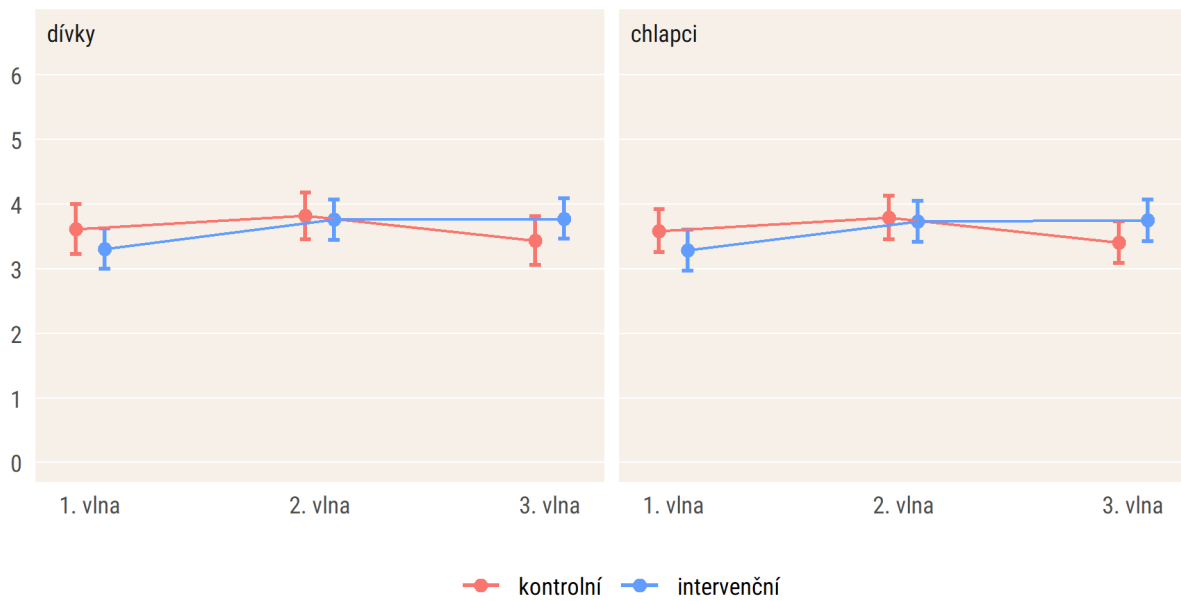
Účastníci všech tří vln, dimenze – vymezování hranic

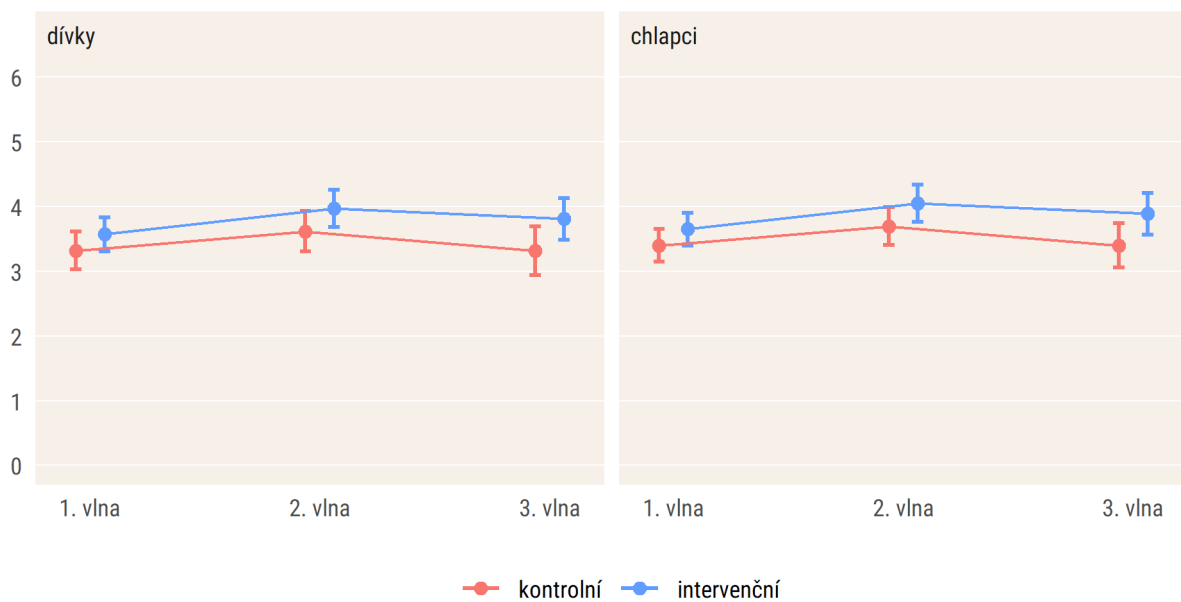
Graf 28: PARYC – vývoj v čase

Účastníci všech tří vln, dimenze – celkové rodičovské skóre

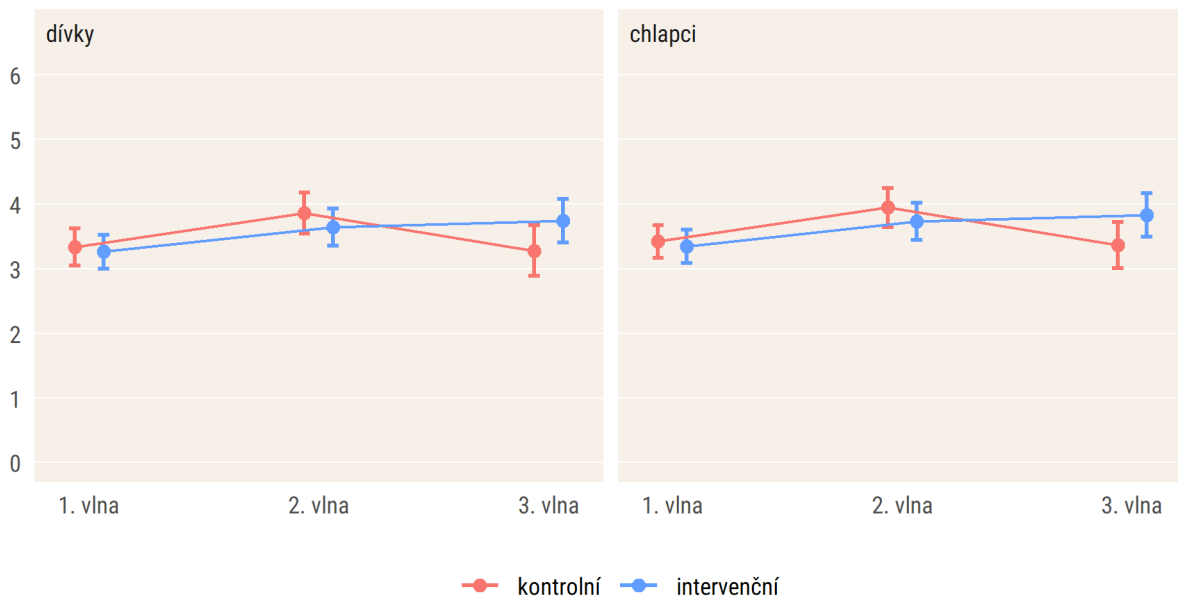
Graf 29: PARYC – vývoj v čase

Všechna dostupná data, dimenze – podpora pozitivního chování

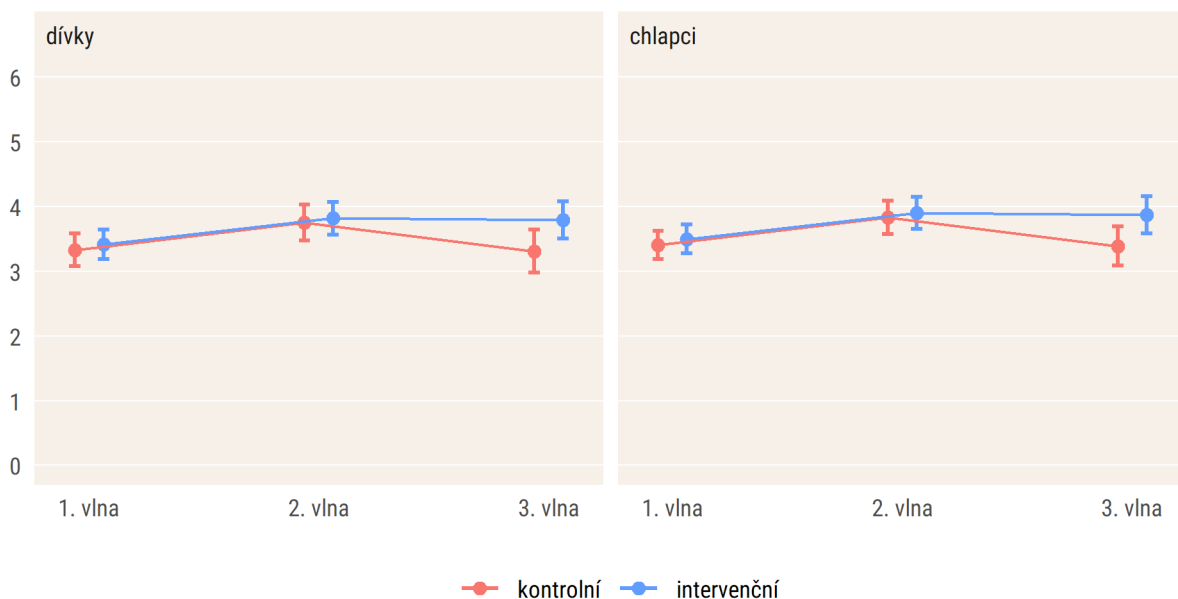
Graf 30: PARYC – vývoj v čase

Všechna dostupná data, dimenze – vymezení hranic

Graf 31: PARYC – vývoj v čase

Všechna dostupná data, dimenze – celkové rodičovské skóre

Analýza vývoje PARYC v čase: závěry

Již při pohledu na grafy výše můžeme pozorovat větší efekty než v případě SDQ. Upozorňujeme navíc, že skóre PARYC se pohybují na škále 0–6 a rozdíl o jeden bod je tedy u PARYC větší změna než u SDQ.

Vývoj PARYC u účastníků všech tří vln vykazuje statisticky signifikantní interakce studijní skupiny a vlny měření u dimenze „vymezení hranic“, což se projevilo i v celkovém skóru rodičovských dovedností (signifikance všech proměnných ve všech modelech jsou uvedeny v přílohách zprávy). U dimenze „podpora pozitivního chování“ se sice rozdíl ve prospěch intervenčních skupiny také objevuje, ale není statisticky významný.

S přihlédnutím k velikostem efektů lze konstatovat, že ve všech sledovaných charakteristikách docházelo u intervenčního vzorku k výraznějšímu zlepšování. Největší efekt se projevil u dimenze “vymezování hranic”, kde ve třetí vlně intervenční skupina dosáhla o 0,85 bodu lepšího výsledku než kontrolní. U kontrolních proměnných v modelu se většinou objevovaly minimální efekty, viz tabulky v přílohové části.

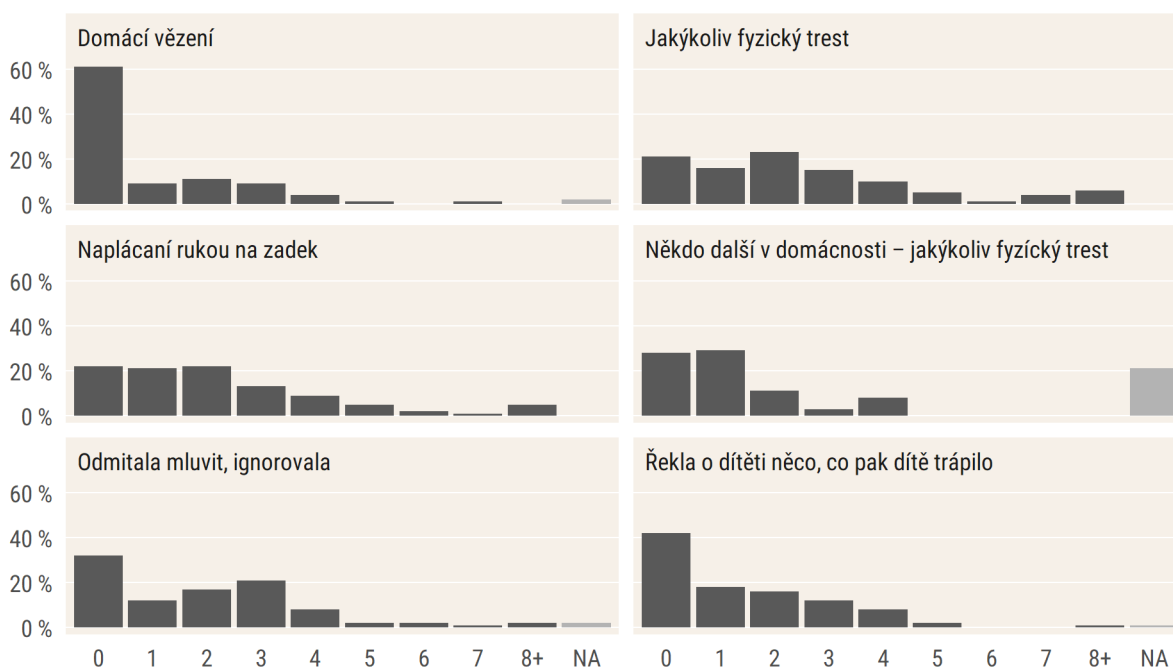
Disciplína a trestání

V této kapitole se krátce věnujeme tématice disciplíny a trestání. Položky na trestání nejsou součástí škály, proto je interpretujeme individuálně. Cílem dotazování jednotlivých položek bylo explorativně zjistit, jestli v důsledku projektu dochází k poklesu různých nežádoucích forem trestání, jako jsou především fyzické tresty, ale také například ignorování dítěte.

Výchozí stav: Trestání

Nejčastějším typem konkrétního trestu bylo v první vlně měření naplácání rukou na zadek, který se během posledního měsíce před dotazováním objevil alespoň jednou u 78 % sledovaných rodin. Naopak nejméně běžným typem trestu bylo domácí vězení, který se využilo 39 % rodičů. Dále kategorie fyzických trestů vykonávaných někým dalším v domácnosti je specifická vysokou mírou chybějících hodnot, konkrétně u 21 % respondentů. To však není dáno o tolik nižší ochotou respondentů na otázku odpovídat, ale je to určitým artefaktem toho, že položka byla do dotazníku dodána až později, takže první rodiny nebyly na tuto otázku dotazovány.

Graf 32: Počet potrestání daným způsobem za poslední 4 týdny

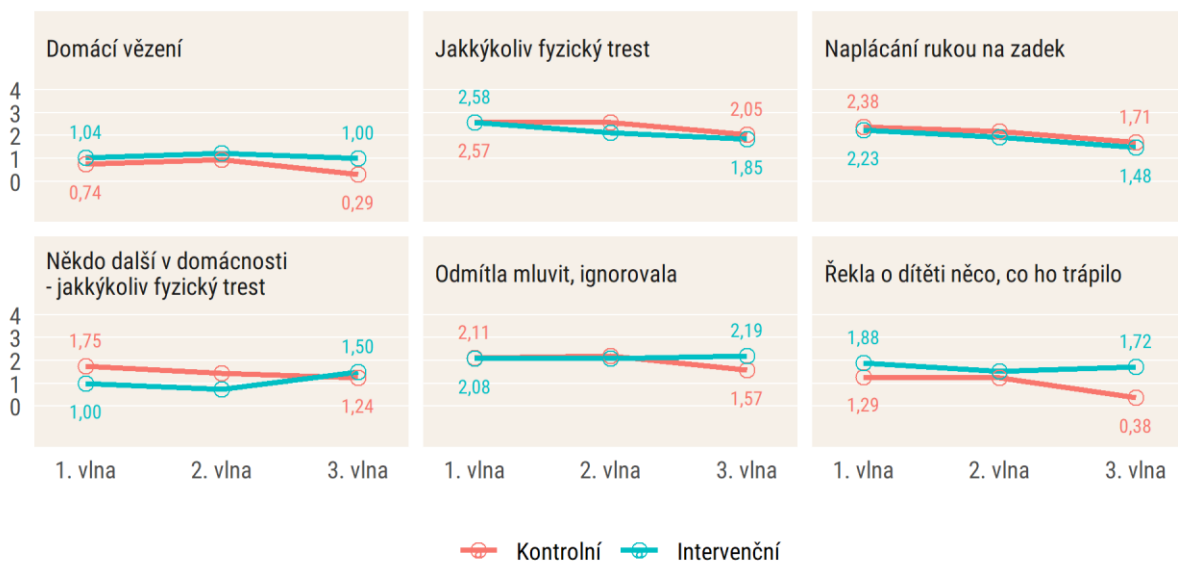

Trestání: vývoj v čase

Z reportovaného vývoje trestání se zdá, že jak u intervenční, tak u kontrolní skupiny je vývoj u většiny položek podobný. Z dat není možné usuzovat, že by zapojení do projektu vedlo ke snížení reportované frekvence trestání. To snad může být zapříčiněno tím, že rodiče v intervenční skupině aktivněji usilovali o změnu chování dítěte, ale neuměli se přitom vyhnout trestům jako reakci na to, když se postupy naučené v projektu nedařily. To je ale pouze spekulace. Je potřeba vzít také v úvahu, že otázky na fyzické trestání mohou podléhat poměrně velké míře stylizace na straně respondentů. Data naznačují pokles fyzického trestání v kontrolní skupině u všech položek. To je poměrně překvapivé, neboť není zřejmý důvod tohoto poklesu. Důvodem může být, že skupina intervenční reportovala objektivněji než skupina kontrolní, ale také může jít o artefakt malého vzorku.

Graf 33: Průměrný počet potrestání daným způsobem za poslední 4 týdny

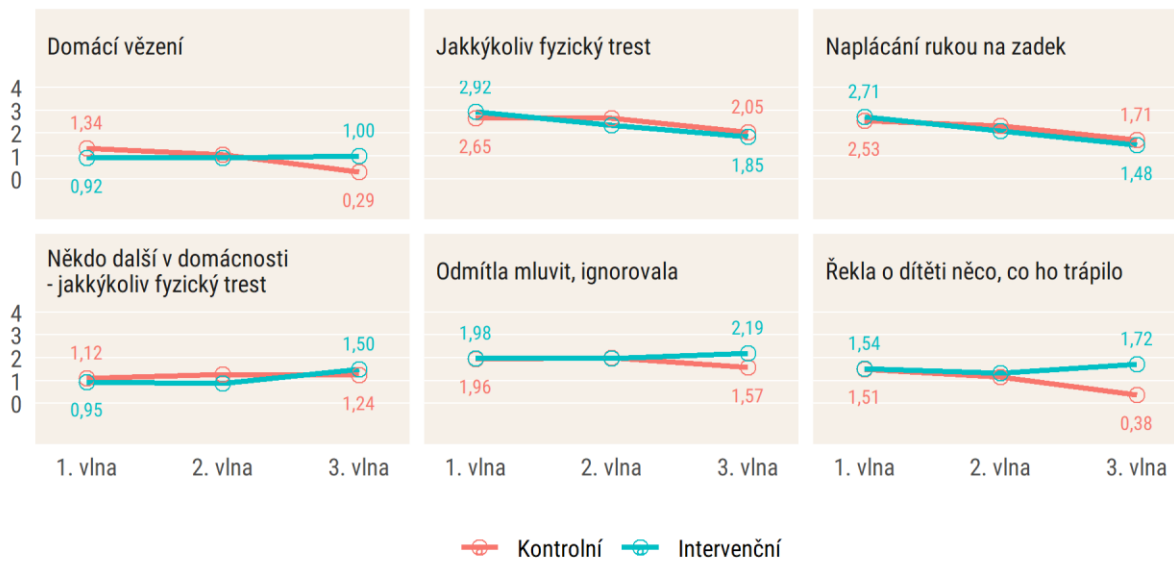
Porovnání v čase (účastníci všech tří vln)

Graf 34: Průměrný počet potrestání daným způsobem za poslední 4 týdny

Porovnání v čase (všechna dostupná data)

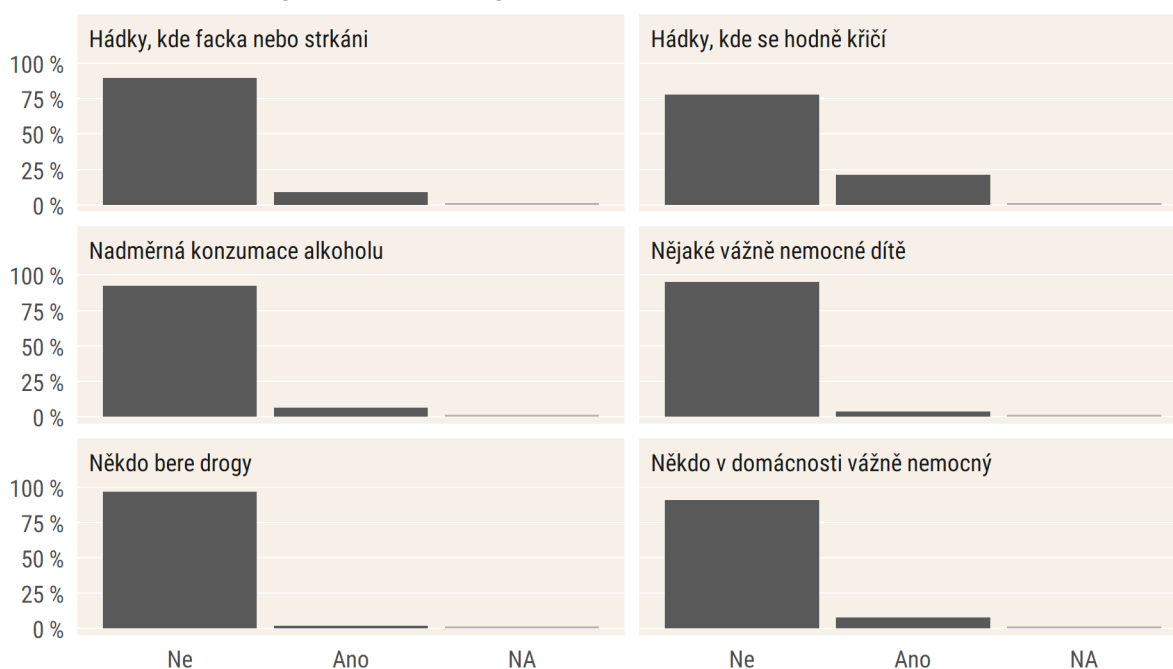
Problémy v rodině

Dalším doplňkovým tématem kromě fyzického trestání bylo dotazování vybraných problémů v rodině. Zde ale datům nepřikládáme moc velkou váhu, protože, zaprvé, už z výchozího stavu je jasné, že velmi málo rodin některý typ problémového připustilo, a zadruhé, výchozí stav byl u intervenční a kontrolní skupiny významně odlišný. Příčiny tohoto rozdílu jsme nezkoumali.

Výchozí stav: Problémy v rodině

Výchozí stav nejčastěji se vyskytujících problémů zachycuje následující graf. Obecně rodiny přiznávají problémy poměrně málo často, je otázka, jak vysoká je zde míra stylizace. Nicméně nejčastější přiznávaným typem sledovaných problémů jsou hádky, kde se hodně křičí.

Graf 35: Problémy v rodině – výchozí stav

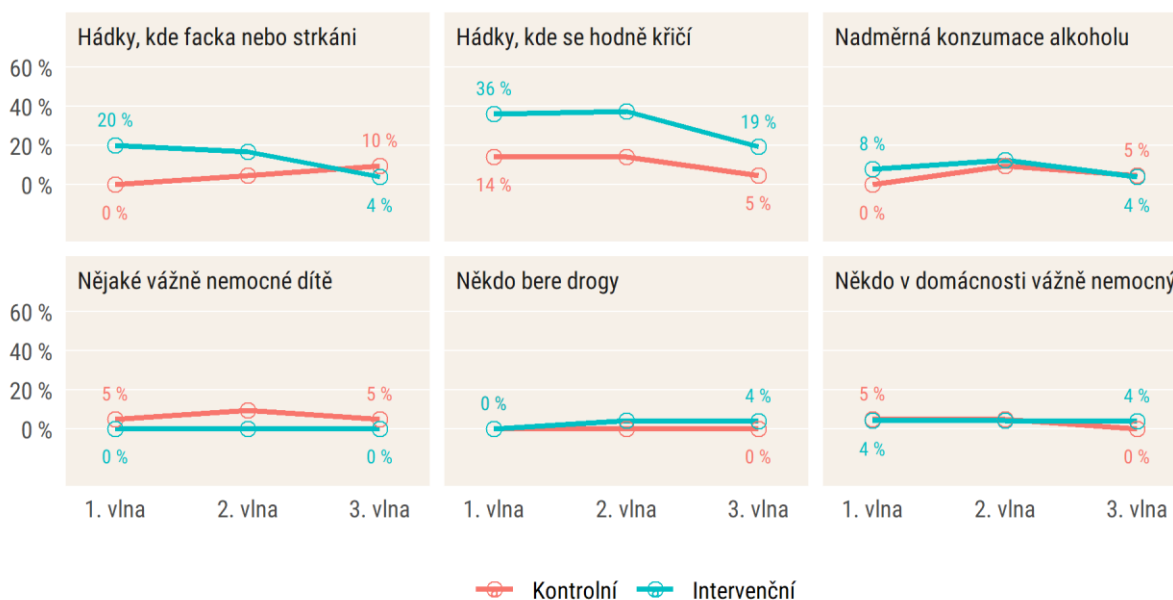

Porovnání v čase: Problémy v rodině

Problémy v rodině patří k proměnným, kde se od začátku objevovaly poměrně velké rozdíly mezi intervenční a kontrolní skupinou. Zdá se, že rodiny z kontrolní skupiny byly obecně méně ochotné přiznávat problémy, možná proto, že nebyly do projektu zapojeny a neměly v celou evaluaci takovou důvěru. Každopádně v konečném důsledku nelze pro tyto proměnné učinit smysluplné srovnání.

Graf 36: Problémy v rodině – srovnání v čase

účastníci všech tří vln

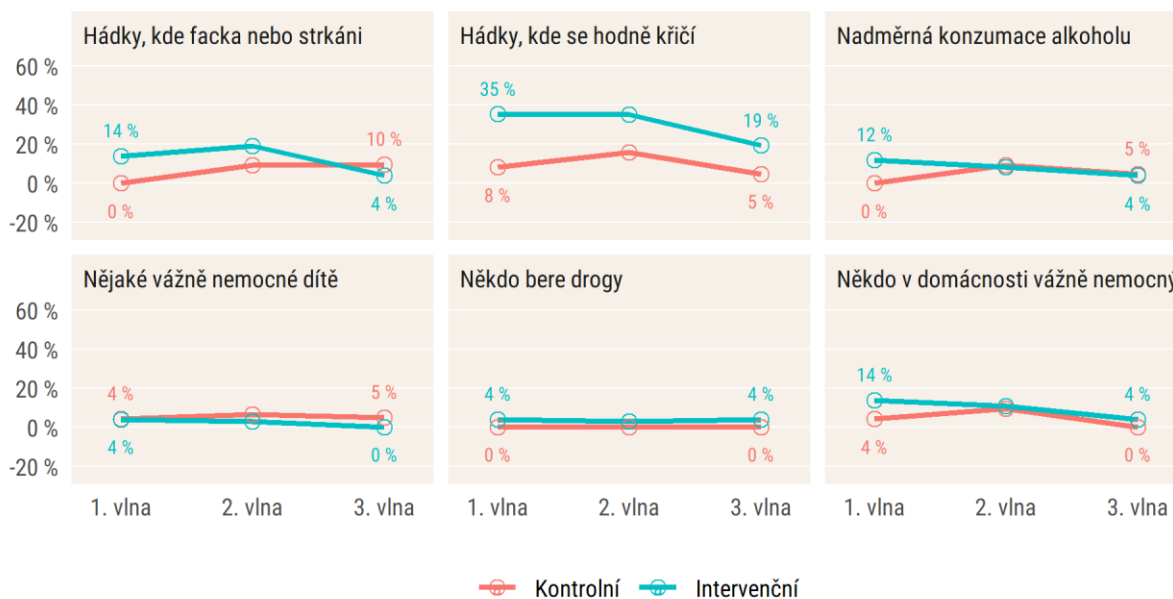
Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	21	21	21
Intervenční	26	26	26

Graf 37: Problémy v rodině – srovnání v čase

všecna dostupná data

Počet respondentů

Skupina	1. vlna	2. vlna	3. vlna
Kontrolní	49	32	21
Intervenční	52	39	26

Závěry

Vyváženost intervenční a kontrolní skupiny na začátku projektu.

Rodiny nebyly do intervenční a kontrolní skupiny vybrány pomocí randomizace, což zvyšuje běžnou potřebu provést analýzu vyváženosti obou vzorků (viz tabulky 2 a 3). Z hlediska stáří rodičů i dětí a také z hlediska počtu sourozenců jsou intervenční a kontrolní skupina relativně dobře vyvážené. Také z hlediska míry ekonomické aktivity nejsou mezi rodinami v obou skupinách podstatné rozdíly. Intervenční rodiny ale mají o něco vyšší průměrný počet dalších dospělých osob v domácnosti (0.98 oproti 0.63 v kontrolních rodinách), což svědčí o tom, že jde méně často o neúplné rodiny. V intervenční skupině je dále méně chlapců (52 % oproti 64 % v kontrolní skupině). Předpokládali jsme, že to by mohlo hrát určitou roli, protože z jiných vlastních evaluačních projektů i publikovaných referenčních dat víme, že chlapci zpravidla dosahují v průměru vyšší míry problematického chování než dívky. Na druhou stranu se tento rozdíl mezi chlapci a dívkami v našem vzorku nepotvrdil, což je samo o sobě zajímavé. Zdá se, že v specifických rodinách, ve kterých projekt působil, tj. v rodinách často silně socioekonomicky znevýhodněných, je míra problematického chování u dětí vysoká (výrazně vyšší než u běžné populace dětí) a zároveň se neobjevují příliš velké rozdíly podle pohlaví. Jde však o závěry o našem vzorku, které nelze zobecňovat.

Při pohledu na výchozí hodnoty u hlavních sledovaných proměnných (dimenze chování u dětí podle SDQ a rodičovské chování podle PARYC) se rozdíly mezi intervenční a kontrolní skupinou příliš neobjevují u rodičovského chování, ale drobné rozdíly se objevují v chování dětí podle dotazníku SDQ. Zatímco v dimenzích problémové emocionální symptomy, hyperaktivita a problémové chování se intervenční a kontrolní skupiny významně neliší (průměry a mediány obou skupiny jsou si velmi blízké a určité rozdíly v distribuci a variabilitě lze vzhledem k velikosti vzorků předpokládat), dimenze prosociálního chování a vztahů s vrstevníky vyšly v předběžném měření (první vlna) poněkud odlišně: intervenční skupina má lepší výsledky v dimenzi prosociálního chování a v dimenzi vztahů s vrstevníky.

Celkově lze konstatovat, že obě skupiny (intervenční a kontrolní) jsou docela slušně vyvážené a je možné je použít pro kontrafaktuální analýzu, byť je potřeba přihlídnout v interpretacích k drobným výchozím rozdílům popsáním v této kapitole a jako vhodné se jevílo také použít model s alespoň omezeným množstvím kontrolních proměnných.

Porovnání změny mezi první a druhou vlnou u intervenční a kontrolní skupiny

Z hlediska vývoje v čase jsou nejdůležitějšími sledovanými indikátory chování dětí měřené nástrojem SDQ a rodičovský přístup k výchově měřené nástrojem PARYC. U chování dětí nebyl po dobu měření pozorován významný pozitivní dopad inovace ve srovnání s běžnou praxí sociální práce, protože intervenční i kontrolní skupina se v čase vyvíjely relativně podobně. Je možné, že u některých negativních projevů chování byl pozitivní posun v čase u intervenční skupiny přece jen trochu větší, především mezi druhou a třetí vlnou, ale tyto rozdíly nebyly statisticky významné a ani velikost efektu nebyla dostatečně přesvědčivá, aby umožnila silnější závěry. Je možné, že ke změně chování, kterou by dokázal nástroj SDQ vyplňovaný o dítěti rodičem zachytit, by bylo potřeba, aby projekt a sledování trvaly podstatně delší dobu, nebo aby byl vzorek významně větší a dokázal ukázat i relativně malý efekt.

U rodičovského přístupu byl na sledovaném vzorku naměřen pozitivní relativní posun intervenční skupiny vzhledem ke skupině kontrolní, a to jak v podpoře pozitivního chování dětí (o 0,44 bodu na šestibodové škále při srovnání první a třetí vlny), tak ve vymezování hranic (o 0,85 bodu na šestibodové škále při srovnání první a třetí vlny). Druhý jmenovaný výsledek byl dokonce statisticky významný ($p = 0.011$). Jak podpora pozitivního chování u dětí, tak vymezování hranic jsou přitom dovednosti, na které projekt svými aktivitami přímo

mířil. Tyto výsledky jsou zásadní a ukazují na to, že se projektu skutečně podařilo posílit pozitivní rodičovské chování u rodičů v intervenční skupině. Z dostupných dat není možné vyvozovat závěry o tom, proč došlo k určitému zlepšení u kontrolní skupiny mezi prvním a druhým měřením, které se ale neudrželo do vlny třetí. Podstatné je, že vzhledem k počáteční a závěrečné hodnotě zůstává sledované skóre PARYC u kontrolní skupiny stabilní, přičemž v obou sledovaných dimenzích vykazuje pozitivní trend u skupiny intervenční.

Poučení pro evaluační aktivity v podobných projektech

V ideální situaci by bylo dobré realizovat evaluaci pomocí randomizace. V realitě mnoha projektů je ale randomizace obtížná a dochází ke konstrukci nejvhodnějšího možného kontrolního vzorku, často až ex-post, což byl do určité míry i případ tohoto projektu. I pro takovou situaci je ale možné formulovat několik doporučení, jak o evaluaci přemýšlet a co zvažovat.

Alternativní přístup k tomu, který jsme využili, by mohl být realizován tak, že rodiny v intervenční i kontrolní skupině by byly dotazovány nikoliv sociálními nebo terénními pracovníky, ale externím tazatelem vyslaným evaluátorem. Tak se zajistí, že status tazatele ve vztahu k rodině bude srovnatelný (neznámá osoba) a lze si i představit tzv. částečně zaslepené dotazování, kdy by tazatel nevěděl, jestli dělá rozhovor s intervenční nebo kontrolní rodinou. Naše rozhodnutí nechat dotazování na samotných sociálních a terénních pracovnících, vycházelo z potřeby získat důvěru rodiny, což je pro evaluaci zásadní moment.

Možné zkreslení mohlo být způsobeno tím, že narozdíl od intervenčních rodin nebyl v některých kontrolních rodinách mezi tazatelem a rodičem silnější vztah nad rámce dotazování, což mohlo vést k jinému způsobu odpovídání. Toto se týkalo především jedné ze tří spolupracujících organizací.

Vždy je také vhodné závěry výzkumu triangulovat, tedy použít více typů dat / více metod a sledovat, jestli ukazují stejným směrem. My jsme proto kvantitativní evaluaci doplnili průběžným kvalitativním výzkumem ve formě kazuistik o rodinách a rozhovorů a fokusních skupin se sociálními a terénními pracovníky. Z kvalitativního výzkumu rovněž vyplynulo, že projekt měl především v rodinách, které měli o spolupráci skutečný zájem, potenciál zlepšovat rodičovské kompetence rodičů. Podobně by bylo možné evaluaci doplnit o další zdroje dat sloužící k triangulaci, například by kromě rodičů mohli dotazník o dětech vyplňovat také učitelé ve školce nebo škole, případně by bylo možné využít zdroje dat, které nevznikají dotazováním (u školních dětí například data o prospěchu ve škole – velká část dětí v našem vzorku ale do školy ani školky nechodila).

Lze také konstatovat, že výsledky mohou být zkresleny pozorovanou relativně nízkou mírou standardizace intervence. Každý pracovník přistoupil k práci s rodinami trochu jinak, zřejmě velmi záleželo na předchozích zkušenostech a také frekvence intervence a délka jednotlivých návštěv se lišila podle zvyklostí různých organizací. To znamenalo nejen větší koordinační nároky na evaluaci, ale především větší množství vnějších vlivů, které do evaluace vstupovaly.

Z diskusí s vědeckou radou i s průvodci z Řídícího orgánu také vyplynula potřeba v obdobných evaluacích v budoucnu integrovat alespoň jednoduché ověřování toho, nakolik byla intervence realizována v souladu s metodikou (anglicky tzv. fidelity score). Jednou variantou by byl krátký dotazník pro rodiče zaměřený na působení sociálního pracovníka, druhou například průběžné standardizované sledování toho, jak je sociální pracovník s aktivitou ztotožněn.

Důležitým tématem je také velikost vzorku. Při zpětném ohlédnutí je jasné, že při míře, ve které rodiče projekt opouštěli nebo do něj nastoupili až s velkým odstupem, takže se u nich nestihly realizovat všechny tři vlny šetření s dostatečným odstupem, by bylo potřeba od začátku počítat s větším vzorkem a/nebo delším časem sledování. Míru odpadnutí by teoreticky bylo možné korigovat finančními nebo jinými incentivy.

Financování

Projekt „inovace sociálních služeb zaměřených na podporu rodičovských dovedností“, cz.03.3.x/0.0/0.0/15_024/0007240, je podpořen v rámci operačního programu zaměstnanost z evropského sociálního fondu a státního rozpočtu české republiky.

Literatura

- Cameron, J., & Pierce, W. D. (1994). Reinforcement, Reward, and Intrinsic Motivation: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 64(3), 363–423. <https://doi.org/10.3102/00346543064003363>
- Cluver, L. D., Lachman, J. M., Ward, C. L., Gardner, F., Peterson, T., Hutchings, J. M., ... Redfern, A. A. (2017). Development of a Parenting Support Program to Prevent Abuse of Adolescents in South Africa: Findings From a Pilot Pre-Post Study. *Research on Social Work Practice*, 27(7), 758–766. <https://doi.org/10.1177/1049731516628647>
- Cluver, L., Meinck, F., Yakubovich, A., Doubt, J., Redfern, A., Ward, C., ... Gardner, F. (2016). Reducing child abuse amongst adolescents in low- and middle-income countries: A pre-post trial in South Africa. *BMC Public Health*, 16. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3262-z>
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (2001). Extrinsic Rewards and Intrinsic Motivation in Education: Reconsidered Once Again. *Review of Educational Research*, 71(1), 1–27. <https://doi.org/10.3102/00346543071001001>
- DuPaul, G. J., & Ervin, R. A. (1996). Functional assessment of behaviors related to Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Linking assessment to intervention design. *Behavior Therapy*, 27(4), 601–622. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(96\)80046-3](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(96)80046-3)
- Lachman, J. M., Kelly, J., Cluver, L., Ward, C. L., Hutchings, J., & Gardner, F. (2018). Process Evaluation of a Parenting Program for Low-Income Families in South Africa. *Research on Social Work Practice*, 28(2), 188–202. <https://doi.org/10.1177/1049731516645665>
- Lachman, J. M., Sherr, L. T., Cluver, L., Ward, C. L., Hutchings, J., & Gardner, F. (2016). Integrating Evidence and Context to Develop a Parenting Program for Low-Income Families in South Africa. *Journal of Child and Family Studies*, 25(7), 2337–2352. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0389-6>
- Keller, F., & Langmeyer, A. N. (2019). An item response theory analysis of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Journal of Psychological Assessment*, 35(2), 266–279. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000390>
- Marten, B. K. a Meller, P. J. (1990) "The Application of Behavioral Principles to Educational Settings." In T. B. Gutking and C. R. Reynolds (eds.) *Handbook of School Psychology*: 612-34, New York: Wiley.
- McEachern, A.D., Dishion, T.J., Weaver, C.M. et al. (2012). Parenting Young Children (PARYC): Validation of a Self-Report Parenting Measure. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 498–511. <https://doi.org/10.1007/s10826-011-9503-y>
- Wyatt, W. J., & Hawkins, R. P. (1987). Rates of Teachers' Verbal Approval and Disapproval: Relationship to Grade Level, Classroom Activity, Student Behavior, and Teacher Characteristics. *Behavior Modification*, 11(1), 27–51. <https://doi.org/10.1177/01454455870111003>

Příloha

Příloha 1 – SDQ

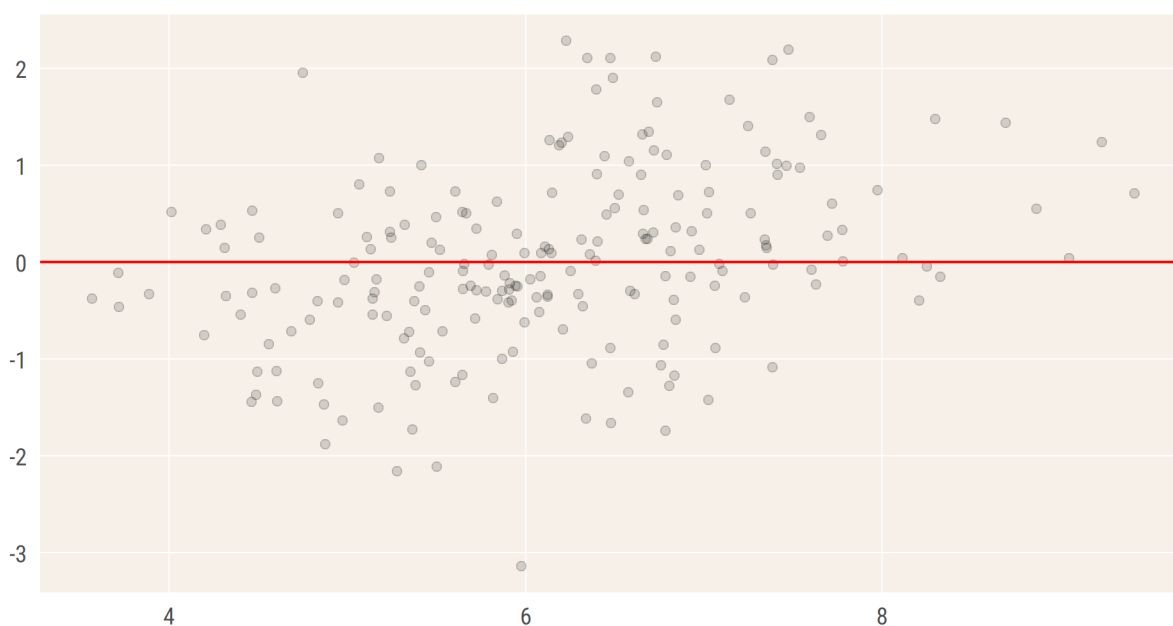
Grafy

Vzhledem k velkému počtu grafů (spíše technického, resp. diagnostického rázu) přikládáme pouze ty, které vznikly z modelů na všech dostupných datech (tedy nikoliv z modelů pouze z kompletních pozorování). Důvodem je, že vyhodnocení diagnostických grafů je často vizuální a je výhodnější mít větší množství dat. Přitom moc není důvod se domnívat, že modely založené pouze na kompletních pozorováních by se z diagnostického hlediska chovaly jinak.

Nejprve ukazujeme rozložení reziduí či reziduálů z jednotlivých modelů. Na ose x jsou predikované hodnoty modelem, na ose y rezidua pro tyto hodnoty. Zde si všímáme především to, jestli se body na grafu neseskupují do nějakého nenáhodného tvaru, který by mohl znamenat nevhodnou specifikaci modelu (například pokud by rezidua byla seskupena do tvaru, který by připomínal písmeno „U“, mohlo by to znamenat, že ve specifikaci modelu chybí nějaký důležitý kvadratický člen. Naopak chceme pozorovat „oblak bodů“, který vypadá „bez tvaru“. Naše grafy tomu celkem odpovídají, snad kromě určité tendence pro větší počet kladných reziduí (nad červenou čarou), pro vyšší predikované hodnoty (vpravo). Tato tendence ale není nijak dramatická, takže kvalitu modelů lze označit za přijatelnou.

Graf 1: Reziduály modelu

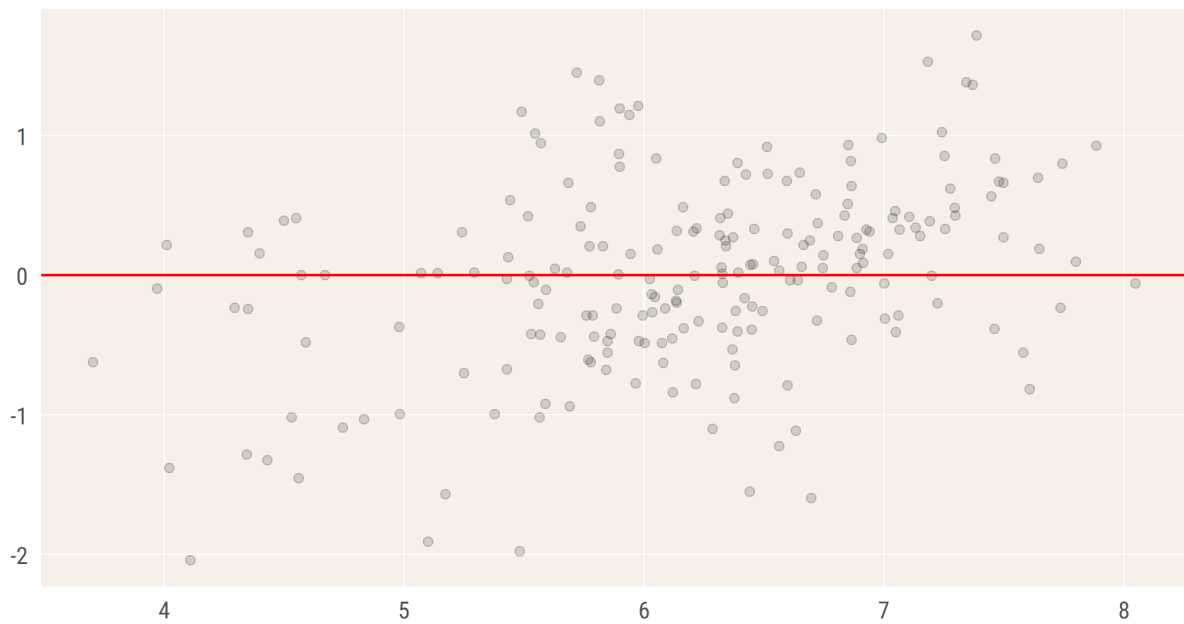
SDQ – emoce

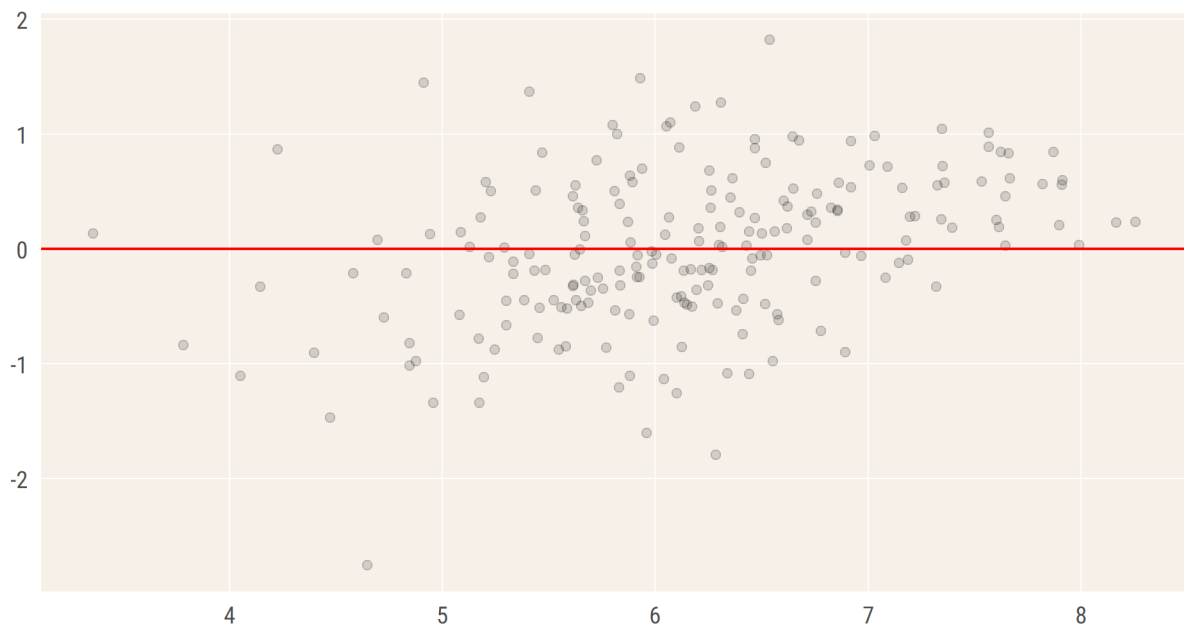
Graf 2: Reziduály modelu

SDQ – chování

Graf 3: Reziduály modelu

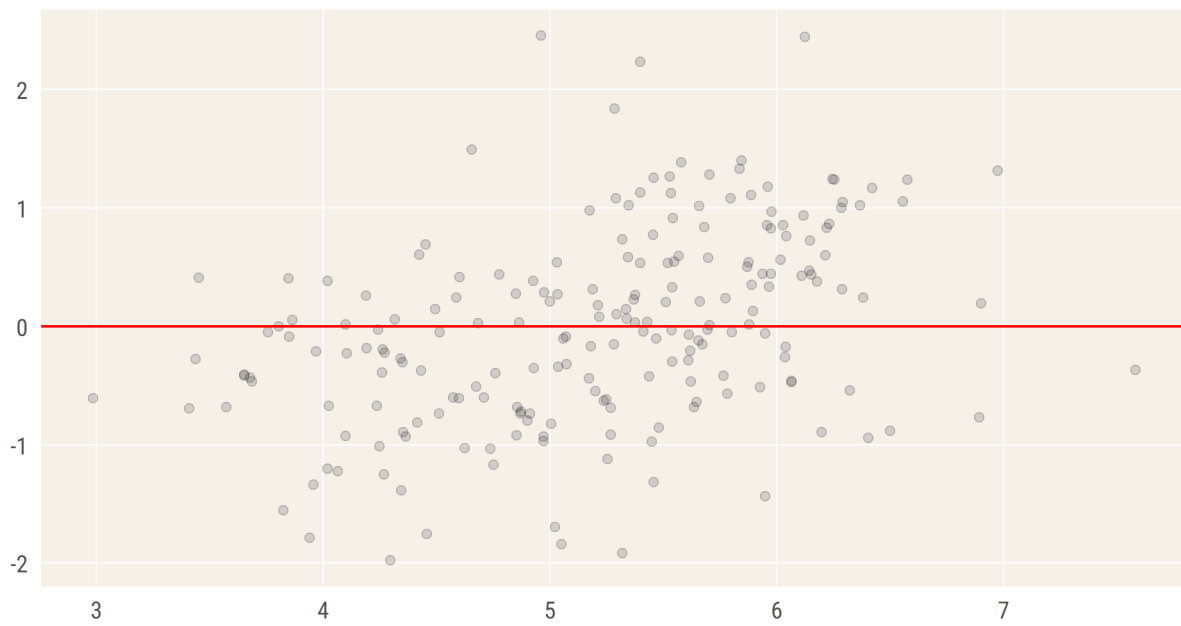
SDQ – hyperaktivita

Graf 4: Reziduály modelu

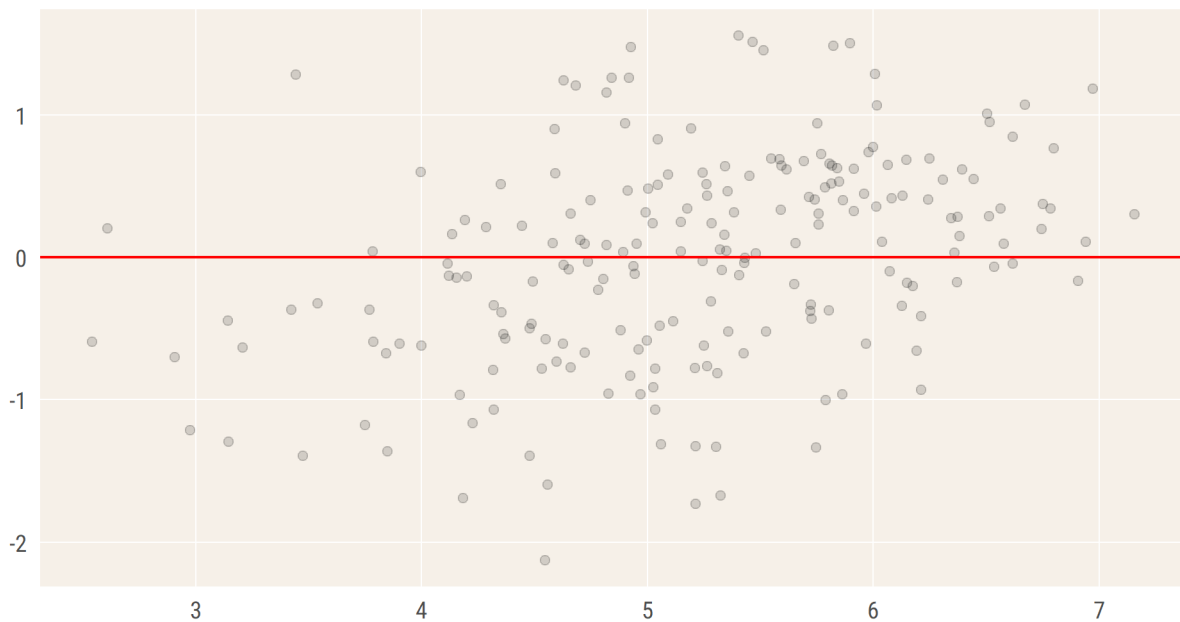
SDQ – vrstevníci

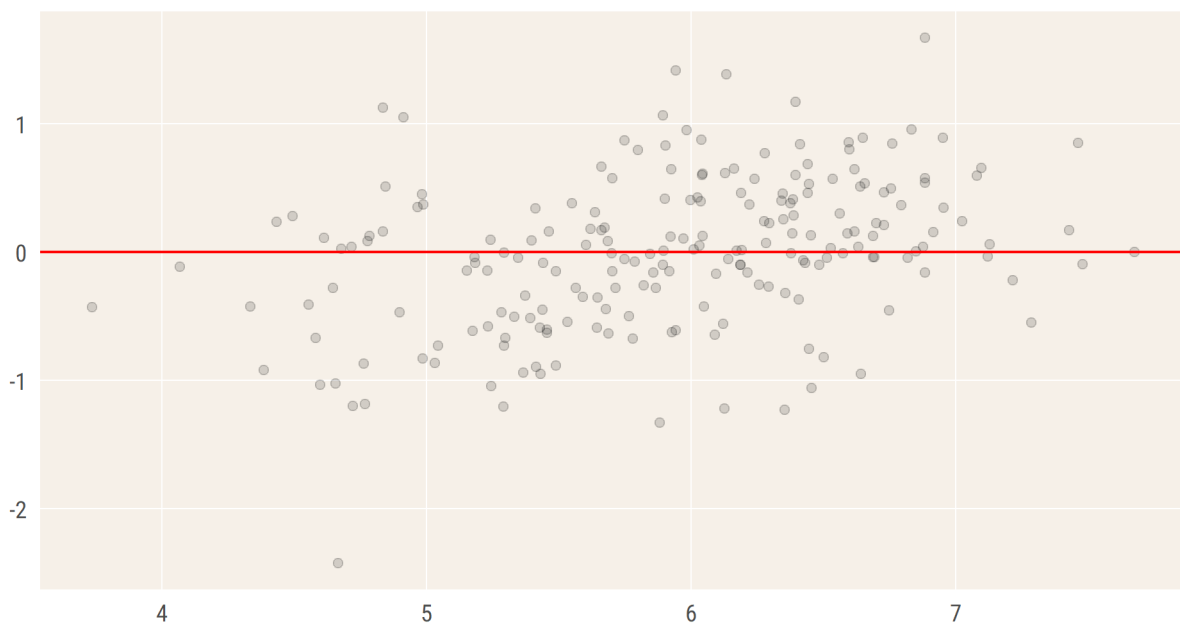
Graf 5: Reziduály modelu

SDQ – prosociální

Graf 6: Reziduály modelu

Celkové skóre problémů

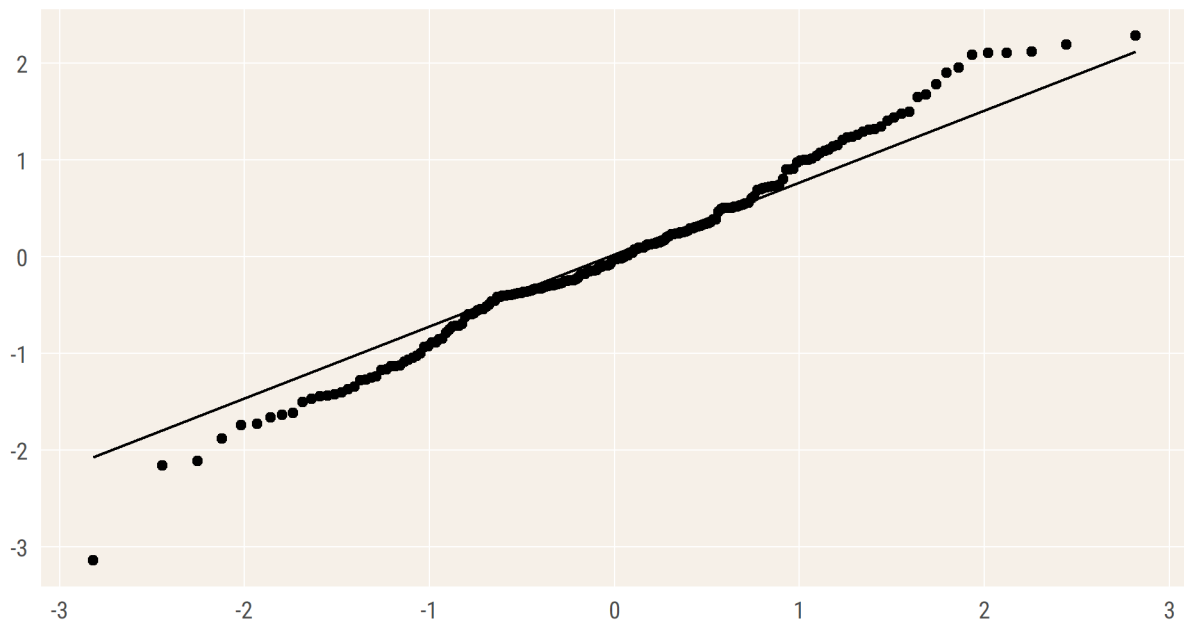

Následuje série grafů, které porovnávají skutečná rezidua (na ose y) s teoretickým rozložením reziduí za předpokladu normality reziduí. Zde si všimáme toho, zda body leží na přímce nebo v její blízkosti (žádoucí stav), nebo se od ní výrazně odchyľují. Různé typy odchylení pak mají svoji interpretaci. Pro všechny naše modely víceméně platí, že data leží na přímce blízko středu. To například znamená, že v našich datech není bimodalita, která by indikovala, že data pocházejí z odlišných empirických podskupin. Absence bimodalit je dobrá zpráva. Některé drobné odchyľky od přímky především na koncích grafů, například u Grafu pro SDQ – emoce, značí v našem případě tzv. lehké chvosty v našich datech, tedy to, že pozorujeme méně extrémních hodnot, než bychom predikovali za předpokladu normálního rozdělení. To ale není pro modely větší problém.

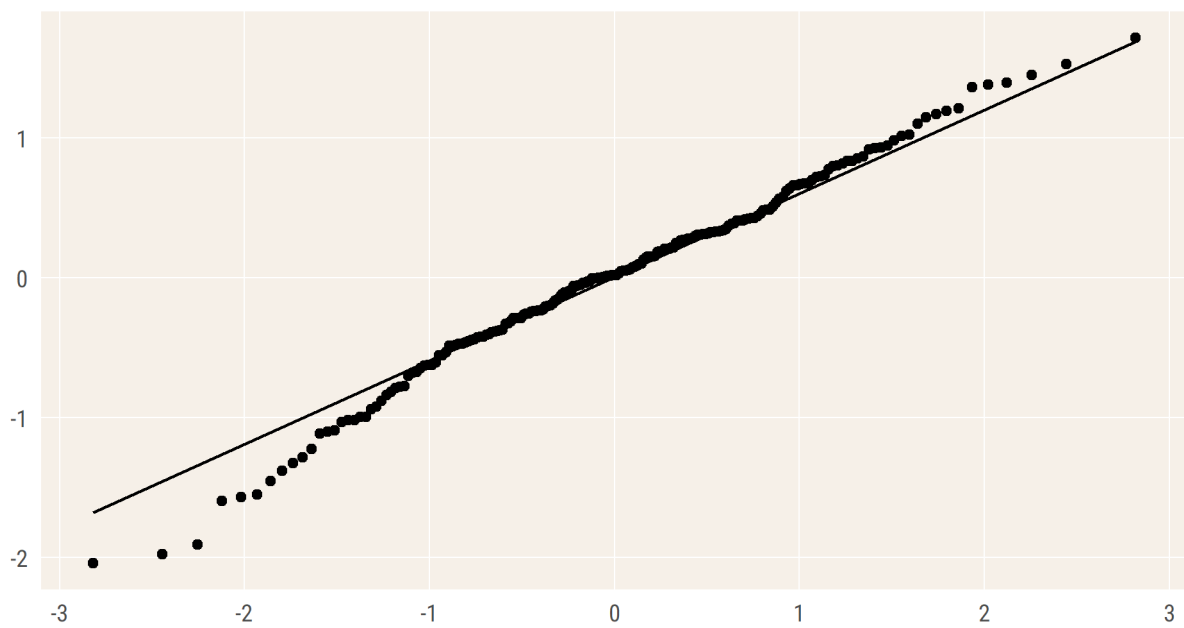
Graf 7: Q-Q graf reziduálů

SDQ – emoce

Graf 8: Q-Q graf reziduálů

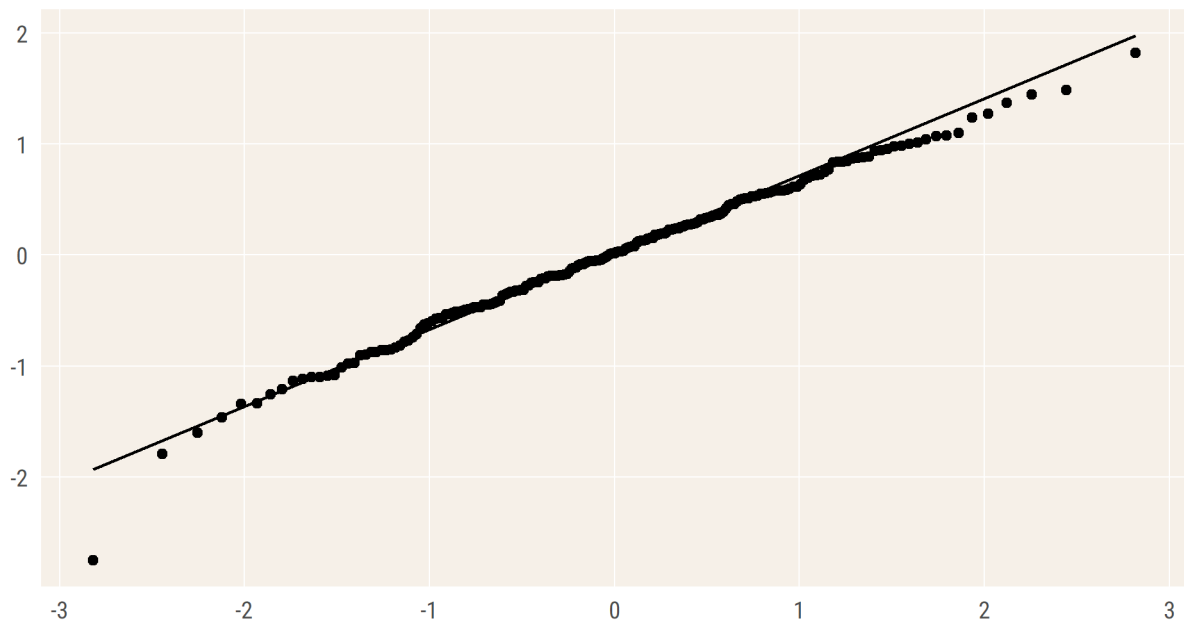
SDQ – chování

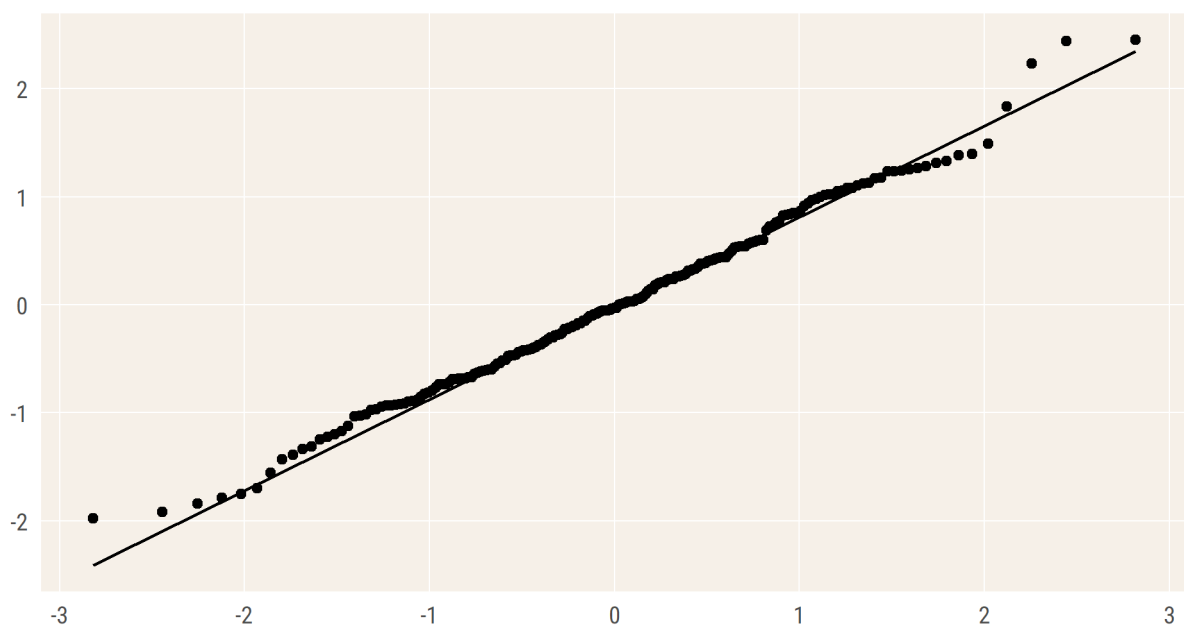
Graf 9: Q-Q graf reziduálů

SDQ – hyperaktivita

Graf 10: Q-Q graf reziduálů

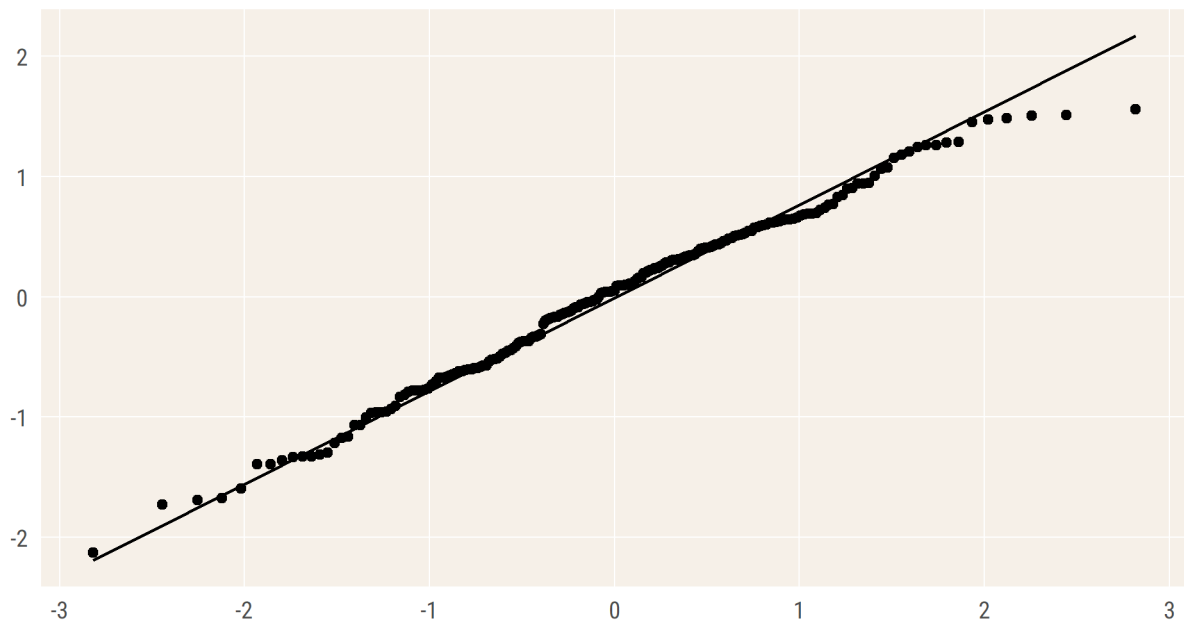
SDQ – vrstevníci

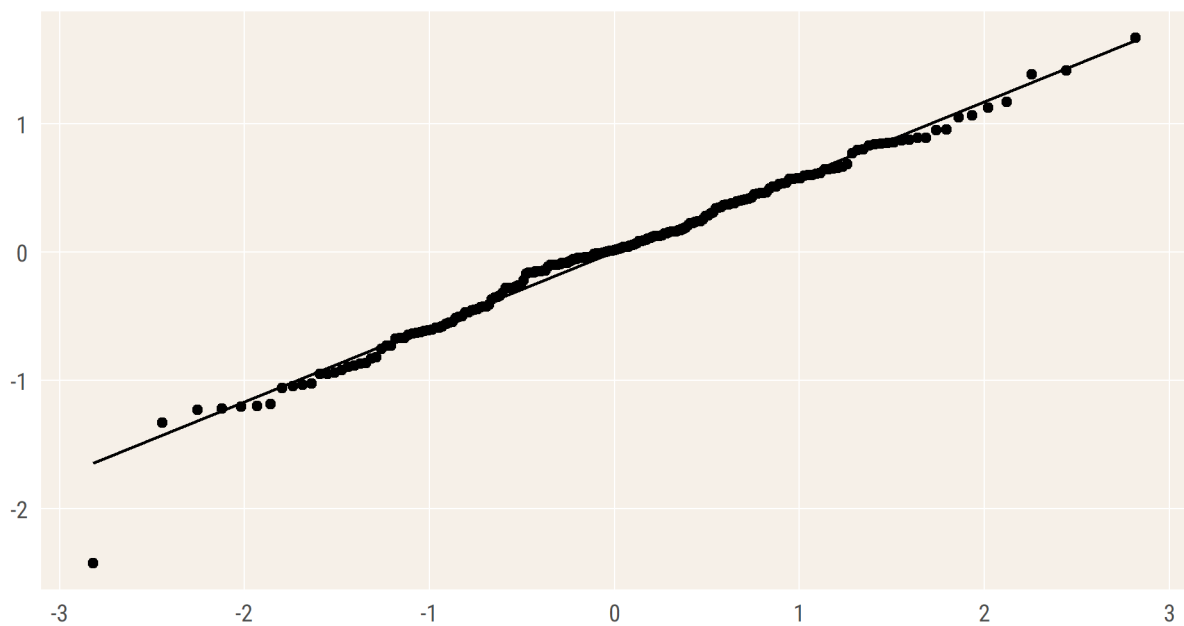
Graf 11: Q-Q graf reziduálů

SDQ – prosociální

Graf 12: Q-Q graf reziduálů

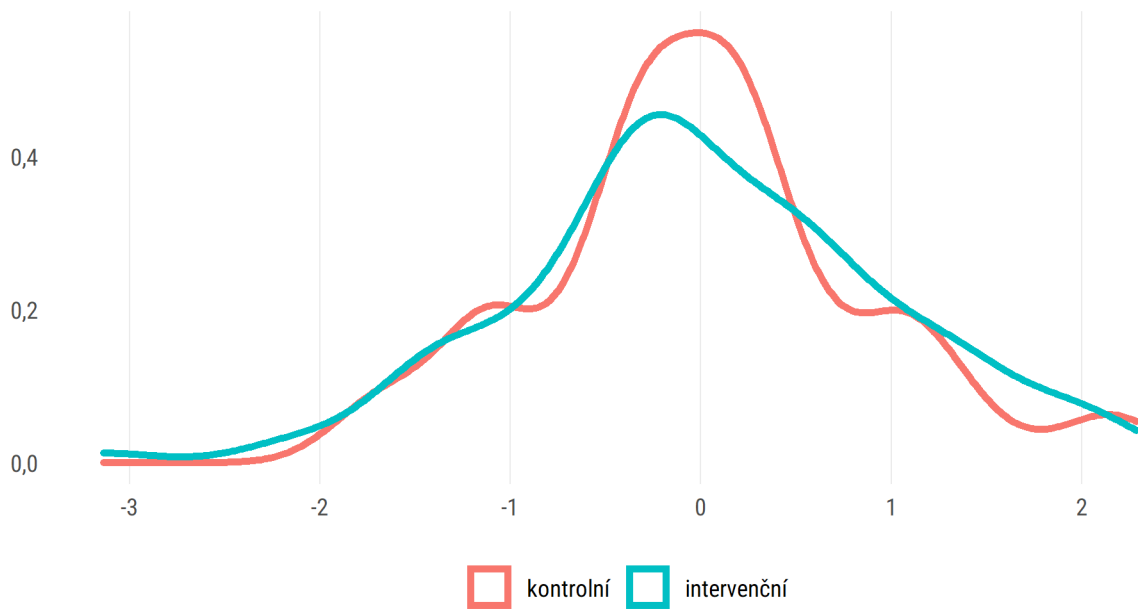
Celkové skóre problémů

U následující série grafů sledujeme především to, jestli jsou rezidua přibližně podobně distribuovaná pro intervenční a kontrolní skupinu. Vidíme, že pro většinu modelů je distribuce reziduů pro obě skupiny velmi podobná, což je žádoucí stav.

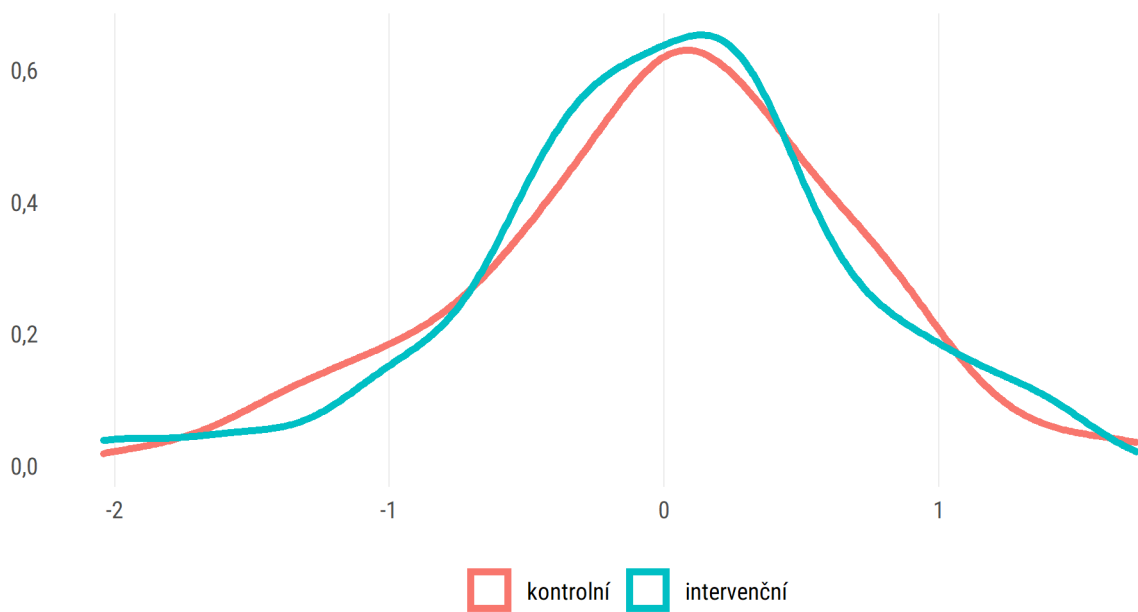
Graf 13: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

SDQ – emoce

Graf 14: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

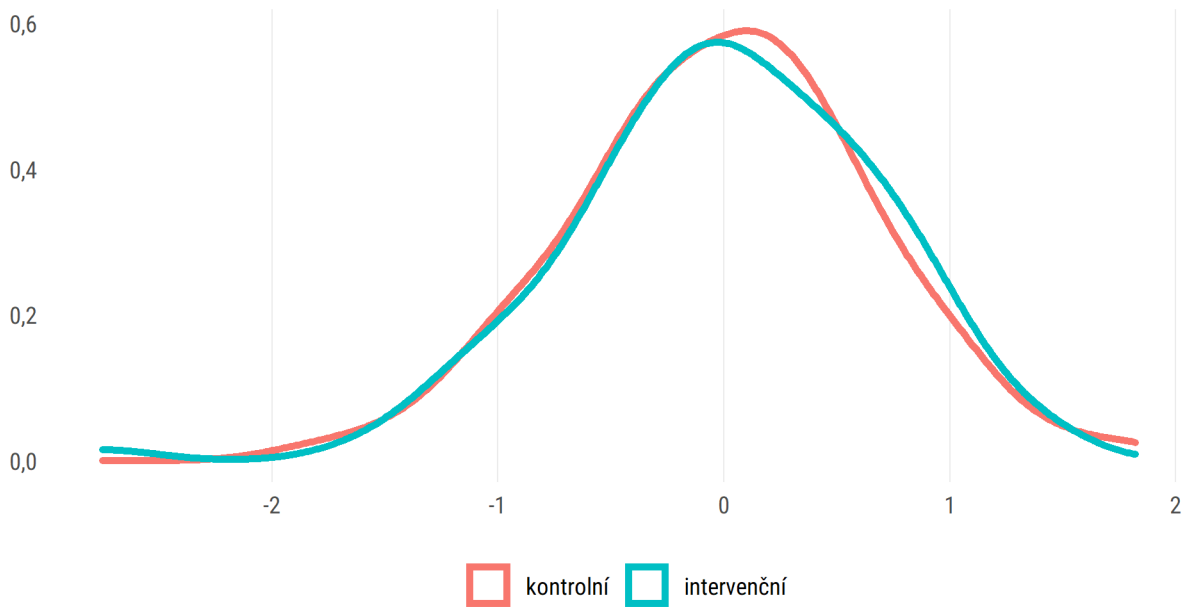
SDQ – chování

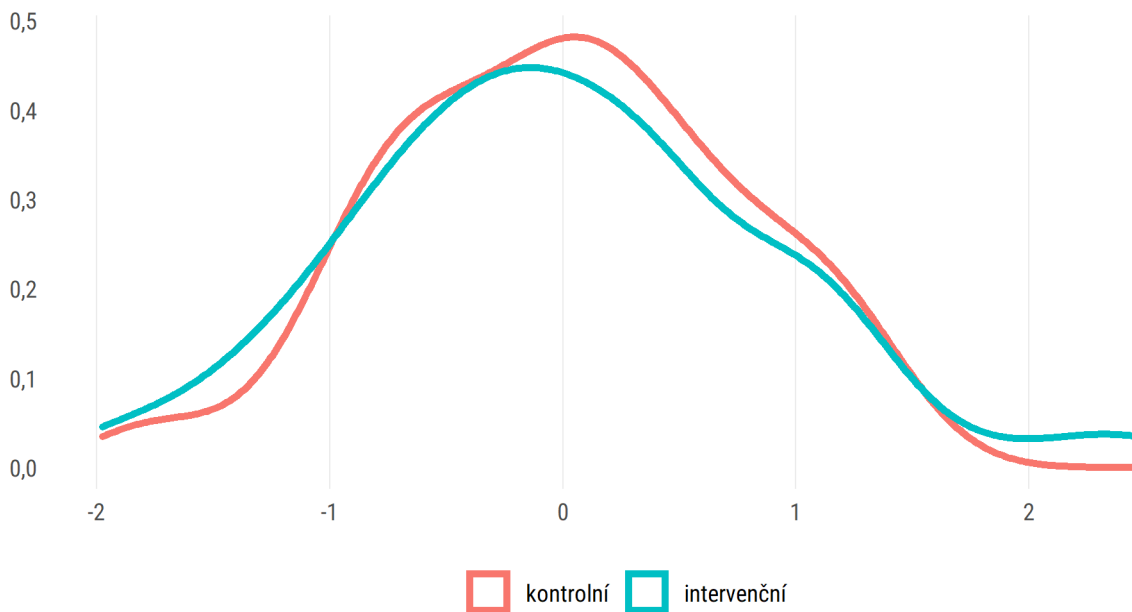
Graf 15: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

SDQ – hyperaktivita

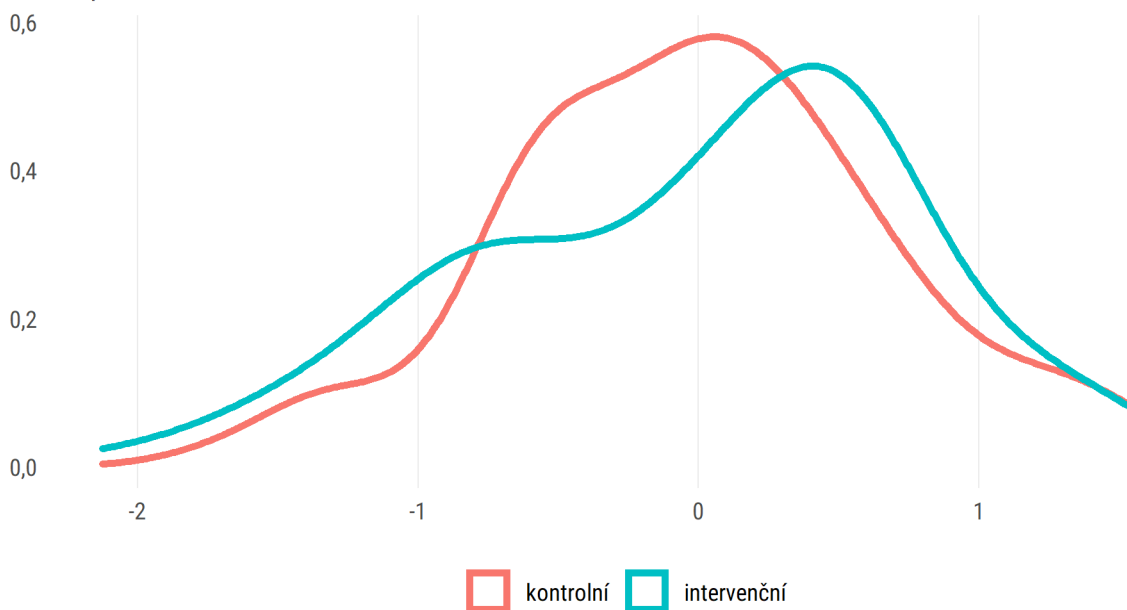
Graf 16: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

SDQ – vrstevníci

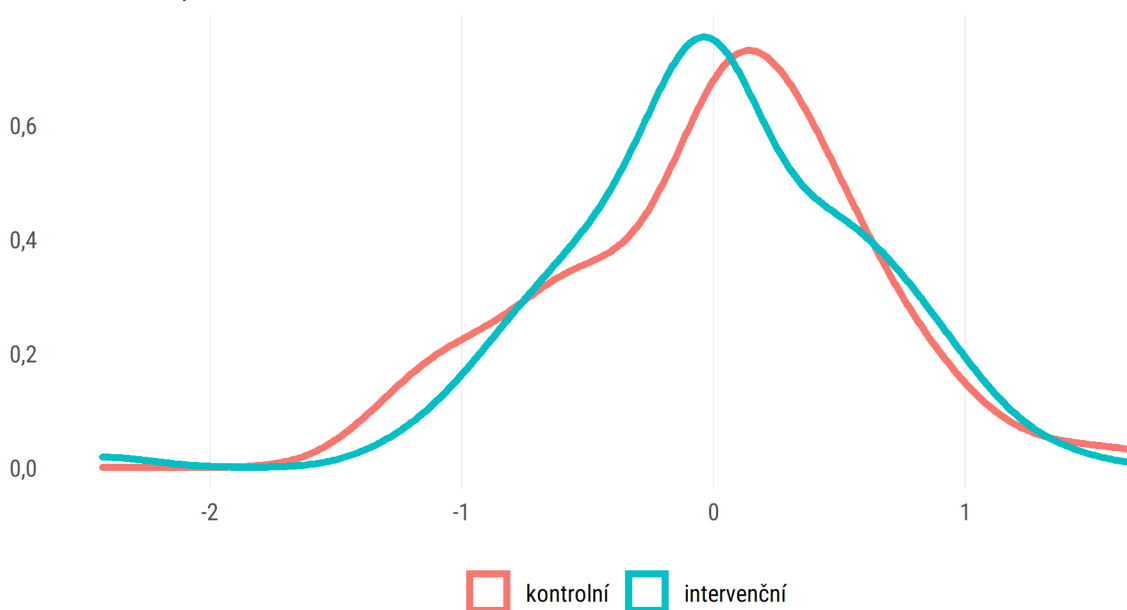
Graf 17: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

SDQ – prosociální

Graf 18: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

Celkové skóre problémů

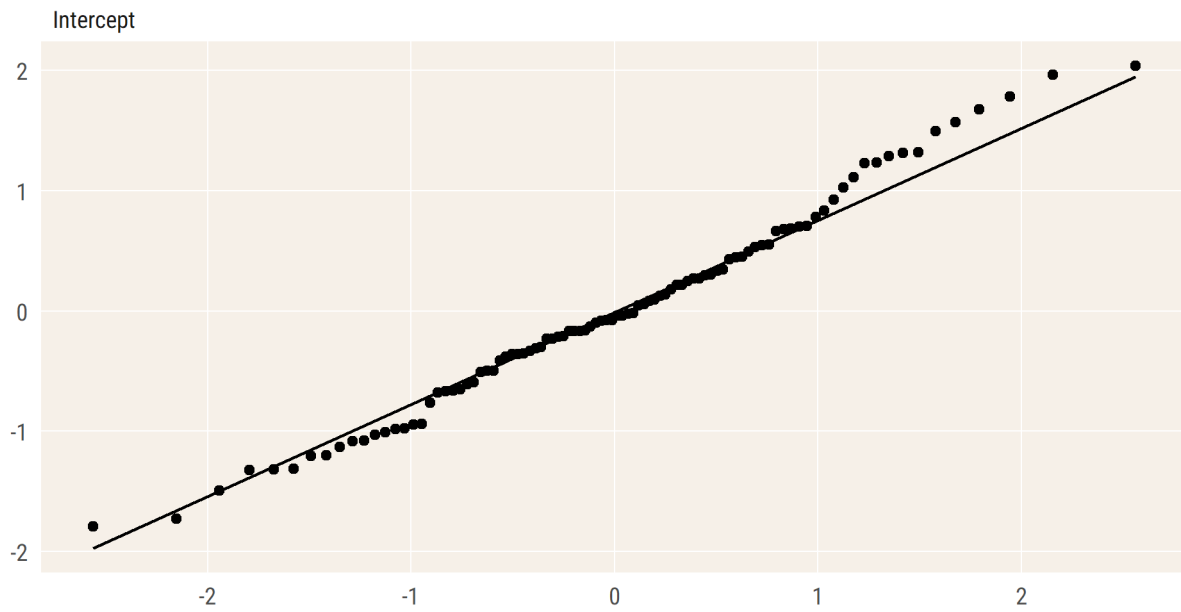

Grafy níže jsou stejně jako Grafy 7 až 12 v této příloze zachycením toho, jak odpovídá teoretický předpoklad normality skutečné distribuci data. Tentokrát ale nesrovnáváme výsledné skóre pro jednotlivá pozorování v jednotlivých vlnách, ale náhodný efekt jednotlivých dětí. Protože každé dítě bylo na začátku ve svém chování někde jinde, bylo potřeba tuto odlišnost modelovat. Model předpokládal, že ve své odlišnosti byly děti normálně distribuovány. Grafy níže toto většinou potvrzují (malá odchylka jednotlivých bodů od přímky v grafu).

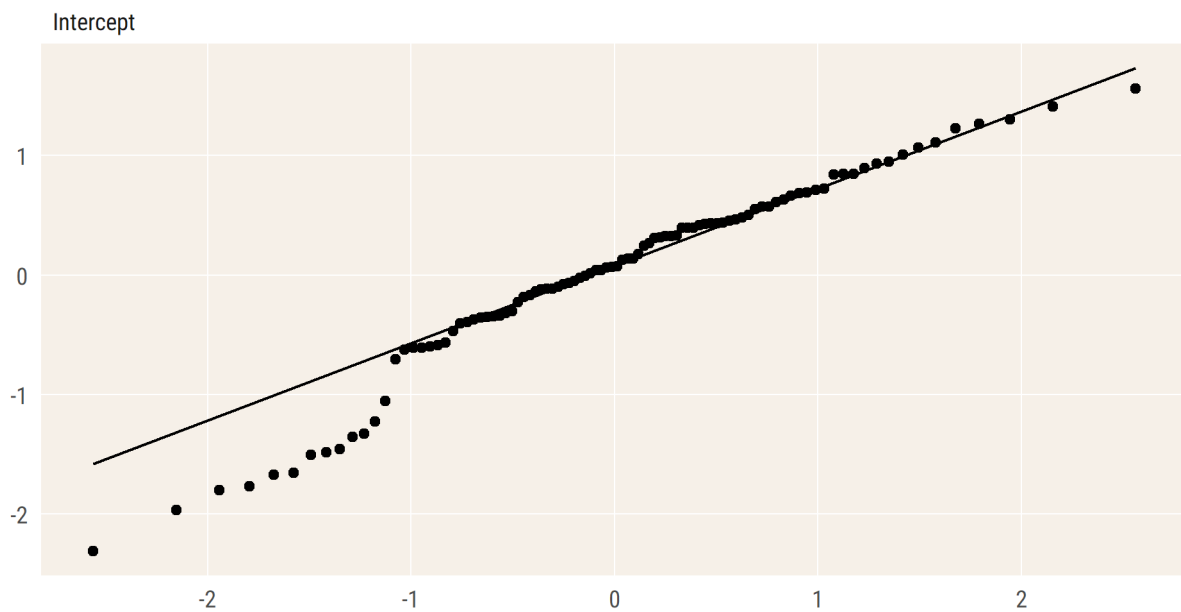
Graf 19: Q-Q graf náhodných efektů

SDQ – emoce

Graf 20: Q-Q graf náhodných efektů

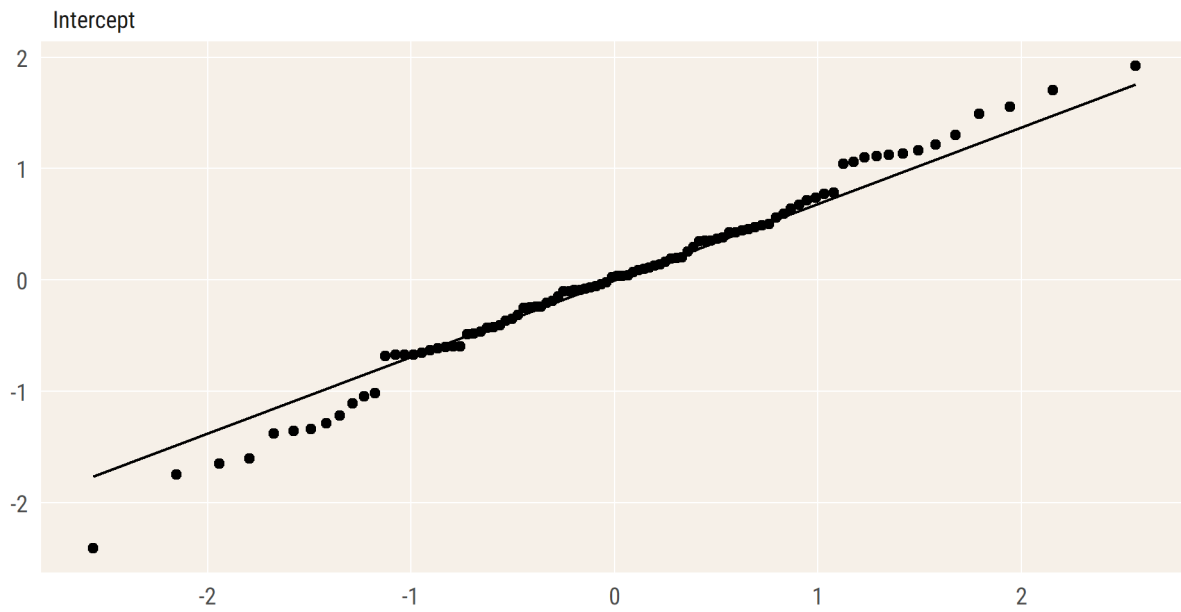
SDQ – chování

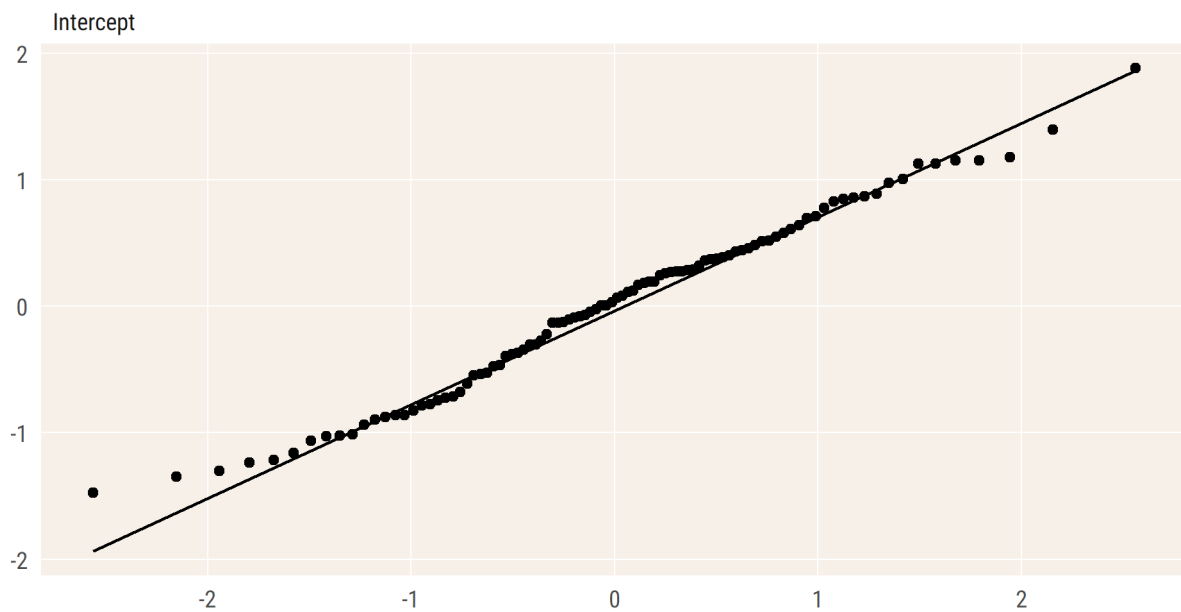
Graf 21: Q-Q graf náhodných efektů

SDQ – hyperaktivita

Graf 22: Q-Q graf náhodných efektů

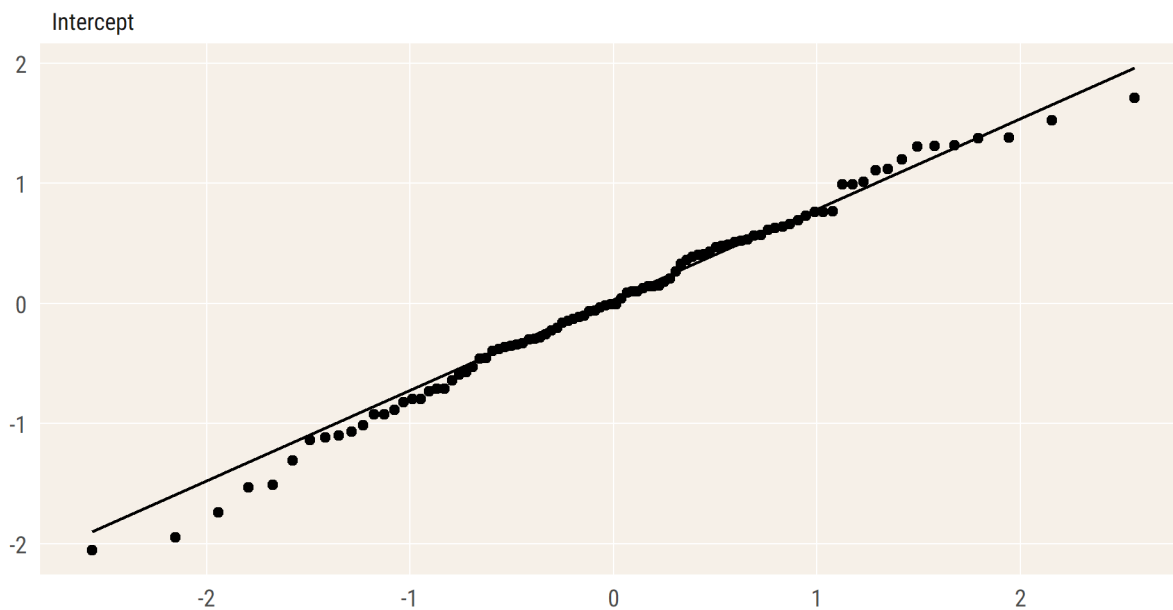
SDQ – vrstevníci

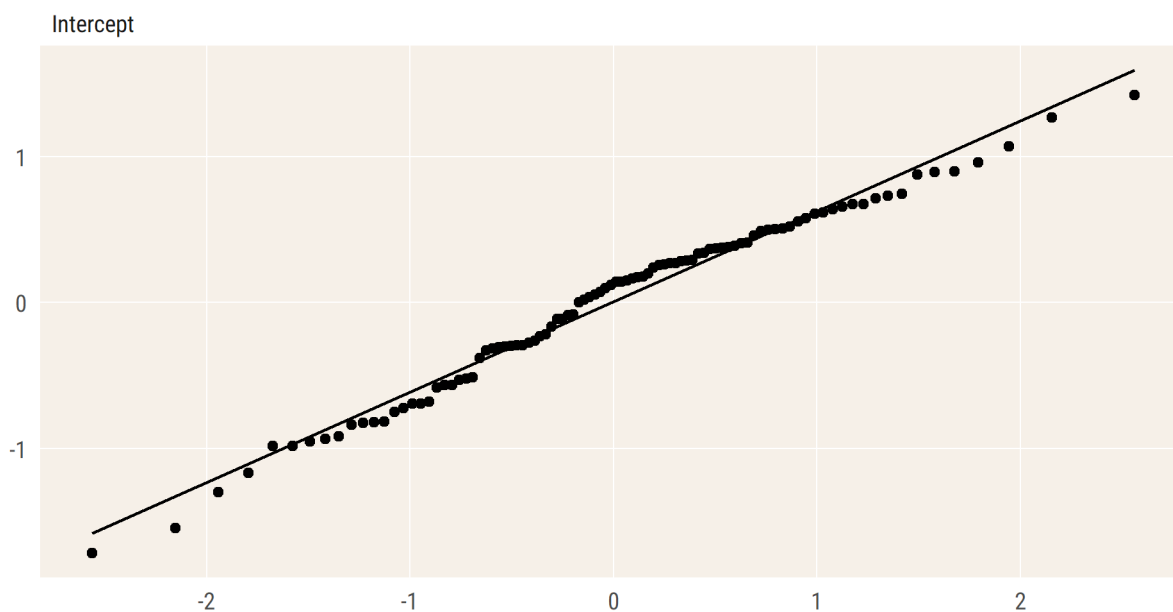
Graf 23: Q-Q graf náhodných efektů

SDQ – prosociální

Graf 24: Q-Q graf náhodných efektů

Celkové skóre problémů

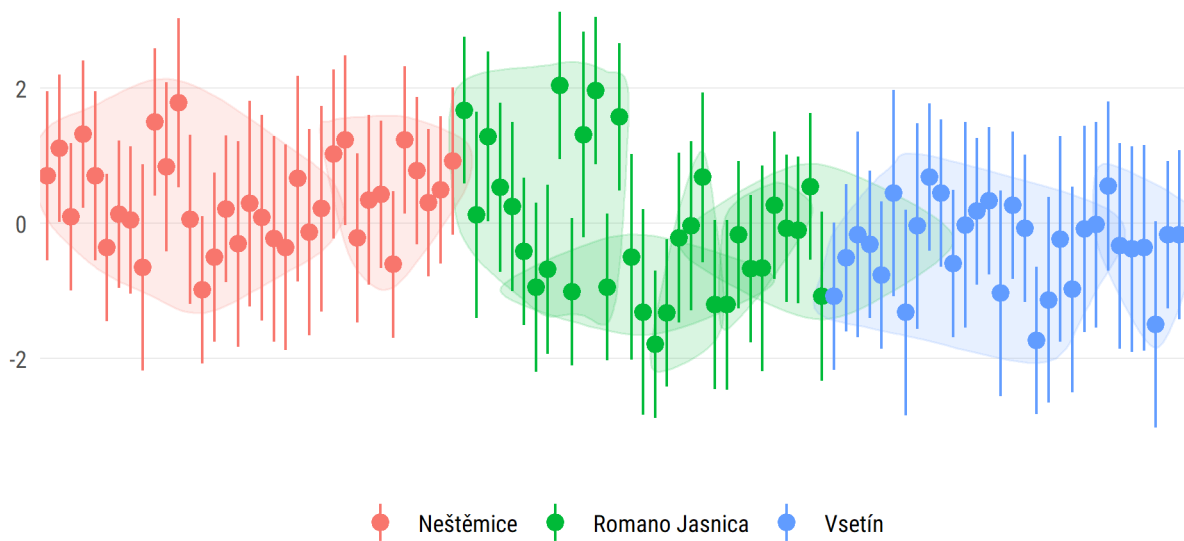

Poslední série diagnostických grafů sleduje, jak se liší průměrné náhodné efekty pro jednotlivé děti mezi organizacemi. Indikativně zároveň spojujeme barevnými plochami děti z rodin, kde působil totožný sociální pracovník. Vidíme, že jednotliví pracovníci měli velmi odlišné počty rodin. Také vidíme, že zatímco v organizacích ve Vsetíně a v Neštémicích působili vždy jen dva pracovníci, v organizaci Romano Jasnica to bylo pracovníků několik. Důležité je pozorování, že většinou se jednotlivé organizace ani pracovníci dramaticky neliší v tom, kde se průměrné efekty pro chování jejich dětí na vertikální ose y nacházejí. Určitou výjimku tvoří hned první graf, SDQ – emoce, kde se zdá, že organizace ve Vsetíně měla v průměru o něco nižší hodnoty této dimenze chování než zbylé dvě organizace.

Graf 25: Intercepty pro jednotlivé děti

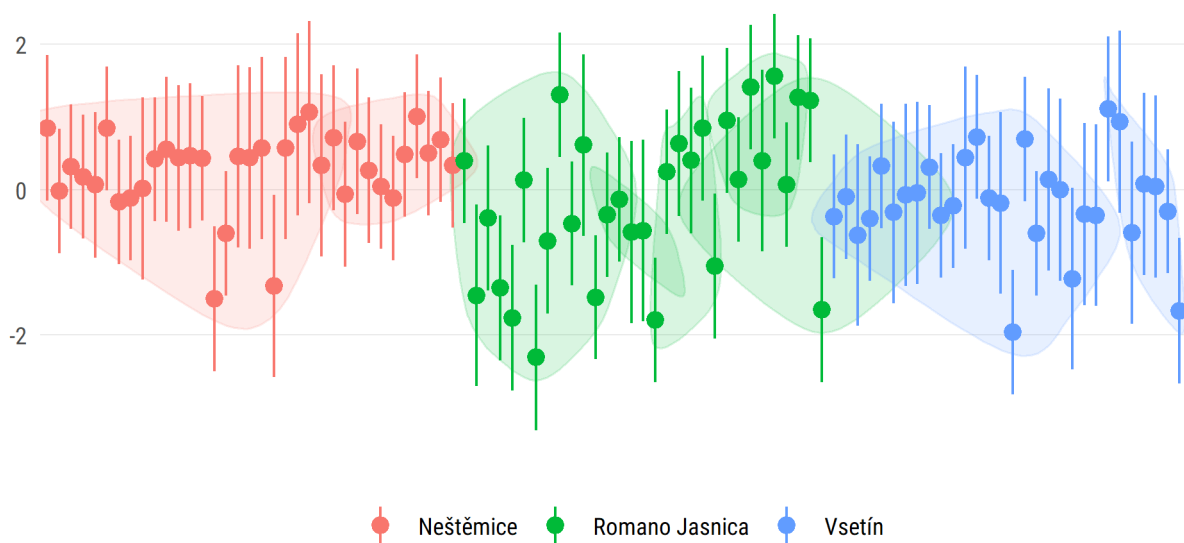
SDQ – emoce

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 26: Intercepty pro jednotlivé děti

SDQ – chování

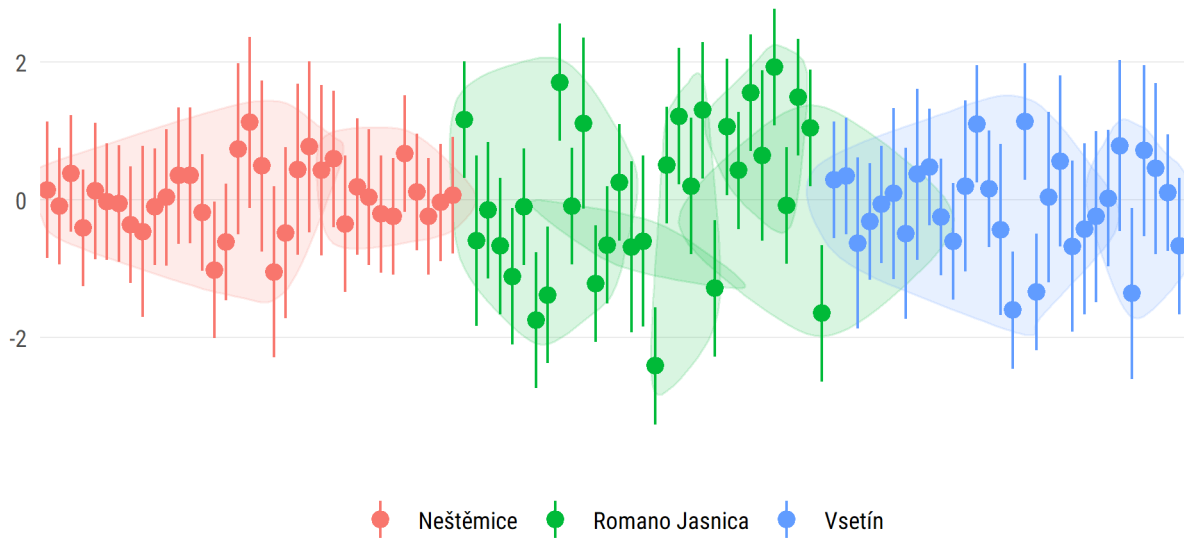

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 27: Intercepty pro jednotlivé děti

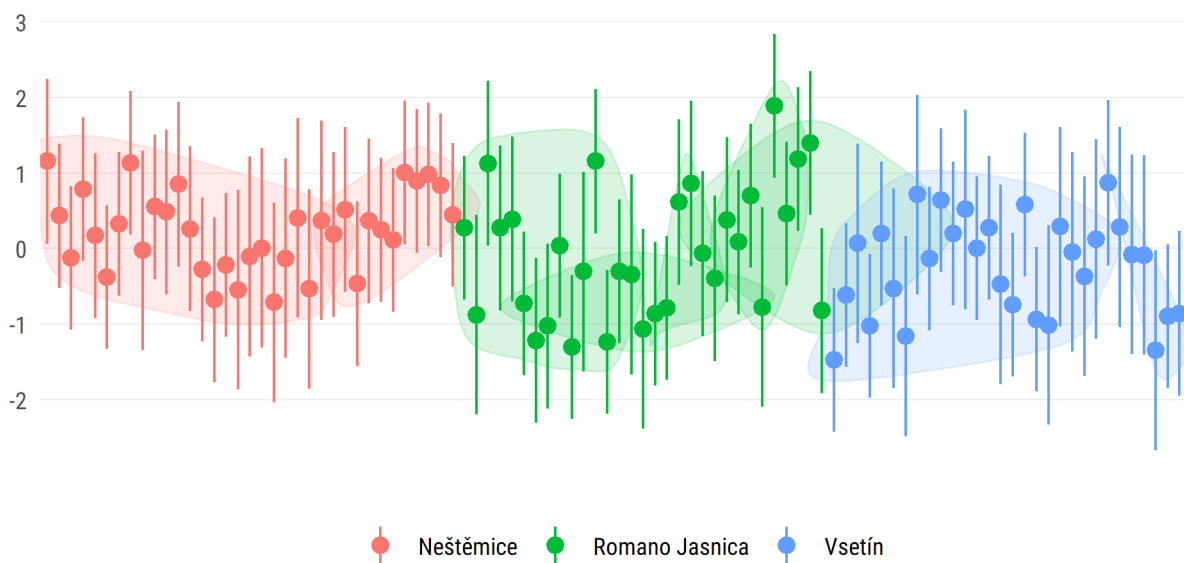
SDQ – hyperaktivita

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 28: Intercepty pro jednotlivé děti

SDQ – vrstevníci

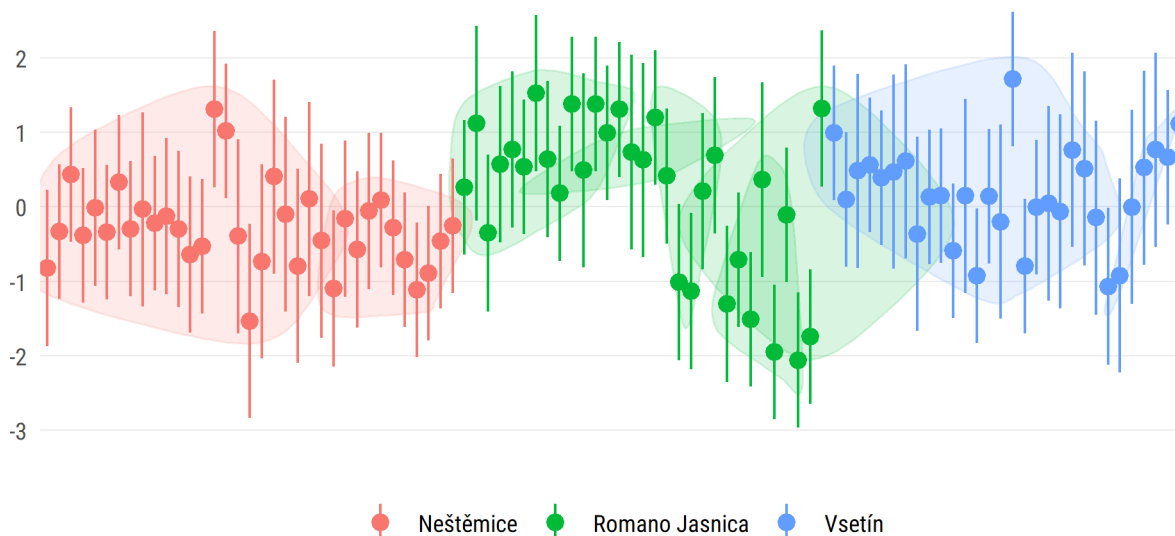

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 29: Intercepty pro jednotlivé děti

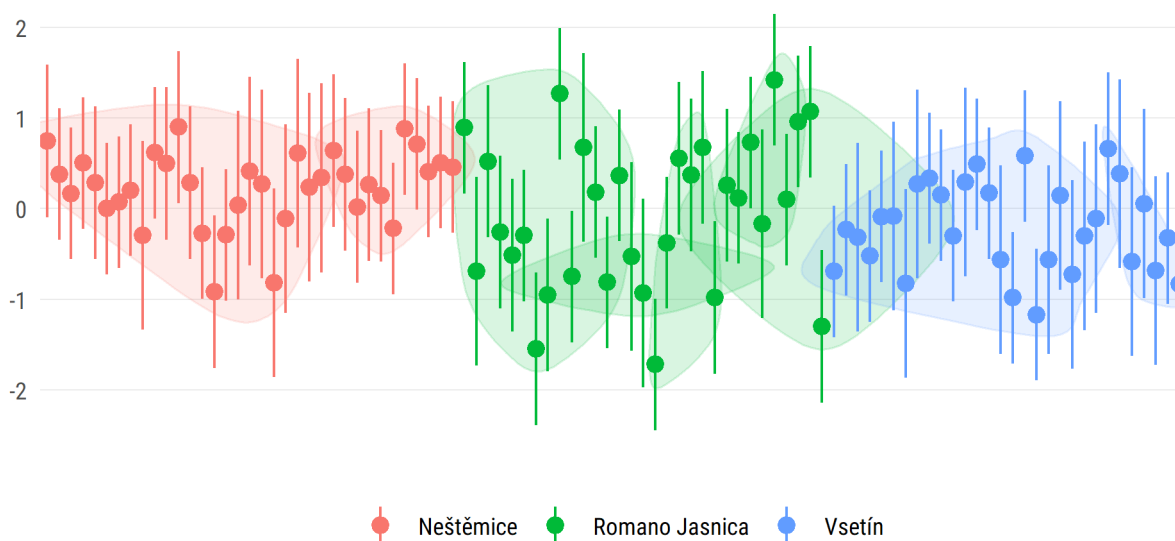
SDQ – prosociální

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 30: Intercepty pro jednotlivé děti

Celkové skóre problémů

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Tabulky

Koeficienty modelu – účastníci všech tří vln

Dále následují tabulkové výstupy pro modely z dat SDQ, pro než jsme v těle zprávy reportovali grafy marginálních efektů. Jde o smíšené modely a jejich interpretace je standardní. Hodnota ICC říká, jaký podíl variance vysvětlují náhodné efekty dětí, tedy to, že se od sebe jednotlivé děti chováním liší, nevstupovaly do projektu všechny stejné. Hodnoty ICC jsou ve všech modelech poměrně velké, například v modelu v Tabulce 1 je tato hodnota 0,527, což znamená, že 52,7 % veškeré variability, kterou jsme v chování dětí pozorovali, lze vysvětlit jejich individuálními rozdíly. Z tohoto důvodu bylo velmi důležité použít smíšený

model, který tuto variabilitu žáků zohledňuje (explicitně modeluje). Dále pro každý model pod tabulkou reportujeme následující hodnoty:

- R_{marg} – podíl variance vysvětlené pouze fixními efekty
- R_{cond} – podíl variance vysvětlené “kompletním” modelem

Závislá proměnná, kterou v daném modelu modelujeme, je vždy uvedena v titulku tabulky, např. v Tabulce 1 je to dimenze problematických emocionálních symptomů měřených nástrojem SDQ. Ve sloupci Beta jsou pak standardní koeficienty. Protože jde o lineární model, jsou odhadem o kolik se změní závislá proměnná při dané změně nezávislé proměnné. Protože většina nezávislých proměnných je kategoriální povahy, vztahujeme se k referenční hodnotě proměnné. Například intervenční skupina měla v průměru o 0,21 horší skóre v dimenzi emocí ve srovnání se skupinou kontrolní, což není statisticky významný rozdíl (viz sloupec p-value). Pouze věk dítěte při prvním měření není kategoriální, ale kardinální proměnné. Pro Tabulku 1 platí, že skóre emocí bylo v průměru o 0,27 bodu vyšší (horší) s tím, jak věk dítěte vzrostl o rok (jinými slovy, starší děti měly horší skóre). Tento výsledek je statisticky významný. Nejdůležitější je v modelu interakce mezi vlnou měření a typem skupiny. V Tabulce 1 vidíme, že tyto interakce jsou nízké a nejsou statisticky významné. Nicméně lze říct, že zatímco ve druhé vlně si intervenční skupina relativně vůči kontrolní skupině o 0,22 bodu pohoršila, ve třetí vlně si ve srovnání s vlnou první o 0,32 polepšila.

Tab. 1: SDQ – emoce (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.46	-1.1, 0.22	0.19
3. vlna	-0.80	-1.5, -0.12	0.023
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.21	-0.73, 1.2	0.66
věk dítěte při prvním měření	0.27	0.08, 0.46	0.007
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.27	-0.40, 0.93	0.44
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.22	-0.69, 1.1	0.64
3. vlna * intervenční	-0.32	-1.2, 0.59	0.50

Pozn.: $R2_{marg} = 0,165$; $R2_{cond} = 0,605$; $ICC = 0,527$

U dimenze problémového chování je klíčová interakce sice také statisticky nevýznamná, nicméně ve třetí vlně si intervenční skupina relativně vůči kontrolní skupině o 0,49 polepšila.

Tab. 2: SDQ – chování (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
2. vlna	-0.29	-0.76, 0.18	0.23
3. vlna	-0.39	-0.86, 0.08	0.10
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	0.49	-0.20, 1.2	0.17
věk dítěte při prvním měření	-0.01	-0.16, 0.13	0.84
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	-0.04	-0.53, 0.44	0.86
vlna měření * skupina			
2. vlna * <i>intervenční</i>	0.26	-0.37, 0.89	0.42
3. vlna * <i>intervenční</i>	-0.49	-1.1, 0.13	0.13

Pozn.: R2_marg = 0,104; R2_cond = 0,626; ICC = 0,582

Také pro dimenzi hyperaktivity platí, že intervenční skupiny si během projektu relativně ke skupině kontrolní polepšila, a to dokonce jak podle měření ve druhé vlně, tak podle měření ve třetí vlně. Výsledek opět není statisticky významný, což plyne mimo jiné z malé velikosti vzorku.

Tab. 3: SDQ – hyperaktivita (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	0.04	-0.42, 0.51	0.85
3. vlna	-0.33	-0.79, 0.13	0.16
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	0.40	-0.34, 1.1	0.30
věk dítěte při prvním měření	0.01	-0.15, 0.17	0.89
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	0.24	-0.26, 0.75	0.35
vlna měření * skupina			
2. vlna * <i>intervenční</i>	-0.33	-0.94, 0.29	0.30
3. vlna * <i>intervenční</i>	-0.42	-1.0, 0.19	0.18

Pozn.: R2_marg = 0,051; R2_cond = 0,671; ICC = 0,653

Pro dimenzi problémových vztahů s vrstevníky platí, že intervenční skupiny si během projektu relativně ke skupině kontrolní pohoršila, i když mezi druhou a třetí vlnou se rozdíl opět zmenšil. Výsledek opět statisticky významný.

Tab. 4: SDQ – vrstevníci (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.52	-1.1, 0.09	0.10
3. vlna	-0.99	-1.6, -0.38	0.002
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.43	-1.3, 0.41	0.32
věk dítěte při prvním měření	-0.05	-0.22, 0.11	0.55
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	-0.21	-0.80, 0.38	0.48
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.31	-0.50, 1.1	0.45
3. vlna * intervenční	0.19	-0.62, 1.0	0.65

Pozn.: R2_marg = 0,079; R2_cond = 0,552; ICC = 0,514

U dimenze pro-sociálního chování, která je jako jediná v nástroje SDQ pozitivní (vyšší skóre je lepší) pozorujeme velikostí efektu jen zcela nepodstatné hodnoty klíčové interakce vlny a studijní skupiny.

Tab. 5: SDQ – prosociální (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	0.05	-0.46, 0.57	0.84
3. vlna	0.32	-0.19, 0.83	0.22
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.09	-0.74, 0.92	0.83
věk dítěte při prvním měření	0.13	-0.05, 0.30	0.16
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.40	-0.16, 0.97	0.16
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.09	-0.77, 0.60	0.81
3. vlna * intervenční	0.13	-0.55, 0.81	0.72

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
Pozn.: R2_marg = 0,064; R2_cond = 0,679; ICC = 0,657			

Celkové skóre problémového chování podle SDQ odráží výše popsané převažující trendy – mezi první a druhou vlnou dochází u intervenční skupiny k relativnímu maličkému zhoršení oproti skupině kontrolní (o 0,1 bodu na desetibodové škále), mezi druhou a třetí vlnou pak ke zlepšení, které převažuje zhoršení z předchozí vlny, takže celkově je na tom intervenční skupina relativně vůči kontrolní lépe (o 0,26 bodů na desetibodové škále). Rozdíl není statisticky významný.

Tab. 6: SDQ – celkové skóre problémů (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.31	-0.74, 0.12	0.16
3. vlna	-0.63	-1.1, -0.20	0.005
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.17	-0.46, 0.79	0.60
věk dítěte při prvním měření	0.05	-0.07, 0.18	0.40
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.05	-0.38, 0.49	0.81
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.12	-0.45, 0.69	0.69
3. vlna * intervenční	-0.26	-0.83, 0.31	0.38

Pozn.: R2_marg = 0,104; R2_cond = 0,619; ICC = 0,574

Následují tabulky modelů pro všechna dostupná data, která jsou spíše jen ilustrativní a vlastní interpretaci pro ně neprovádíme.

Koeficienty modelu – všechna dostupná data

Tab. 7: SDQ – emoce (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.67	-1.2, -0.13	0.016
3. vlna	-0.86	-1.5, -0.23	0.009
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.10	-0.53, 0.73	0.76
věk dítěte při prvním měření	0.27	0.15, 0.40	<0.001
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.18	-0.32, 0.68	0.48

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.30	-0.43, 1.0	0.42
3. vlna * intervenční	-0.26	-1.1, 0.60	0.56

Pozn.: R2_marg = 0,172; R2_cond = 0,567; ICC = 0,477

Tab. 8: SDQ – chování (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.55	-0.96, -0.14	0.010
3. vlna	-0.60	-1.1, -0.11	0.017
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.06	-0.59, 0.46	0.82
věk dítěte při prvním měření	0.05	-0.06, 0.15	0.39
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.27	-0.14, 0.69	0.20
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.31	-0.25, 0.87	0.28
3. vlna * intervenční	-0.28	-0.94, 0.37	0.39

Pozn.: R2_marg = 0,072; R2_cond = 0,603; ICC = 0,572

Tab. 9: SDQ – hyperaktivita (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.25	-0.66, 0.15	0.23
3. vlna	-0.50	-0.98, -0.02	0.043
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.01	-0.53, 0.51	0.96
věk dítěte při prvním měření	0.09	-0.02, 0.19	0.11
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.20	-0.21, 0.61	0.34
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.01	-0.57, 0.54	0.96
3. vlna * intervenční	-0.19	-0.84, 0.46	0.57

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
Pozn.: R2_marg = 0,057; R2_cond = 0,596; ICC = 0,572			

Tab. 10: SDQ – vrstevníci (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.61	-1.1, -0.13	0.013
3. vlna	-1.0	-1.6, -0.45	<0.001
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.57	-1.1, -0.02	0.043
věk dítěte při prvním měření	0.02	-0.09, 0.13	0.70
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.02	-0.41, 0.45	0.92
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.53	-0.12, 1.2	0.11
3. vlna * intervenční	0.34	-0.41, 1.1	0.38
Pozn.: R2_marg = 0,075; R2_cond = 0,504; ICC = 0,464			

Tab. 11: SDQ – prosociální (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	0.36	-0.07, 0.80	0.11
3. vlna	0.60	0.08, 1.1	0.025
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.66	0.12, 1.2	0.018
věk dítěte při prvním měření	0.04	-0.07, 0.15	0.48
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	-0.13	-0.56, 0.29	0.54
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.33	-0.93, 0.26	0.28
3. vlna * intervenční	-0.19	-0.89, 0.50	0.59
Pozn.: R2_marg = 0,067; R2_cond = 0,572; ICC = 0,542			

Tab. 12: SDQ – celkové skóre problémů (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.53	-0.88, -0.18	0.004
3. vlna	-0.75	-1.2, -0.33	<0.001
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.14	-0.57, 0.29	0.53
věk dítěte při prvním měření	0.11	0.02, 0.19	0.017
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.16	-0.18, 0.50	0.36
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	0.28	-0.20, 0.76	0.25
3. vlna * intervenční	-0.09	-0.65, 0.47	0.75

Pozn.: R2_marg = 0,104; R2_cond = 0,619; ICC = 0,574

Příloha 2 – PARYC

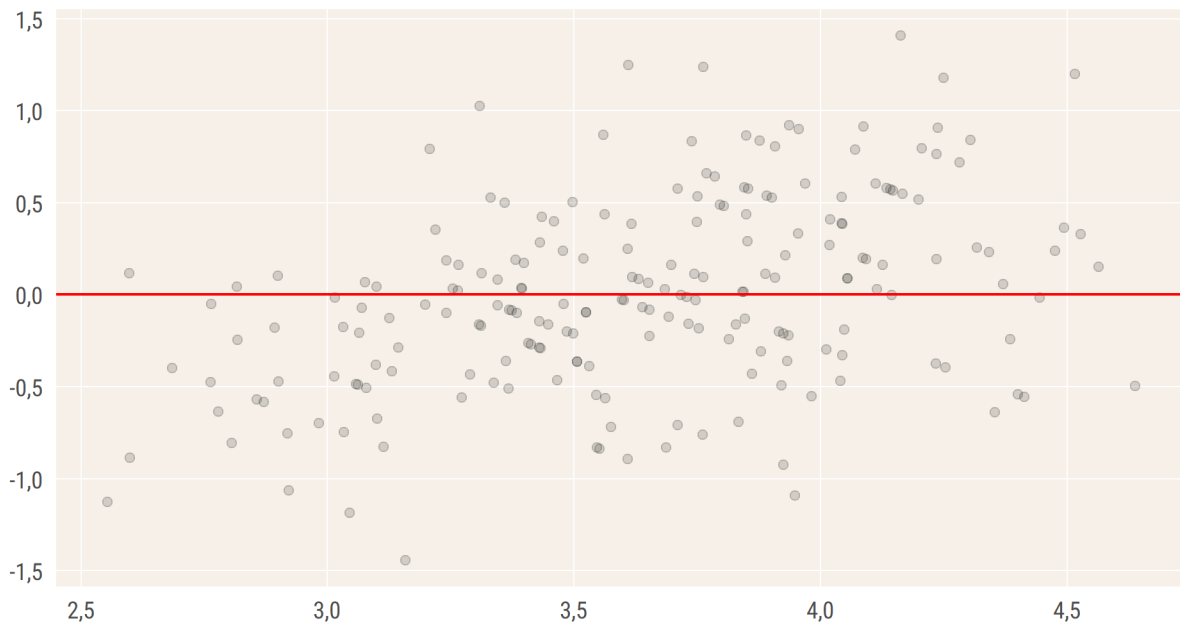
Grafy

Interpretace diagnostických grafů v příloze k nástroji PARYC je analogická s interpretací v příloze k SDQ. V krátkosti lze říct, že diagnostika ukazuje přijatelnou kvalitu modelů – případné odchylky od teoretických předpokladů modelu jsou jen malé a navíc smíšené modely nejsou příliš citlivé na drobná nedodržení předpokladů. Modely jsou tedy dostatečně dobré a mohou být interpretovány.

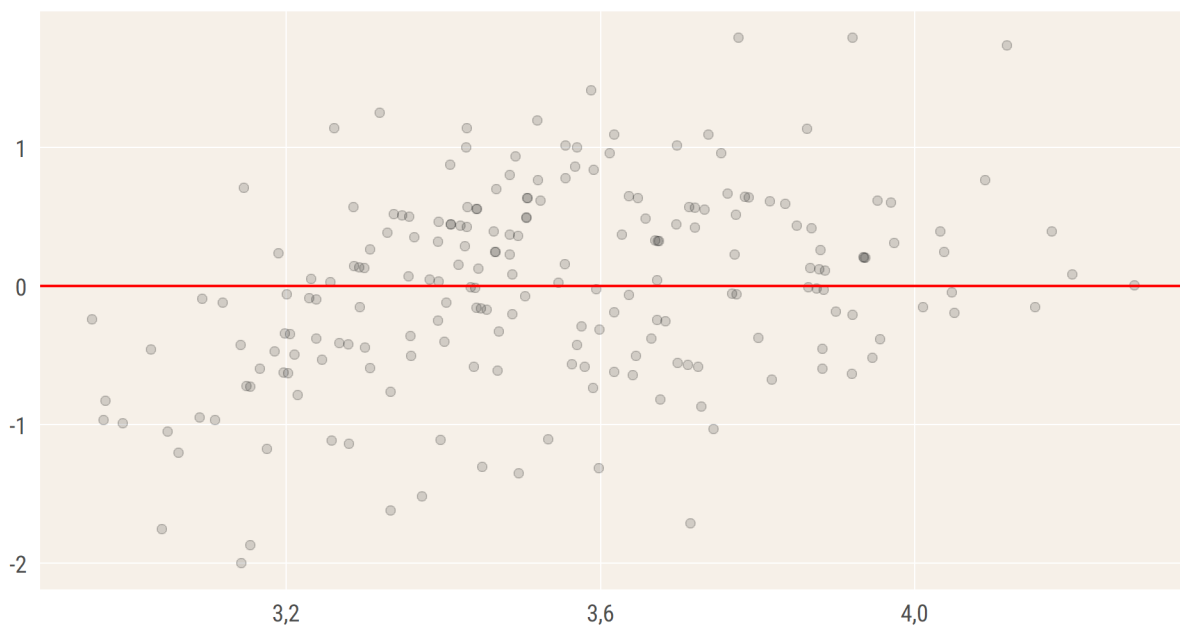
Graf 31: Reziduály modelu

PARYC – podpora pozitivního chování

Graf 32: Reziduály modelu

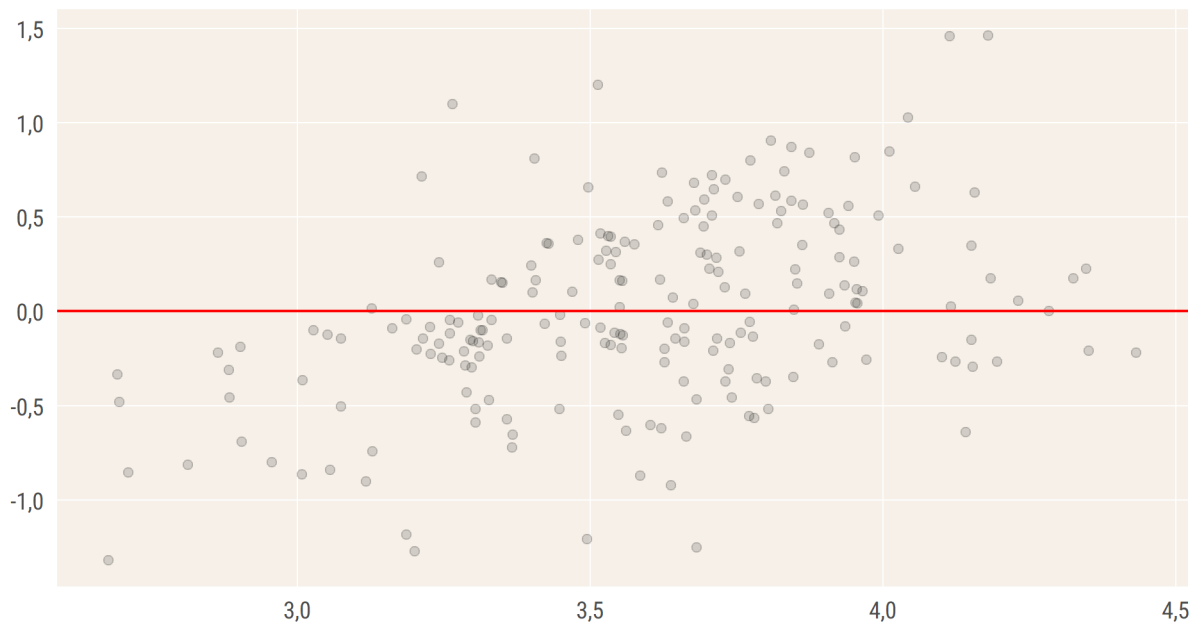
PARYC – vymezování hranic

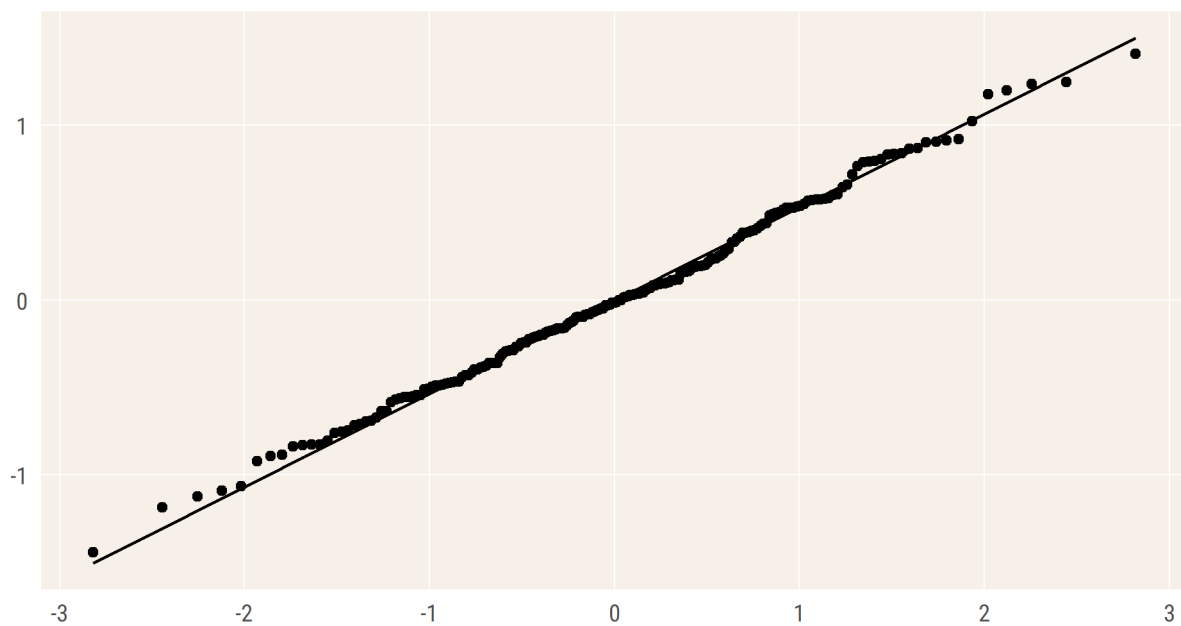
Graf 33: Reziduály modelu

PARYC – celkové rodičovské skóre

Graf 34: Q-Q graf reziduálů

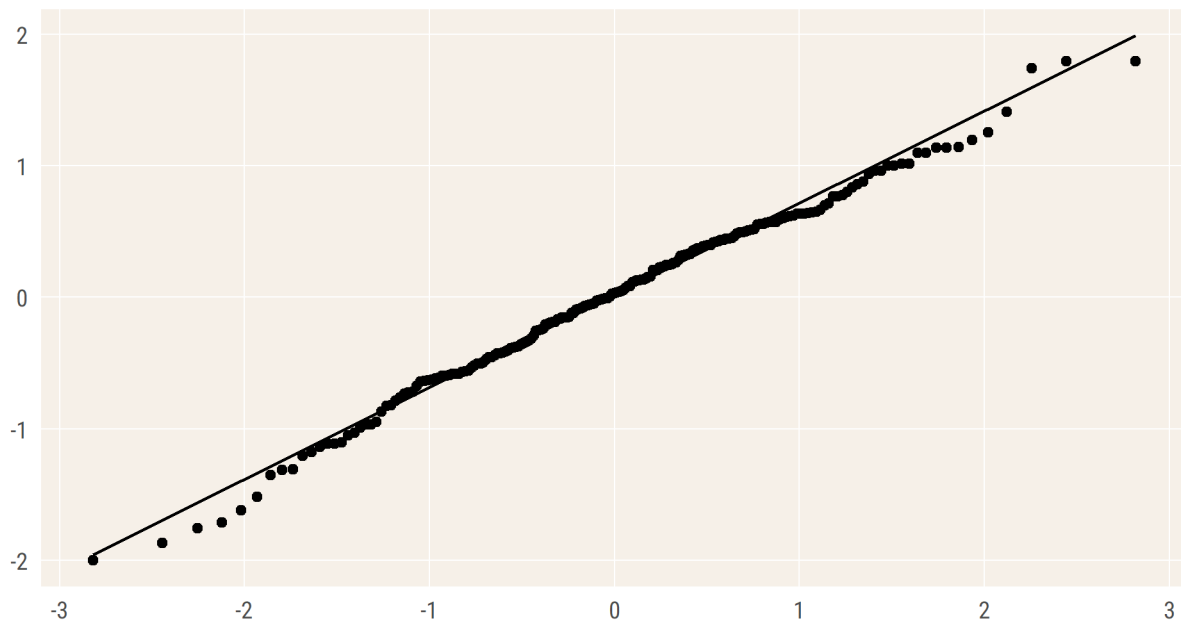
PARYC – podpora pozitivního chování

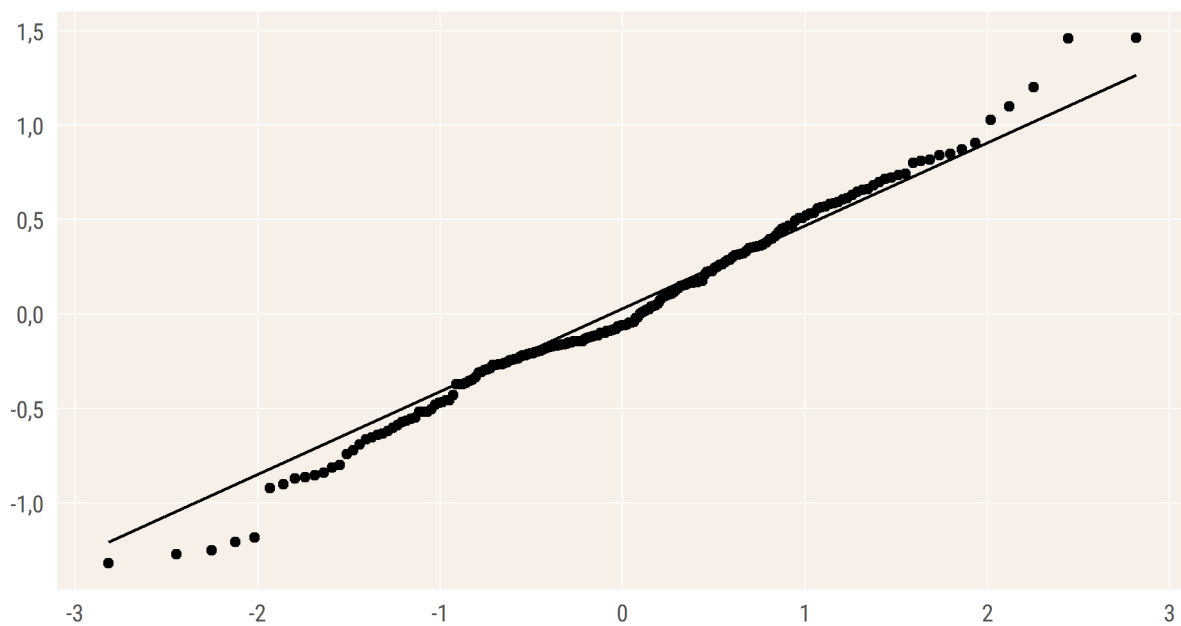
Graf 35: Q-Q graf reziduálů

PARYC – vymezování hranic

Graf 36: Q-Q graf reziduálů

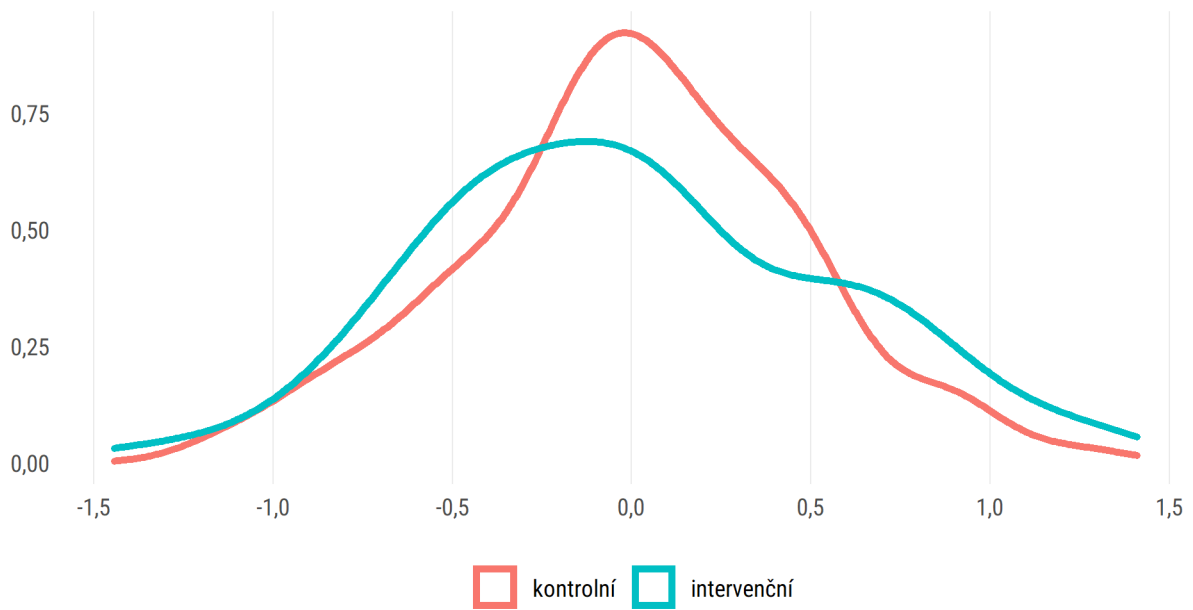
PARYC – celkové rodičovské skóre

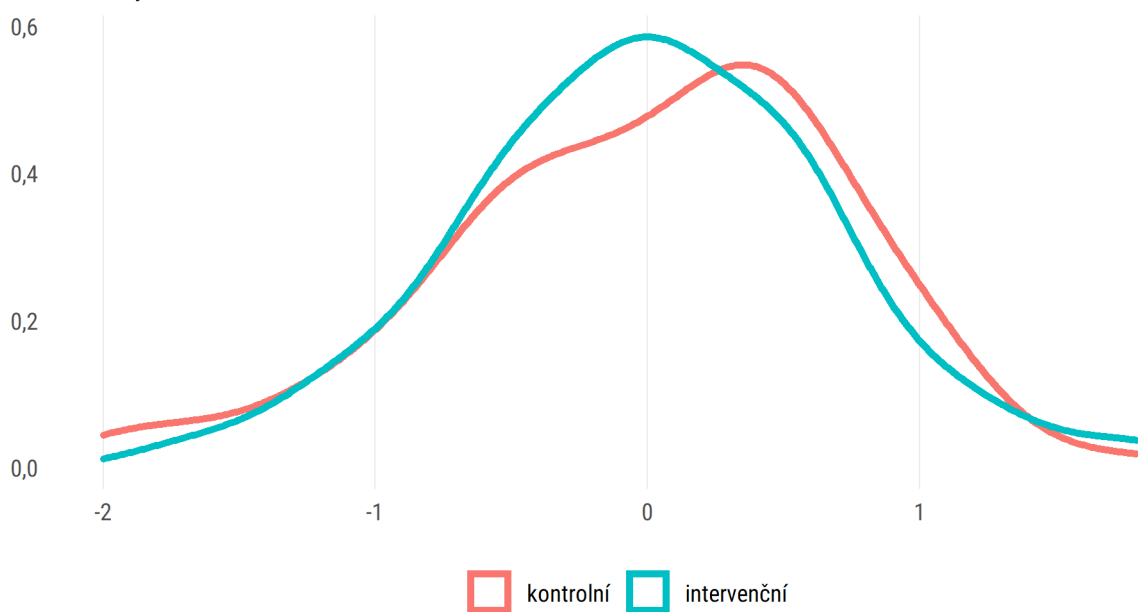
Graf 37: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

PARYC – podpora pozitivního chování

Graf 38: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

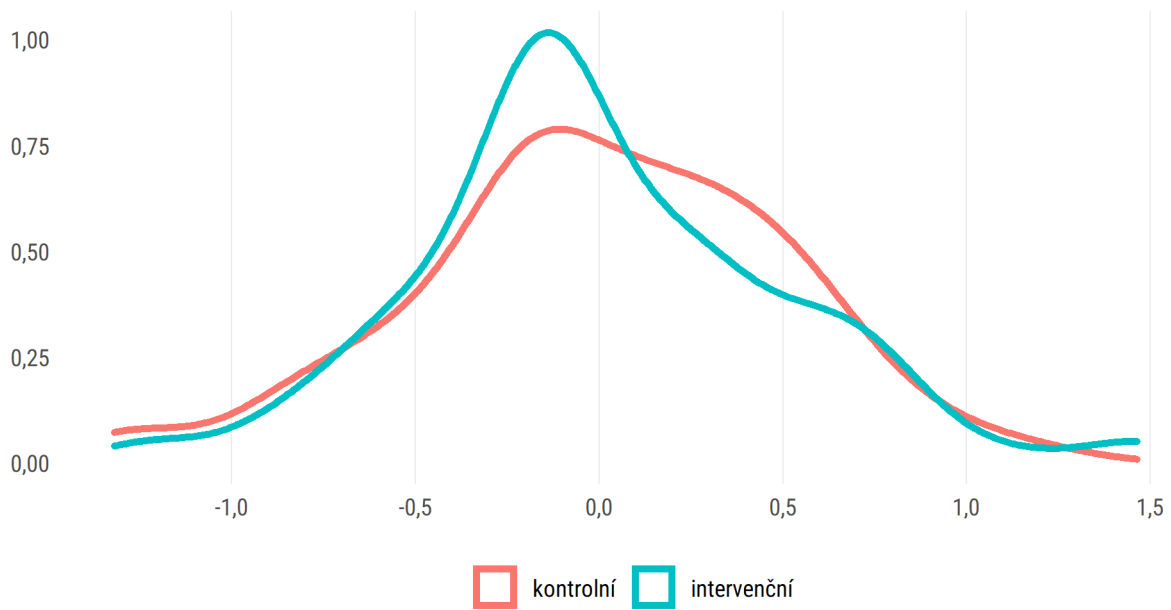
PARYC – vymezování hranic

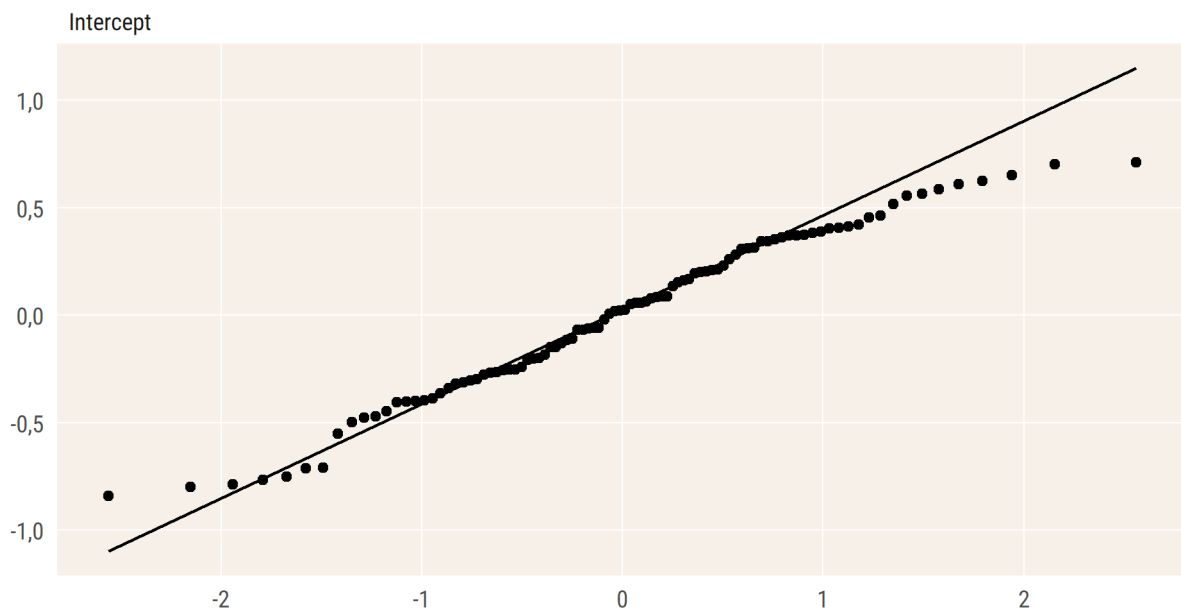
Graf 39: Hustoty pravděpodobnosti reziduálů

PARYC – celkové rodičovské skóre

Graf 40: Q-Q graf náhodných efektů

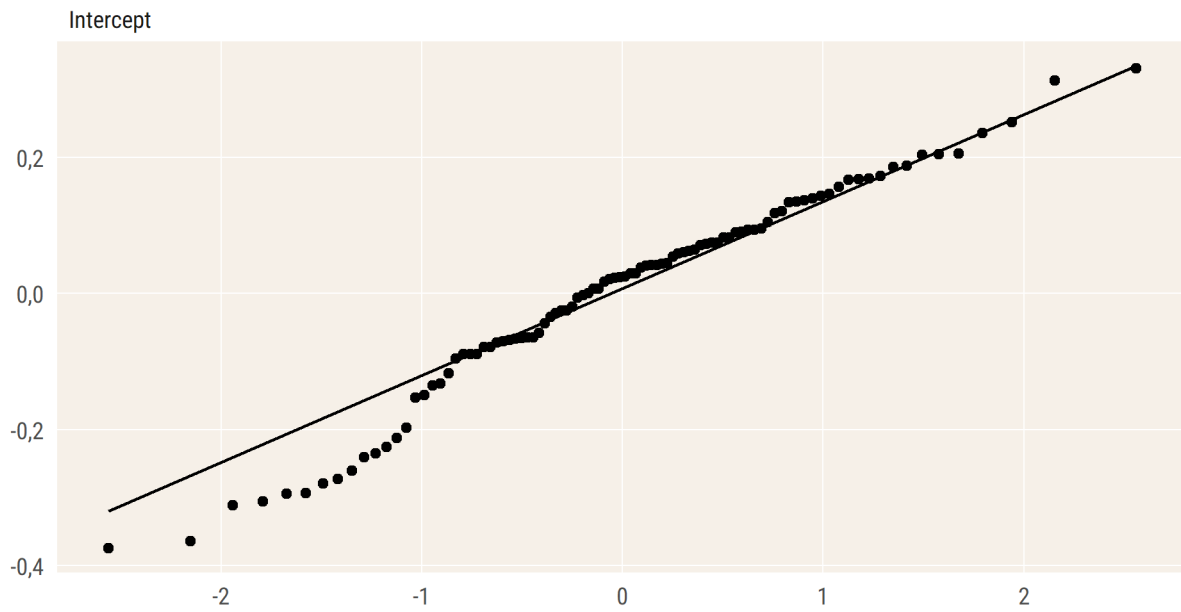
PARYC – podpora pozitivního chování

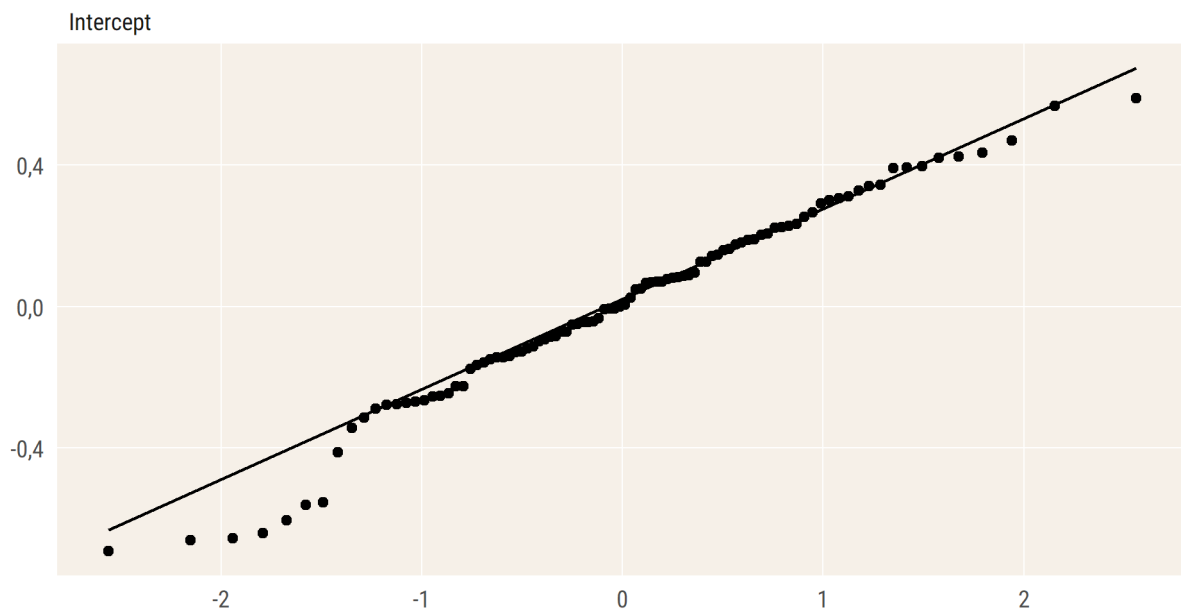
Graf 41: Q-Q graf náhodných efektů

PARYC – vymezení hranic

Graf 42: Q-Q graf náhodných efektů

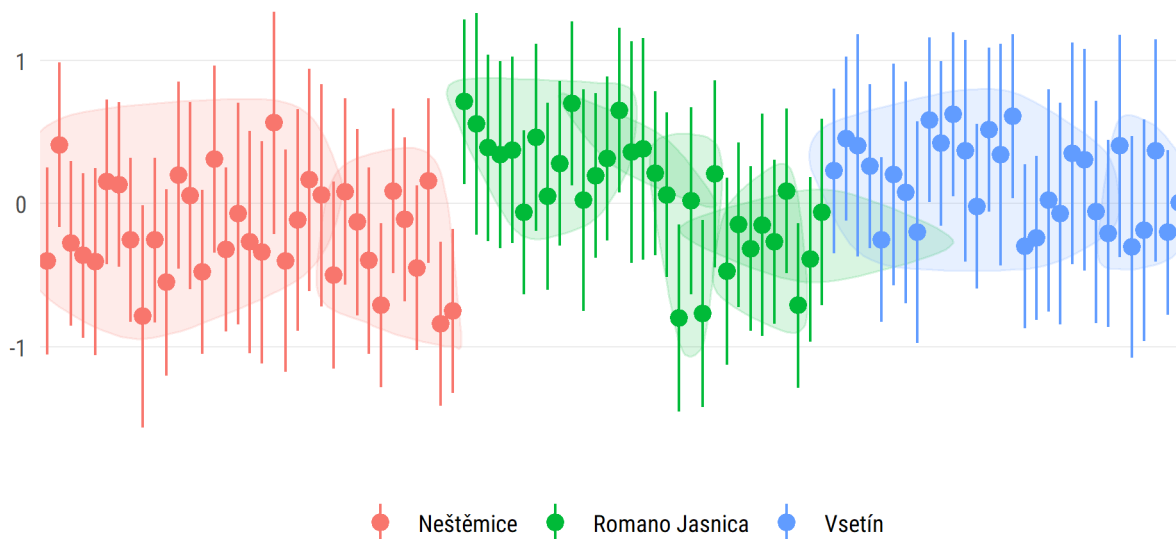
PARYC – celkové rodičovské skóre

Graf 43: Intercepty pro jednotlivé děti

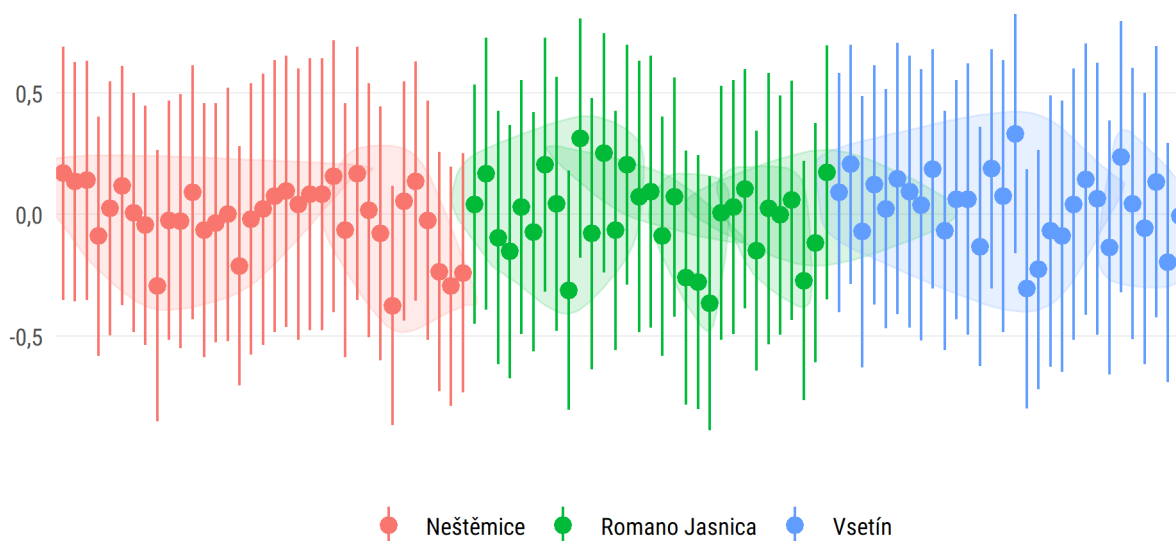
PARYC – podpora pozitivního chování

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 44: Intercepty pro jednotlivé děti

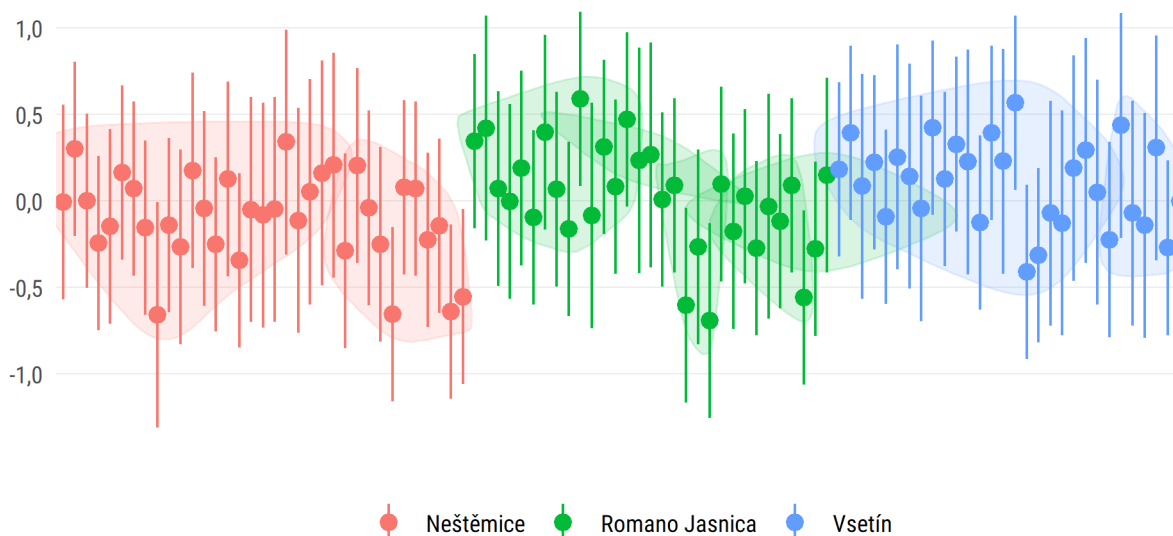
PARYC – vymezování hranic

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Graf 45: Intercepty pro jednotlivé děti

PARYC – celkové rodičovské skóre

Pozn.: Průsvitné tvary zachycují jednotlivé pracovníky.

Tabulky

Níže reportujeme tabulkové výstupy pro modely, kde závislou proměnnou jsou jednotlivé dimenze rodičovských přístupů podle nástroje PARYC. Interpretace ukazatelů ICC, R2_marg a R2_cond je stejná jako u modelů SDQ – viz příloha výše.

Koeficienty modelu – účastníci všech tří vln

Pro podporu pozitivního chování platí, že mezi první a druhou vlnou došlo v intervenční skupině relativně vůči kontrolní skupině ke zlepšení o 0,23 bodů na šestibodové škále. Toto relativní zlepšení se dále posílilo mezi druhou a třetí vlnou, takže celkový rozdíl v posunu mezi oběma skupinami byl 0,44 bodu. P-hodnota tohoto výsledku je 0.098.

Tab. 13: PARYC – podpora pozitivního chování (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	0.11	-0.27, 0.49	0.58
3. vlna	-0.18	-0.56, 0.20	0.36
skupina			
kontrolní			
intervenční	-0.16	-0.64, 0.32	0.52
věk dítěte při prvním měření	-0.04	-0.13, 0.05	0.41
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.00	-0.34, 0.33	0.98
vlna měření * skupina			

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.23	-0.28, 0.74	0.38
<i>3. vlna * intervenční</i>	0.44	-0.07, 0.95	0.093

Pozn.: R2_marg = 0,039; R2_cond = 0,438; ICC = 0,415

Pro vymezování hranic jsme naměřili ještě větší relativní posun. Mezi první a druhou vlnou došlo v intervenční skupině relativně vůči kontrolní skupině ke zlepšení o 0,26 bodů na šestibodové škále. Toto relativní zlepšení se dále posílilo mezi druhou a třetí vlnou, takže celkový rozdíl v posunu mezi oběma skupinami byl 0,85 bodu. P-hodnota tohoto výsledku je 0.011, což znamená statisticky významný výsledek na konvenční hladině významnosti 0,05.

Tab. 14: PARYC – vymezování hranic (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
<i>1. vlna</i>			
<i>2. vlna</i>	0.30	-0.18, 0.78	0.22
<i>3. vlna</i>	-0.18	-0.66, 0.30	0.47
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	-0.45	-0.95, 0.05	0.078
věk dítěte při prvním měření	-0.05	-0.12, 0.03	0.26
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	-0.03	-0.35, 0.29	0.85
vlna měření * skupina			
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.26	-0.38, 0.91	0.42
<i>3. vlna * intervenční</i>	0.85	0.21, 1.5	0.011

Pozn.: R2_marg = 0,102; R2_cond = 0,222; ICC = 0,134

Výsledek pro celkové rodičovské skóre je přirozeně velikostí efektu mezi oběma výše reportovanými efekty. Za celé trvání projektu došlo k relativnímu posunu intervenční skupiny vůči kontrolní o 0,65 bodu na šestibodové škále, což považujeme za střední velký posun. Výsledek je s p-hodnotou 0,011 statisticky významný.

Tab. 15: PARYC – celkové rodičovské skóre (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
<i>1. vlna</i>			
<i>2. vlna</i>	0.20	-0.16, 0.57	0.28
<i>3. vlna</i>	-0.18	-0.55, 0.19	0.34
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	-0.31	-0.73, 0.12	0.17
věk dítěte při prvním měření	-0.04	-0.12, 0.03	0.29

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	-0.03	-0.32, 0.27	0.86
vlna měření * skupina			
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.25	-0.24, 0.74	0.32
<i>3. vlna * intervenční</i>	0.65	0.16, 1.1	0.011

Pozn.: R2_marg = 0,081; R2_cond = 0,389; ICC = 0,335

Koeficienty modelu – všechna dostupná data

Tab. 16: PARYC – podpora pozitivního chování (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
<i>1. vlna</i>			
<i>2. vlna</i>	0.30	0.00, 0.59	0.050
<i>3. vlna</i>	0.00	-0.35, 0.35	>0.99
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	0.25	-0.08, 0.58	0.14
věk dítěte při prvním měření	-0.06	-0.12, 0.01	0.091
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	0.08	-0.18, 0.34	0.55
vlna měření * skupina			
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.10	-0.30, 0.51	0.61
<i>3. vlna * intervenční</i>	0.24	-0.23, 0.71	0.32

Pozn.: R2_marg = 0,095; R2_cond = 0,468; ICC = 0,412

Tab. 17: PARYC – vymezení hranic (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
<i>1. vlna</i>			
<i>2. vlna</i>	0.53	0.18, 0.88	0.004
<i>3. vlna</i>	-0.06	-0.46, 0.35	0.79
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	-0.07	-0.40, 0.26	0.67
věk dítěte při prvním měření	0.00	-0.06, 0.06	0.99
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	0.09	-0.16, 0.33	0.48

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.15	-0.62, 0.33	0.55
3. vlna * intervenční	0.54	-0.01, 1.1	0.057

Pozn.: R2_marg = 0,078; R2_cond = 0,21; ICC = 0,143

Tab. 18: PARYC – celkové rodičovské skóre (všechna dostupná data)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	0.42	0.15, 0.69	0.003
3. vlna	-0.02	-0.34, 0.30	0.91
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.09	-0.19, 0.38	0.53
věk dítěte při prvním měření	-0.03	-0.08, 0.03	0.36
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.08	-0.14, 0.30	0.48
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.02	-0.39, 0.35	0.91
3. vlna * intervenční	0.39	-0.04, 0.82	0.078

Pozn.: R2_marg = 0,09; R2_cond = 0,394; ICC = 0,333

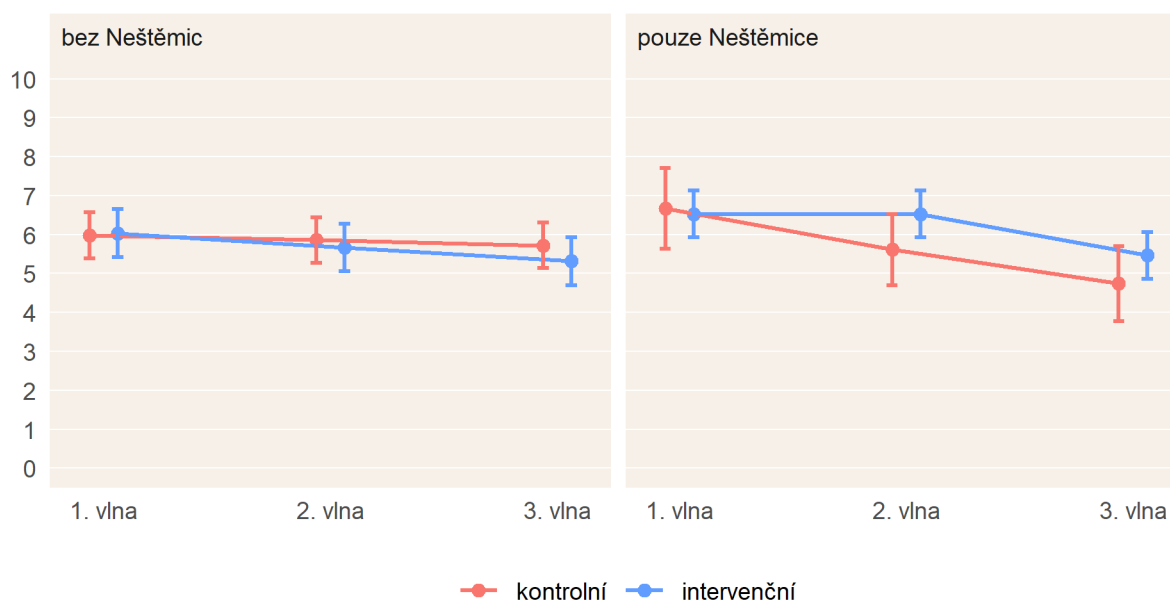
Příloha 3 – Nejdůležitější modely pro dílčí podsoubory podle organizací

Protože u organizace v Neštěmicích byla trochu odlišným způsobem konstruovaná kontrolní skupina a také z důvodu, že kvalita dat od této organizace se v některých případech ukázala jako problematická (kvůli logickým nekonzistentnostem jsme museli požadovat opravy), spočítali jsme nejdůležitější modely ještě se zahrnutím interakce vlny měření a toho, jestli data pocházejí z neštěmické organizace, nebo z některé ze dvou zbylých organizací.

Grafy 46 až 48 této přílohy ukazují marginální efekt této interakce. Z Tabulky 19 této přílohy níže je vidět, že interakce mezi vlnou, zařazením do intervenční nebo kontrolní skupiny a tím, jestli byla rodina v péči neštěmické nebo jiné organizace, je statisticky významný vztah. To znamená, že relativní sklon křivek mezi intervenční a kontrolní skupinou se pro neštěmickou organizaci měnil jinak než pro zbylé dvě organizace. Z Grafu 46 je potom vidět, v kontrolní skupině organizací Romano Jasnica a Azylového domu ve Vsetíně byl pokles problémového chování v kontrolní skupině pomalejší než v Neštěmicích. Relativní rozdíl mezi intervenční a kontrolní skupinou není sice ani u těchto organizací statisticky významný, nicméně relativní zlepšení v intervenční skupině oproti skupině kontrolní je větší, než když byla do modelu zařazena i neštěmická organizace.

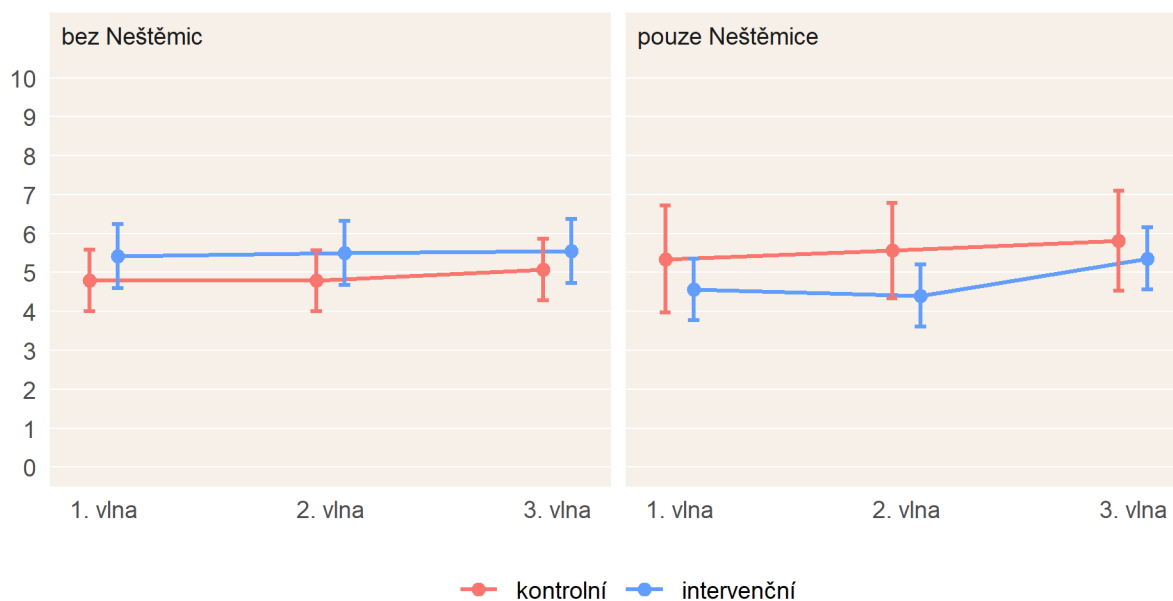
Graf 46: SDQ – vývoj v čase dle organizace

Účastníci všech tří vln, dimenze – Celkové skóre problémů

Graf 47: SDQ – vývoj v čase dle organizace

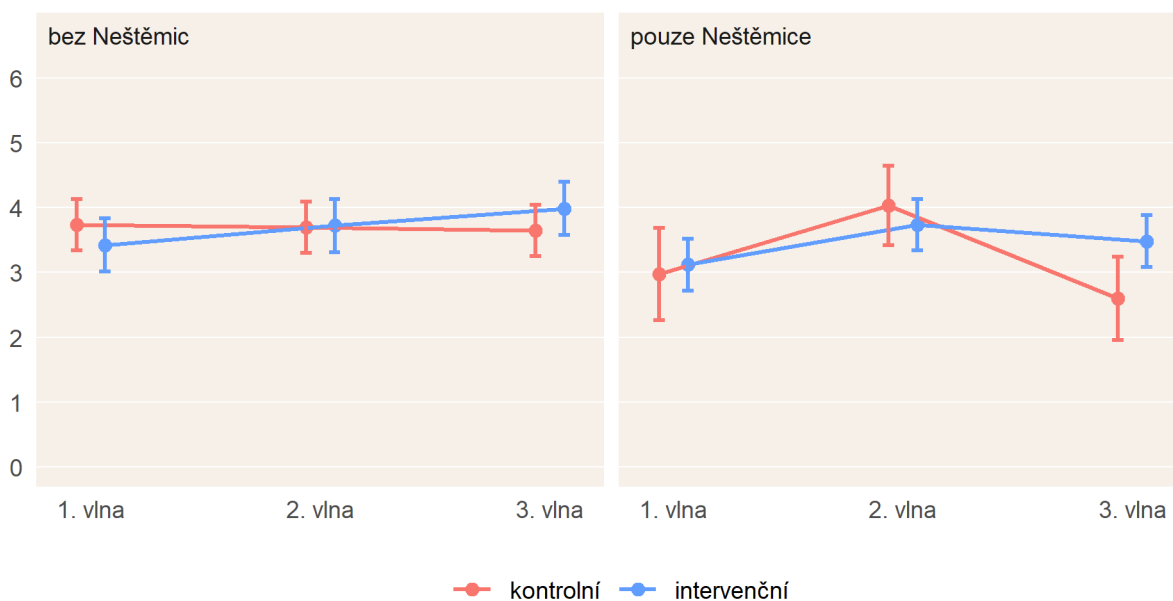
Účastníci všech tří vln, dimenze – prosociální

U modelu PARYC je důležité, že bez neštěmické organizace je křivka vývoje pro kontrolní skupinu plochá, jak bychom očekávali, a k růstu kompetencí dochází jen u intervenční skupiny. Je vidět, že obtížně vysvětlitelný výkyv dat pro kontrolní skupinu ve druhé vlně způsobují právě neštěmická data. Toto pozorování posiluje předchozí závěry o tom, že projekt významně přispěl k rozvoji rodičovských kompetencí, ale zároveň vede k určitému zpochybnění spolehlivosti dat z Neštěmic.

Graf 48: PARYC – vývoj v čase dle organizace

Účastníci všech tří vln, dimenze – celkové rodičovské skóre

Tabulky

Koeficienty modelu – účastníci všech tří vln

Tab. 19: SDQ – Celkové skóre problémů (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.12	-0.57, 0.34	0.62
3. vlna	-0.25	-0.71, 0.21	0.28
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.06	-0.69, 0.81	0.87
vzorek			
bez Neštěmic			
pouze Neštěmice	0.70	-0.39, 1.8	0.21
věk dítěte při prvním měření	0.05	-0.08, 0.17	0.48
pohlaví dítěte			
dívky			
chlapci	0.06	-0.38, 0.50	0.78
vlna měření * skupina			
2. vlna * intervenční	-0.25	-0.92, 0.42	0.47
3. vlna * intervenční	-0.47	-1.1, 0.20	0.18
vlna měření * vzorek			
2. vlna * pouze Neštěmice	-0.94	-1.9, 0.06	0.068
3. vlna * pouze Neštěmice	-1.7	-2.7, -0.71	0.001
skupina * vzorek			
intervenční * pouze Neštěmice	-0.20	-1.6, 1.2	0.77
vlna měření * skupina * vzorek			
2. vlna * intervenční * pouze Neštěmice	1.3	0.08, 2.5	0.040
3. vlna * intervenční * pouze Neštěmice	1.3	0.12, 2.5	0.034

Pozn.: R2_marg = 0,172; R2_cond = 0,67; ICC = 0,602

Tab. 20: SDQ – prosociální (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
1. vlna			
2. vlna	-0.01	-0.59, 0.57	0.97
3. vlna	0.28	-0.31, 0.86	0.36
skupina			
kontrolní			
intervenční	0.62	-0.38, 1.6	0.23
vzorek			

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
<i>bez Neštěmic</i>			
<i>pouze Neštěmice</i>	0.55	-0.90, 2.0	0.46
věk dítěte při prvním měření	0.13	-0.04, 0.31	0.14
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	0.32	-0.26, 0.90	0.28
vlna měření * skupina			
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.09	-0.76, 0.94	0.84
<i>3. vlna * intervenční</i>	-0.15	-1.00, 0.70	0.74
vlna měření * vzorek			
<i>2. vlna * pouze Neštěmice</i>	0.22	-1.0, 1.5	0.73
<i>3. vlna * pouze Neštěmice</i>	0.19	-1.0, 1.4	0.76
skupina * vzorek			
<i>intervenční * pouze Neštěmice</i>	-1.4	-3.2, 0.40	0.13
vlna měření * skupina * vzorek			
<i>2. vlna * intervenční * pouze Neštěmice</i>	-0.46	-2.0, 1.1	0.56
<i>3. vlna * intervenční * pouze Neštěmice</i>	0.47	-1.1, 2.0	0.54

Pozn.: R2_marg = 0,127; R2_cond = 0,687; ICC = 0,641

Tab. 21: PARYC – Celkové rodičovské skóre (účastníci všech tří vln)

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
vlna měření			
<i>1. vlna</i>			
<i>2. vlna</i>	-0.04	-0.43, 0.35	0.83
<i>3. vlna</i>	-0.08	-0.47, 0.30	0.67
skupina			
<i>kontrolní</i>			
<i>intervenční</i>	-0.31	-0.81, 0.19	0.23
vzorek			
<i>bez Neštěmic</i>			
<i>pouze Neštěmice</i>	-0.76	-1.5, -0.02	0.047
věk dítěte při prvním měření	-0.02	-0.10, 0.05	0.54
pohlaví dítěte			
<i>dívky</i>			
<i>chlapci</i>	0.04	-0.25, 0.33	0.79
vlna měření * skupina			
<i>2. vlna * intervenční</i>	0.34	-0.23, 0.91	0.25
<i>3. vlna * intervenční</i>	0.65	0.08, 1.2	0.029
vlna měření * vzorek			
<i>2. vlna * pouze Neštěmice</i>	1.1	0.27, 1.9	0.012

Proměnná	Beta	95% CI	p-value
<i>3. vlna * pouze Neštětice</i>	-0.29	-1.1, 0.53	0.49
skupina * vzorek			
<i>intervenční * pouze Neštětice</i>	0.46	-0.47, 1.4	0.34
vlna měření * skupina * vzorek			
<i>2. vlna * intervenční * pouze Neštětice</i>	-0.78	-1.8, 0.25	0.14
<i>3. vlna * intervenční * pouze Neštětice</i>	0.09	-0.93, 1.1	0.87

Pozn.: R2_marg = 0,19; R2_cond = 0,48; ICC = 0,358

Příloha 4 – Dotazník

Tento dotazník s rodičem (vychovatel) jako respondentem vyplní koordinátor z pozice tazatele, případně jiný pověřený tazatel. Pokud je v domácnosti více rodičů a/nebo dětí, je vybrán vždy jeden rodič (resp. vychovatel) a jedno dítě, a to podle instrukcí ve zvláštním dokumentu. Dotazník bude zpracován striktně anonymně. Můžete respondenta ujistit, že informace, které Vám sdělí, jsou jen pro statistické zpracování a nebudou spojovány s ním ani jeho domácností. Požádejte respondenta, aby neměl obavy odpovídat naprosto pravdivě.

[NEŽ ZAČNETE DOTAZNÍK VYPLŇOVAT, UJISTĚTE SE, O JAKÉM DÍTĚTI JMENOVITĚ MLUVÍTE.]

Jméno tazatele:

Datum vyplnění:

UNIKÁTNÍ ID ÚČASTNÍKA:

SEKCE 1: Obecné údaje o rodičovi/účastníkovi a dítěti

1	Věk rodiče	2	Pohlaví rodiče (účastníka)	Žena 0	Muž 1	
3	Kolik je dítěti let?					
4	Kolik dalších dětí do 18 let žije ve stejné domácnosti?					
5	Jaké je pohlaví dítěte?	Dívka 0	Chlapec 1	5.1	Chodí dítě do školky nebo školy? Ne 0	Ano 1
6	Jaký je zdravotní stav dítěte?	Je zdravé (kromě občasných běžných dětských nemocí) 1		Dítě je dlouhodobě nebo vážně nemocné nebo postižené 2		
7	Máte zaměstnání?	Ne, jsem nezaměstnaný/ á 0	Ano, zaměstnanec na plný úvazek 1	Ano, zaměstnanec na částečný úvazek 2	Ano, živnostník / podnikatel 3	
8	Vyjma Vás, je někdo další v domácnosti zaměstnaný?			Ne, nikdo 0	Ano 1	
9	Kolik dospělých osob (nad 18 let) kromě Vás žije ve Vaší domácnosti?					
10	Jaký je Váš vztah k dítěti?					
Biologická matka		1	Biologický otec		2	
Nevlastní matka nebo nevlastní otec		3	Jiný příbuzný (prarodič, teta nebo strýc, starší sourozenec,...)		4	

Pěstoun	5	Jiný vztah (specifikujte)	6		
11	Žije matka dítěte ve stejné domácnosti jako dítě?		Ano 1	Ne, matka nežije 2	Ne, žije jinde 3
12	Žije otec dítěte ve stejné domácnosti jako dítě?		Ano 1	Ne, otec nežije 2	Ne, žije jinde 3
13	Když se zamyslíte nad obdobím posledních čtyř týdnů, došly Vám za tu dobu peníze na nákup jídla a základních potřeb?			Ne 0	Ano 1

SEKCE 2: Můj vztah s dítětem

Rádi bychom Vám teď položili několik otázek týkajících se vašeho vztahu s vaším dítětem. Uvedte prosím, jak často se za poslední měsíc (asi 30 dní) udály následující situace. Pokuste se, prosím, vybrat odpověď pro všechny nabízené události, i když si třeba nejste zcela jistá/ý. Pro každé z nabízených tvrzení nám, prosím, řekněte, zda se neděje nikdy, děje se velmi zřídka, zřídka, někdy, často, velmi často, nebo neustále. [ZAŠKRTNOUT VŽDY JEDNU VARIANTU]

NEŽ ZAČNETE VYPLŇOVAT JEDNOTLIVÉ POLOŽKY, PPŘIPOMEŇTE SI, ŽE SE STÁLE BAVÍTE O JEDNOM A TOM SAMÉM DÍTĚTI (NE O JINÝCH DĚTECH, KTERÉ PŘÍPADNĚ V RODINĚ JSOU).

14	Jak často si hrajete se svým dítětem?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
15	Jak často se držíte zpět a necháte své dítě, aby se samo vypořádalo s problémy, které je schopné samo vyřešit?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
16	Jak často vyzvete své dítě, aby s vámi hrálo hru nebo dělalo něco zábavného?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
17	Jak často své dítě pochválíte za dobré chování?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
18	Jak často své dítě učíte nějakou novou dovednost?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
19	Jak často zapojujete své dítě do domácích prací?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
20	Jak často jste odměnil/a své dítě, když udělalo něco dobře nebo použilo nově naučenou dovednost?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
21	Jak často se při jednání se svým dítětem držíte svých pravidel a neměníte je?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
22	Jak často mluvíte se svým dítětem klidně, i když se na něj zlobíte?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
23	Jak často svému dítěti jasným a jednoduchým způsobem vysvětlujete, co po něm chcete?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6

24	Jak často říkáte svému dítěti, co po něm chcete, spíše než co dělat nemá.	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
25	Jak často svému dítěti říkáte, jaké chování od něj očekáváte?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
26	Jak často nastavujete pro své dítě pravidla chování, která jste skutečně schopná/schopen vymáhat?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6
27	Jak často zvládáte zajistit, že Vaše dítě v podstatě dodržuje pravidla, která mu určíte?	Nikdy 0	Velmi zřídka 1	Zřídka 2	Někdy 3	Často 4	Velmi často 5	Neustále 6

SEKCE 3: Chování mého dítěte

Následující otázky se týkají chování vašeho dítěte. Opět uvažte období posledního měsíce (asi 30 dní). Pomohlo by nám, kdybyste odpověděli na všechny otázky co nejlépe, i když si nejste úplně jisti nebo se vám zdá otázka trochu divná. Je to důležité pro statistické vyhodnocení dotazníku.

Pro každé prohlášení o vašem dítěti rozhodněte, zda je pro období posledních 30 dní nepravdivé, tak trochu pravdivé, nebo definitivně pravdivé [ZAŠKRTNOUT VŽDY JEDNU VARIANTU]. **OPĚT SI PŘIPOMEŇTE, ŽE VŠECHNY POLOŽKY SE TÝKAJÍ STÁLE STEJNÉHO JEDNOHO DÍTĚTE.**

28	Snaží se chovat pěkně k druhým lidem. Bere ohled na jejich pocity.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
29	Je neklidný/á. Nevydrží dlouho bez hnutí.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
30	Často si stěžuje na bolesti hlavy, žaludku nebo na nevolnost.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
31	Obvykle se dělí s druhými (o jídlo, hry, psací potřeby aj.).	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
32	Často má záchvaty vzteku nebo výbušnou náladu.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
33	Je spíše samotář/samotářka. Má sklon hrát si sám/sama.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
34	Je celkem poslušný/á. Obvykle dělá, co si dospělí přejí.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
35	Má hodně starostí, často vypadá ustaraně.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
36	Vždy ochotný pomoci, když si někdo ublíží, je zarmoucený nebo mu je zle.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
37	Je neposedný.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2

38	Má alespoň jednoho dobrého kamaráda nebo kamarádku.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
39	Často se pere s jinými dětmi nebo je šikanuje.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
40	Je často nešťastný/á, skleslý/á nebo smutný/á.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
41	Je vcelku oblíbený/á mezi jinými dětmi.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
42	Snadno se dá vyrušit. Špatně se soustředí.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
43	Je nervózní nebo nesamostatný v nových situacích. Snadno ztratí sebedůvěru.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
44	Je laskavý/á k mladším dětem.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
45	Často lže nebo podvádí.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
46	Jiné děti ho/ji šikanují.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
47	Často dobrovolně pomáhá druhým (rodičům, učitelům, jiným dětem).	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
48	Přemýšlí, než něco udělá.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
49	Krade – doma, ve škole nebo jinde.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
50	Lépe vychází s dospělými než jinými dětmi.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
51	Má mnoho strachů. Snadno se poleká.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2
52	Vytrvá u úkolu do konce.	Není pravda 0	Tak trochu pravda 1	Definitivně pravda 2

Následující otázky mohou být rodičem vnímány jako citlivé. Ujistěte ho/ji ještě jednou, že odpovědi budou zpracovány zcela anonymně a že je důležité nebát se odpovídat pravdivě.

SEKCE 6: Disciplína a trestání

Všichni dospělí používají určité postupy, aby učili své děti správnému chování nebo jim zabránili chovat se špatně. Někdy nás děti opravdu rozhněvají nebo rozčílí a použijeme třeba i výchovné opatření, které nás pak mrzí. Můžete mi, prosím, říct, kolikrát jste za poslední 4 týdny udělal/a následující věci? [ZAŠKRTNOUT VŽDY JEDNU VARIANTU].

53	Kolikrát za poslední čtyři týdny jste vy osobně potrestal/a své dítě jakýmkoliv fyzickým trestem? Například naplácání na zadek, pohlavek, úder rukou nebo předmětem, zatřesení dítětem, strčení do dítěte atd.								
	Ani jednou (0)	Jednou (1)	Dvakrát (2)	Třikrát (3)	Čtyřikrát (4)	Pětkrát (5)	Šestkrát (6)	Sedmkrát (7)	Osmkrát a více (8)
54	Kolikrát za poslední čtyři týdny jste potrestal/a své dítě tím, že jste mu <u>naplácal/a rukou na zadek</u> ?								
	Ani jednou (0)	Jednou (1)	Dvakrát (2)	Třikrát (3)	Čtyřikrát (4)	Pětkrát (5)	Šestkrát (6)	Sedmkrát (7)	Osmkrát a více (8)
55	Kolikrát za poslední čtyři týdny jste o svém dítěti řekl/a něco, co ho pak trápilo?								
	Ani jednou (0)	Jednou (1)	Dvakrát (2)	Třikrát (3)	Čtyřikrát (4)	Pětkrát (5)	Šestkrát (6)	Sedmkrát (7)	Osmkrát a více (8)
56	Kolikrát za poslední čtyři týdny jste své dítě trestal/a tím, že jste s ním odmítal/a mluvit nebo jste ho jinak ignoroval/a?								
	Ani jednou (0)	Jednou (1)	Dvakrát (2)	Třikrát (3)	Čtyřikrát (4)	Pětkrát (5)	Šestkrát (6)	Sedmkrát (7)	Osmkrát a více (8)
57	Kolikrát za poslední čtyři týdny jste své dítě trestal/a tím, že jste mu dal/a domácí vězení nebo ho naopak odmítal/a pustit domů?								
	Ani jednou (0)	Jednou (1)	Dvakrát (2)	Třikrát (3)	Čtyřikrát (4)	Pětkrát (5)	Šestkrát (6)	Sedmkrát (7)	Osmkrát a více (8)
58	Pokud se na výchově dítěte podílí ještě někdo další (například druhý rodič, jiný příbuzný nebo nějaká další dospělá osoba), trestá tato osoba vaše dítě někdy jakýmkoliv fyzickým trestem?								
	Nikdy (0)	Zřídka (1)	Někdy (2)	Často (3)	Žádná taková další osoba není (4)				
59	A do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: Aby člověk mohl řádně vychovat dítě, je potřeba používat i fyzické tresty.								
	Rozhodně nesouhlasím (0)	Nesouhlasím (1)	Nejsem si jistá/ý (2)	Souhlasím (3)	Rozhodně souhlasím (4)				

SEKCE 5: Problémy rodiny

Mnoho rodin se potýká s různými problémy. Prosím, řekněte nám, jestli se následující problémy týkají některého člena Vaší domácnosti (Vás nebo někoho dalšího, to je jedno):

60	Někdo dospělý v domácnosti, kdo je vážně nemocný – v nemocnici nebo hodně času v posteli?	Ne (0)	Ano (1)
61	Má někdo v domácnosti problémy s nadměrnou konzumací alkoholu?	Ne (0)	Ano (1)
62	Bere někdo v domácnosti drogy?	Ne (0)	Ano (1)

63	Jsou ve Vaší domácnosti hádky, kde se hodně křičí?	Ne (0)	Ano (1)
64	Jsou ve Vaší domácnosti hádky, kde padne i nějaká rána, facka nebo do sebe lidé strkají?	Ne (0)	Ano (1)
65	Je ve Vaší domácnosti nějaké vážně nemocné dítě?	Ne (0)	Ano (1)

To je vše! Děkujeme, že jste s námi sdíleli tyto informace. Opravdu si vážíme Vaší pomoci.